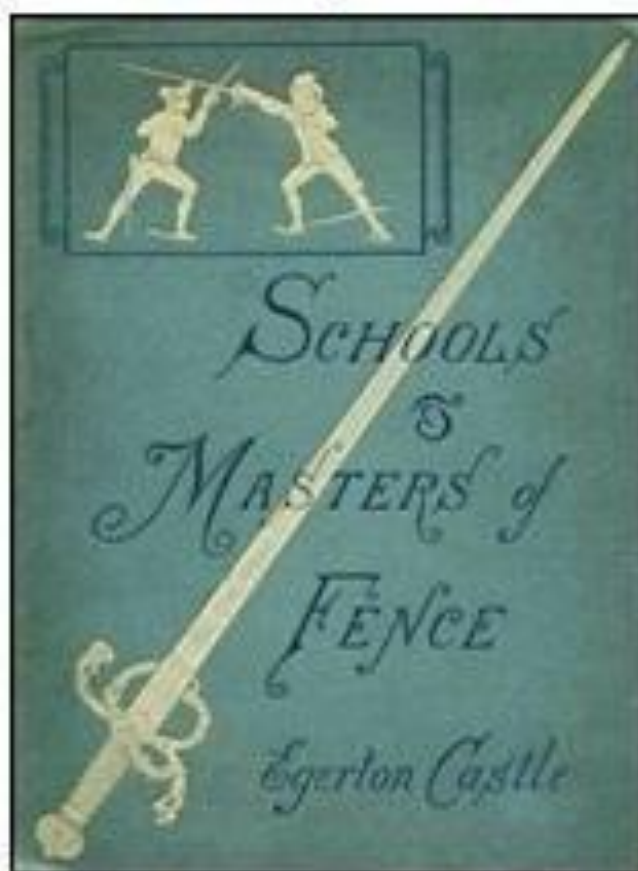

**ШКОЛЕ И МАЈСТОРИ
МАЧЕВАЊА**

ОД СРЕДЊЕГ ДО 18. ВЕКА

Егертон Кастр

Лондон, 1885.

I ДЕО

Главе I, II, III и IV

**Едиција „РАПИР“,
књига XIII
Специјално издање
Школе мачевања „СВЕТИ ЂОРЂЕ“**

**За издавача
Александар Станковић**

**Превод
Никола Марковић,
инструктор мачевања
школе мачевања „Свети Ђорђе“**

**Рецензент
Александар Станковић,
професор мачевања**

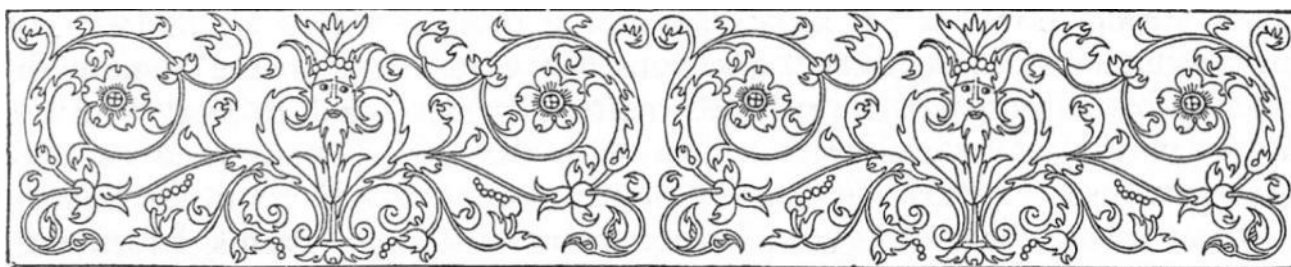
**Београд, 2016
www.macevanje.org**

Посвећено барону де Косону и капетану А. Хатону,
у сећање на многе пријатно проведене сате,
са првим међу старим књигама и
старим оружјем, са другим
у мачевалачкој сали и
с флоретом у руци.

ПРЕДГОВОР

Рад ове врсте нужно мора садржавати много пуких набрајања, али будући да је тако мало написано на ову тему, да је ране књиге о мачевању тешко наћи и да представљају врло заморно штиво за онога ко жели да у њима нађе понеку корисну информацију, надам се да – мада груба и површна – ова књига може бити од користи како заљубљеницима у древно оружје, тако и полазницима школа мачевања.

Пре неког времена, мој пријатељ капетан Алфред Хатон – познати мачевалац који сабљу и флорет¹ данас лако замењује четкицом и штафелајем – оставио ми је на чување величанствену збирку књига о мачу и мачевању, од раног шеснаестог века до данашњих дана.²

Читајући их начинио сам пуно белешки, првенствено ради својих будућих новинских чланака, потакнут добром, али, нажалост, непотпуном листом раних мајстора мачевања начињену од стране покојног г-дина Латама – име знано сваком познаваоцу доброг сечива – коју сам открио у једном старом издању *Time*-а. Мој план је убрзо попримио шире размере. У књизи чувеној по сажетости, тачности и свеобухватности, „Облици и историја мача“ („Forms and History of the Sword“), издатај од стране Краљевске институције прошле године, г-дин Фредерик Полок оцењује да развој мачевалачке уметности изискује не дискурс, већ праву књигу, и да таква књига још није написана.

Сматрао сам да бих могао начинити такво дело помоћу својих белешки, када ме публикација капетана Бартона једноставног имена „Књига мача“ („The Book of the Sword“) потпуно поколебала у том науку. Добро сам знао да капетан Бартон никада не приступа послу неприпремљен и да ће „Књига о мачу“ обесмислити сваки мој даљи напор. Када је први део овог изврсног рада објављен био сам запањен једним пасусом у предговору у коме је наведена ауторова намера да занемари сва питања о „кварту“ („carte“) и „терци“ („tierce“)³ – упркос његовом несумњивом мачевалачком ауторитету – и да се радије бави историјом мача него теоријом мачевања. Закључивши из овога да би се ипак могло наћи простора за дело које би заинтересовало све ученике школа мачевања, почео сам са уређивањем својих белешки у целовиту форму, а коју сада представљам јавности.

---

¹ Тачан термин који аутор овде употребљава је „foil“, који се односи на врло уобичајену форму вежбовног мача, четвороугаоног, савитљивог сечива и тупог врха којим се вежбало мачевање малим мачем (small-sword). У савременој англоамеричкој мачевалачкој терминологији реч „foil“ се односи на данашњи спортски флорет, те ће, ради лакшег разумевања, реч „foil“ бити превођена као флорет, а посебно ће бити наглашено када се буде радило о флорету (fleuret) као посебној врсти мача. (прим. прев.)

² Треба имати на уму да је ова књига први пут издата у Лондону 1885. године, те да аутор под данашњим данима подразумева другу половину деветнаестог века. (прим. прев.)

³ Будући да су називи „кварту“ и „терца“ за четврту и трећу позицију и њима слични називи за остале позиције прихваћени у свакодневној употреби међу нашим мачеваоцима, у тексту ће се појављивати у том, колоквијалном, облику. (прим. прев.)

Готово је несумњиво да француска школа мачевања је настала од древног италијанског мачевалаштва; савремене италијанске школе су, наравно, директно настале из истог извора. Неку од ове две школе изучавају сви народи у Европи, макар када су мали мач (small-sword) и бодење у питању; Французи ипак имају много више следбеника, иако се то питање може лако сматрати нерешеним са практичне тачке гледишта, као нпр. мачевати *мачем*, а не *флоретом*, тј. који је од ова два система савршенији.

Мачевање сабљом, спадроном или рапиром – заправо мачевање сечењем и бодом – своје принципе сабира у мачевању малим мачем, тако да ће осврт на развој овог последњег бити свеукупно сасвим довољан.

Пошто је Шпанија имала школу која је свој утицај остваривала само на Полуострву, мада је и тамо готово заборављена, и попут Немачке и Енглеске је усвојила, испрва италијански, а потом француски систем, хтео сам да, поред обраде највећих аутора и разјашњавања њихових главних принципа, посебну пажњу посветим раним италијанским и новијим француским мајсторима. Такође, пажња је посвећена и многим важним темама везаним за историјате познатих школа, као и манирима и навикама љубитеља Узвишене науке одбране („Noble Science of Defence“) у протеклим данима.

Моје истраживање досеже само до последњих година осамнаестог века, када је напуштена већина старих традиција у мачевалачкој вештини; тада је мода свакодневног ношења мача као саставног дела грађанског одела била одбачена и мачевалаштво је последично престало да буде вештина чије је познавање било неопходно. У исто време, старо Удружење учитеља мачевања (Compagnie des Maîtres en fait d'Armes) из Париза је распуштено у Револуцији, док је у Немачкој у готово свим универзитетима – иначе великим мачевалачким центрима – смртоносни „Рапир“ („Rapier“) напуштен у корист релативно безбедног „Шлагера“ („Schlaeger“).⁴

Тачно је да је било одређених помака – макар у *теорији* – у мачевалачкој уметности у овом веку, али они не могу бити занимљиви обичном читаоцу, а много тога је већ и написано на ту тему. Са друге стране, литература о раној историји мачевања и мачевалачких школа није нарочито обимна.

Једини значајнији текстови до којих сам успео да дођем, поред неких енциклопедијских чланака – иначе врло непотпуних и мање-више узајамно преписаних – јесу 38 страна у Поселијеовој „Теорији мачевања“ (Posselier, „Théorie de l'Escrime“)⁵, посвећеној унакрсној анализи шеснаест аутора од пре 1800. године и 40 страна на исту тему у Маркионијевом (Marchionni) уводу свом „Трактату о мачевању“ („Trattato di Scherma“)⁶, чији је велики део заправо превод Поселијеових запажања; такође, „Библиографија мачевања“ („Bibliographie de l' Escrime“)⁷ М. Вижана (М. Vigeant), која, иако не покушавајући ни на који начин да систематично обради историју мачевалачких школа, представља велики извор разних корисних информација; „Систем умећа мачевања“ („System der Fechtkunst“)⁸ од Јозефа Ота (Joseff Ott), који пружа доста корисних чињеница о школама мачевања; и, на крају, пар белешки из Струтових (Strutt) „Спортова и разонода“ („Sports and Pastimes“) на тему такмичења и „Удружења мајстора одбране“ („Corporation of Maisters of Defence“).

Много дугујем несебичности и доброты барона де Косона, познатог ауторитета у области древних оружја и оклопа, и господина Вејринга Фолдера, такође једног од највећих

---

⁴ Аутор ће често називе појединих мачева у одређеном контексту писати великим почетним словом, вероватно како би на тај начин обухватио и шире и уже значење дотичне речи, тј. конкретну врсту мача, али и целу породицу мачева која је из овог проистекла, као што је овде случај са рапиром и њему иманентним начином борења.

⁵ Париз, 1845.

⁶ Фиренца, 1847.

⁷ Париз, 1882.

⁸ Олмуц, 1853.

познавалаца ових ствари, на неочекиваној прилици да пред собом имам у хронолошком поретку одабране мачеве из њихових величанствених колекција на располагању за фотографисање.

САДРЖАЈ

І Дела превода

ПРЕДГОВОР	5
ТАБЕЛА ИЛУСТРАЦИЈА	10
УВОД	12
ПОГЛАВЉЕ I	21
ПОГЛАВЉЕ II	36
ПОГЛАВЉЕ III	51
ПОГЛАВЉЕ IV	61
ПОГЛАВЉЕ V	70
БИБЛИОГРАФИЈА	71

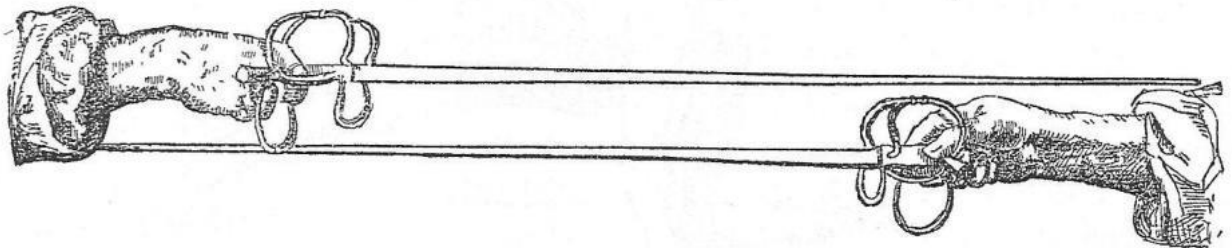
ТАБЕЛА ИЛУСТРАЦИЈА

Слика 1 - Италијански став, по Росаролу и Грисетију.	12
Слика 2 - Sbasso e passata sotto, од Росарола и Грисетија. Овај удар је у бити исти као неки "ferite di prima" које су подучавали италијански мајстори у раном седамнаестом веку.	13
Слика 3 - Витезови у борби пред "судом Господњим". Из минијатуре из Краљевске библиотеке у Бриселу. Петнаести век.	22
Слика 4 - Дуги мач и млат у старој немачкој школи. Од Ј. Сутора.	22
Слика 5 - Плес с мачем. Из манускрипта из библиотеке у Котону. Cleopatra, C. viii. Девети век.	23
Слика 6 - Мач и баклер. Из манускрипта из Краљевске библиотеке. No. 14, E. iii. Тринаести век.	23
Слика 7 - Борба мачем и баклером. Тринаести век. Из манускрипта из Краљевске библиотеке. No. 20. D. vi.	24
Слика 8 - Plebii adolescentis in Anglia habitus. Из дела Каспара Руца „Omne pene gentium Imagines“, 1557. Приказани су мач и баклер како су се тада носили.	25
Слика 9 - Дуги мач.	25
Слика 10 - Мач и баклер у време Елизабете. Од Грасија.	27
Слика 11 - Мач и ручни баклер. Четрнаести век. Из манускрипта из Краљевске библиотеке у Минхену.	31
Слика 12 - Од Мајера, 1570. Marxbrüder подучава ученика. Овај став је сличан Виђијанијевој четвртој (види слику 37).	33
Слика 13 - "Coda lunga e stretta" и "Cinghiara porta di ferro" - Мароцо.	39
Слика 14 - "Coda lunga e alta" и "Porta di ferro stretta overo larga" - Мароцо.	40
Слика 15 - Guardia di testa - Guardia di intrare – Мароцо.	41
Слика 16 - Coda lunga e larga - Вецца possa - Мароцо.	42
Слика 17 - Guardia di faccia - Вецца cesa - Мароцо.	43
Слика 18 - Prima guardia - Агрипа.	46
Слика 19 - Prima guardia, са искоракком - Агрипа.	46
Слика 20 - Quarta guardia - Агрипа.	47
Слика 21 - Seconda guardia, са искоракком - Агрипа.	47
Слика 22 - Мач и баклер. Бод из "quarta guardia", уз измицање на десну страну – Агрипа.	48
Слика 23 - Два мача, "пар папира" енглеских мајстора - Граси.	49
Слика 24 - Есток. Из Лакомбовог "Armes et Armures".	51
Слика 25 - Бракмари и анлес.	52
Слика 26 - Бракмари – „La noble science des joueurs d'espée“.	52
Слика 27 – „Tenue et garde du premier coup pour executer et faire le quatriangle, pour le Lieutenant et le Prévost.“.	54
Слика 28 - "Voila ce que doit faire ledit Prévost pour soy deffendre dudit quatriangle tiré par ledit Lieutenant assaillant."	54
Слика 29 - "Première opposite et suite du quatriangle."	55
Слика 30 - "S'ensuit le parachèvement dudit quatriangle, qui est sur un maindroit ou estoc d'hault, tiré par ledit Lieutenant contre le Prévost"	55
Слика 31 - "Premier coup tiré sur le main-droit ou estoc d'hault, pour la première prinse par le Lieutenant et presque executée par le Prevost, comme icy est monstré."	55
Слика 32 - "A prinse faut faire contre prinse comme est icy monstre par ce Lieutenant au Prévost."	56
Слика 33 - "Voila la fin de la contreprinse executée par le Lieutenant contre le Prévost."	56
Слика 34 - Prima guardia difensiva imperfetta formata dal cingersi la spada al manco lato, da cui nasce il rouescio ascendente. - Виђијани.	56
Слика 35 - Seconda guardia alta offensiva perfetta; formata dal rouescio ascendente, da cui nasce la punta sopramano offensiva; ò intiera; ò non intiera. - Виђијани.	56
Слика 36 - Terza guardia, alta, offensiva, imperfetta; formata dal rouescio ascendente, da cui nasce un mandritto, descendente, ò intiero o mezo. - Виђијани.	57
Слика 37 - Quarta guardia larga, difensiva, imperfetta; formata dalla punta intiera sopramano, da cui nasce il rouescio ritondo. - Виђијани.	57
Слика 38 - Quinta guardia stretta, difensiva, pei fetta; nata dalla meza punta sopramano, offensiva, da cui nasce un mezo rouescio tondo. - Виђијани.	58

Слика 39 - Sesta guardia larga, offensiva imperfetta; partorita dal rouescio intiero difensivo, da cui nascerà il rassetarsi in guardia alta offensiva; perfetta. - Виђијани	58
Слика 40 - Settima guardia stretta offensiva, perfetta, partorita dal mezo rouescio difensivo ; da cui nascer potrà il rassetarsi in guardia alta offensiva perfetta. - Виђијани.....	58
Слика 41 - Класификација ставова. – Виђијани	59
Слика 42 - Шпански мач. Рани шеснаести век. Из Лакомбовог "Armes et Armures".	61
Слика 43 - Стицање предности кретањем у страну (ganando los grados al perfil). Парови приказују два сегмента акције. Прилагођено од Жерара Тибоста.	62
Слика 44 - Борба рапиром у немачким школама око 1570. – Мајер.....	64
Слика 45 - Немачки став, Oberhut zur rechten, са "Rappir". - J. Сутор.....	64
Слика 46 - Мајерова школа мачевања. Мајстор подучава Виђијанијев "punta sopra mano". Пречници исцртани на мети представљају правце сечења, који су исти као код Мароца. Отисци стопала представљају претходни положај стопала приликом извођења искорака или испада.	65
Слика 47 - Немачки став са мачем и боджом. Ово је очито Агрипин четврти став.	65
Слика 48 - Шверт. J. Сутор.....	66
Слика 49 - Вежба пред метом са тесаком. J. Сутор	66
Слика 50 - Тесак - Контрирање сечењу.	67
Слика 51 - Немачки тесаци.	67
Слика 52 - Рапир - J. Сутор	67
Слика 53 - Ланскнет или <i>Landsknecht</i> мач. Приказане су главне карактеристике широког мача који је био у широј употреби међу немачком пешадијом у шеснаестом веку. Користи се слично тесаку - дужина сечива је око две стопе. (Мач који је приказан на слици је пронађен на левој обали Темзе код Вестминстера; описан је у Журналу Археолошког института, vol. XXXIII, p. 92, одакле је илустрација и преузета.).....	68

УВОД

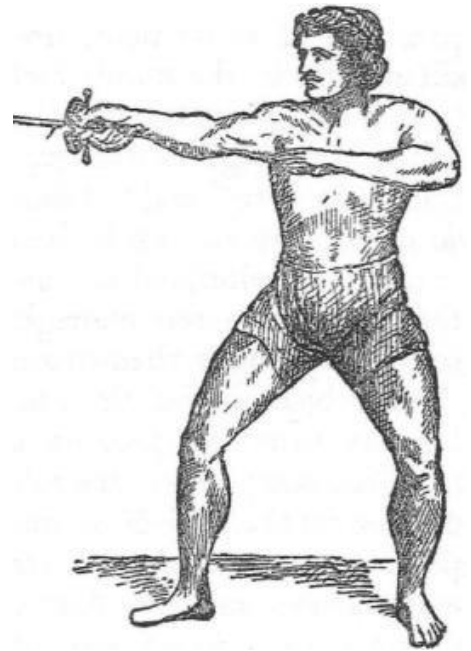
Вежбовни Рапири, рани седамнаести век, приказан је начин на који се држе у руци.

Звање „Maestro di Scherma“ које стоји иза ауторовог имена је само почасно и додељено му од стране неких италијанских мајстора мачевања код којих је изучавао неке карактеристике њихових школа.

Италијански начин мачевања задржава многе карактеристике борења рапиром у седамнаестом веку и ауторова је намера, пре него што је почео да истражује готово заборављене корене модерног мачевања, да се темељно упозна са теоријом и праксом Наполитанског метода, јединог који није ишчезао пред навалом француске школе.

Ипак, ова књига није расправа о мачевању и њена сврха није да још једном потврди тачну позицију „приме“ и „квинте“ у флорету, нити да докаже могућност рипостирања бодом накод парирања напада сечењем сабљом.⁹ Ово је тек сажетак вредних књига, оних поверених аутору на чување и многих других откривених у Британском музеју и страним библиотекама, заједно са списима о животима и делима славних мајстора и темељним актима најважнијих мачевалачких друштава.

Аутор не покушава да подробно анализира *целокупан* садржај тих књига, нити да уђе у траг свакој етапи развоја мачевања, од „панкратиона“¹⁰ петнаестог века у коме су рвање и скакање били кориснији од ичега,

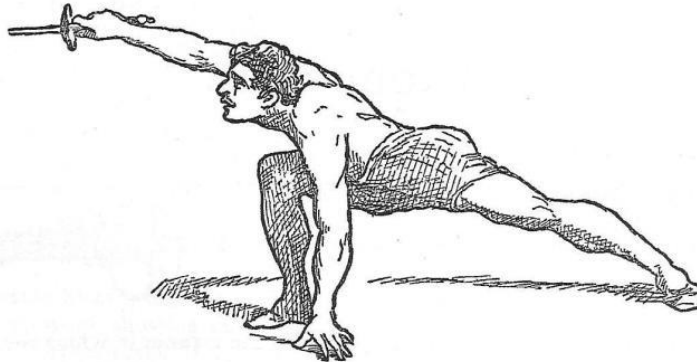

Слика 1 - Италијански став, по Росаролу и Грисетију.

⁹ Парирање и рипостирање се односе на параду и рипосту, тј. одбрану оружјем од противничког напада и контранапад који јој следи. (прим. прев.)

¹⁰ Pancratium, лат., такмичење у рвању и песницењу у старој Грчкој. (прим. прев.)

до углађеног и академског „асоа“¹¹ данашњих дана, где су елеганција и прецизност покрета много важнији од пуког броја погодака.

Слика 2 - Sbasso e passata sotto, од Росарола и Грисетија. Овај удар је у бити исти као неки "ferite di prima" које су подучавали италијански мајстори у раном седамнаестом веку.

Такав рад изискује цео живот и резултовао би великим бројем опширних томова, који ће се испоставити једнако бескорисним као и они стари и трошни „Fechtbücher“ и „Tratados de la filosofia de las Armas“, који су тако побожно чувани вековима.

Несумњиво, мора постојати жеља за историјским освртом на промене у употреби „белог оружја“ од оних дана када је постало важно и нешто више од пуке снаге. За ову тему постоји интересовање, не само код мачевалаца који своју омиљену разбидригу посматрају кроз науку, већ у великој мери и код писаца, сликара, глумаца и антиквара. Број заблуда о древном мачевању испољених у радовима неких сликара и писаца је заиста невероватан. Чак и у радовима еминентних антиквара попут Ејнсворта или чак Валтера Скота, који врло ретко греше у хронологији у било којој другој теми, може се читати о дуелима из седамнаестог века у којима су очигледни детаљи карактеристични за савремено мачевање.

Сигурно је да је теорија о мачевању најближа савршености баш данас, када је мачевање као вештина практично бескорисно. Оружје више није обавезан грађански реквизит, сулуда навика дуела је, на срећу, нестала, док се у рату, осим ако се он не води против дивљака, веће поверење поклања баруту него „хладном челику“. Стога се чини парадоксалним да је мачевање много боље схваћено данас него у данима када би и најмирољубивији човек у сваком тренутку могао бити позван на двобој и доћи у ситуацију да брани сопствени живот. Вероватно баш то нагони већину аутора да унапређења у борби малим мачем приказује кроз описе дуела између „просвећених“ или „кавалера“.

Тешкоће, пре свега у проналажењу дела старих аутора о борењу, а касније и у проналажењу суштине у њиховим филозофским дигресијама, по свему судећи представљају разлог зашто већ не постоје истраживања на ову тему. Критичка анализа старих расправа показује да се, ипак, чак и у зениту лудила за дуелима, више наде полагало у физичке способности и „инспирацију“, него у неке устаљене принципе. То такође указује да се савремено поимање мачевања мора одбацити ако се жели схватити шта је дуел рапирима у шеснаестом и раном седамнаестом веку заправо представљао и колико су нереални, ако не и потпуно сулуди, китњастии описи данашњих романописаца.

---

¹¹ Assaut, фр., вид куртоазног, академског двобоја, борба ради борбе. (прим. прев)

Сликари сувише теже поједностављивању приказа борби рапиром и бодезом, колишмаром или малим мачем. Доиста, да су књиге, лако доступне у Британском музеју и другим великим библиотекама, чешће консултоване, било би мање слика – чак и од славних уметника – које приказују, на пример, кавалера који покушава да шаком обухвати дршку од само три инча дужине, уместо да протури прсте кроз килоне унутар гарде; или „мињоне“ који раде испад у најмодернијем стилу и држе своје бодече попут стилета, с палцем на јабуци, на начин који обogaљује оружје ма које врсте, офанзивно или дефанзивно.

Глумци, који су иначе врло педантни када је у питању историјска веродостојност, лако препусте важне детаље везане за борење првом учитељу мачевања на кога наиђу; зато се могу видети Лаерт и Хамлет који с крајњом лакоћом изводе „salute“ који је, осим што је потпуно неизводљив рапиром, настао тек пре педесетак година. У погледу историјске тачности, мања би штета била налити шампањац у краљев пехар него гледати Хамлета који изводи испад, финтира врхом, брани се кварталом и терцом – заправо мачује флоретом – иако је Озрик најавио борбу рапиром и бодезом.¹²

Даље, у „Ромеу и Јулији“ стоји:

„и који оштрим челиком насрну
на храброга Меркуција. Овај,
разјарен, стави против мача мач,
и с презирањем ратничким је једном
руком одбијао хладну смрт у страну,
а другом је враћао Тибалту,
чија је вештина одбијала њу.“

Овакви стихови (а таквих је много код елизабетанских драматиста) сугеришу да се борба рапиром битно разликује од модерног борења, мада није ништа мање узбудљива.

Антиквар ће свакако током изучавања мачевалаштва увидети све промене у ставовима и мачевима, од обичне накрсне гарде теутонског „Schwert“-а, преко сложеног рапира, до лаког троуглог малог мача или праве сабље.

Ипак, једино за ентузијасту, за кога мачевање флоретом представља савршенство борбе, историјски развој ове вештине може бити од највеће важности. Из њега ће увидети колико је генерација мачевалаца било потребно да би се основни принципи мачевања дефинисали и на најбољи начин применили у складу са анатомијом људског тела и како су ти принципи, на које сада гледамо као на азбуку мачевања, били непознати у данима када је мачевање било у свом зениту.

Мач је данас заиста ствар прошлости и дубље бављење мачевалаштвом се може сматрати тек озбиљнијим хобијем где се ментални и физички напори удружују у игри вештине која није потпуно одвојена од пуке среће и случаја, који уз ужитак у борби и физичком напору, пружа и задовољство кретања у ритму, готово плесу. Ипак, у прошлости мач је заиста био део човека и вешто баратање њиме је било драгоцености од добрих намера. Често се каже да је историја човечанства заправо историја мача јер је ова прва углавном саздана од низа сукоба међу нацијама и људима који су на крају разрешени насилним путем. Следствено томе, промене у начинима на које се мачује одражавају промене у друштву.

---

¹² Борба рапиром и бодезом на данском двору у средњем веку заправо није ништа примеренија од борбе малим мачем, али уколико глумац заиста тежи верној интерпретацији пишчевих мисли, чудно је што томе није посвећена већа пажња.

Грубо и неуко борење средњег века верно одражава владавину голе силе у друштвеном животу и политици. Побеђивали су најдебљи оклоп и најтежи мач, једнако као и најнемилосрднији барон и најратоборнији краљ. То су били дани смрскавања маљем или глевом, када је витезова надмоћ у борби одређена тежином оклопа и снагом удараца, када је снага важнија од вештине и када се певало о несаломивим мачевима.

Касније, након ренесансе, када је живот постао опуштенији, оптерећујући оклоп је избачен из грађанске свакодневице. Откриће мноштва других задовољстава нагонило је људе на много активнији живот и они сада шетају онуда куда су пре јахали у поретку, смањују димензије мача и пошто је ратна спрема остављена у касарнама, агилношћу покрета телом надокнађују слабости у одбрани огртачем или баклером. Уместо изравних удараца развијају мноштво сложених напада и у недостатку неког нарочито одређеног начина самоодбране (који тек треба да настане), свако у свом мачевању пушта машти на вољу. Тежило се проналажењу неког тајног оружја или савршене одбране, који су за тадашњег мачеваоца били оно што је камен мудрости за алхемичара или Елдорадо за морепловца. То су били дани „Рапира“ и његовог друга из млађих дана, бодеча. То потпуно одговара карактеру елизабетанског и касније „кавалерског“ доба, како га већ називају у Француској, а насупрот претходном, „витешком“ добу. Рапир је елегантан и лукав, насупрот својих робусних и бруталних предака, а мачевање њиме опчињавајуће попут звукова, књига и мириса далеких земаља.

Касније, када је у приватној сфери борење постепено ишчезло, а у војној употреби је почело да преовлађује ватрено оружје, мач је прилично изгубио на важности. У данима „Великих монарха“ и након Рестаурације превасходно је постао део ношње, само за господу – попут перике – а мачевање дворска занимација попут плеса. Центлмен није нужно био и војник, те и његов мач постаје део грађанске одежде. Од овог периода се јавља јасна разлика између дворског и војничког мача којима је рапир заједнички предак, док се током даље еволуције многи главни принципи у мачевању поново откривају и испробавају у пракси.

Током целог осамнаестог века сва је пажња била усмерена на мали мач и сва унапређења до којих се дошло су адекватно примењивана и на друга оружја. Тада се рађало наше модерно мачевање, тачно, прецизно и елегантно и ништа мање ефикасно, упркос својој једноставности у односу на борбу рапиром.

Овде се поново може видети како мачевање осликава прилике у друштву. Сведени, елегантни мали мач, који се користи уз мало снаге, покретима из зглоба шаке, смртоноснији од рапира, чини се као примерено оружје којим ће двојица напудерисане господе са перикама и високим крагнама на достојан и углађен начин изравнати рачуне.

Мачевање малим мачем, са својим једноставним ставовима, јасним покретима и прецизним бодовима, очигледна је особеност доба у коме се ценио истанчан и јасан стил Едисона, Поупа и Хјума, једнако као што у својим главама замишљамо дивљу, импулсивну и маштовиту борбу рапиром и бодечом уз живописан жагор Елизабетиних и Џејмсових дворјана.

Обичај свакодневног ношења мача, у Европи успостављен од времена избијања верских ратова, престао је убрзо након француске револуције. Као последица тога, битно се смањио број мачевалачких дуела.¹³ Ово се прво десило у Енглеској и може се рећи да се двобој *мачевима* између двојице Енглезана није десило још од почетка овог века. На Континенту се ово још понегде упражњава, иако све мање, и чак и у

---

¹³ Заостаци некадашњег „изласка на црту“ се од пре четрдесетак година могу наћи на немачким универзитетима, уз битно мању опасност по живот и удове, у виду борбе *шлагерима*, а уз многа ограничења.

Француској, некада класичној земљи дуела, на мачевање се гледа као на националну разбигригу.

Једна од последица занемаривања чињенице да флорет представља само лаку замену за прави мач јесте настанак мачевања сазданог од сложених напада и одбрана који су практично изводљиви само перолаким флоретом и потпуно је контрапродуктивно примењивати га уз било које друго оружје.

Разноврсност и сложеност покрета које двојица стручних мачевалаца могу приказати истиче потребу за правилом заснованим на теоретском промишљању и прорачуну вероватноћа, одређујући вредност поготка у случају *обостраних погодака*. Будући да обострани погодак није пожељан за било коју страну, сва вештина се може свести на, како то Молијер каже, „умеће убости, а не бити убоден“¹⁴.

Ако изузмемо лакоћу, очигледно је да постоје ствари које никада не бисмо покушали да изведемо мачем. Пошто је „наука мача“ заправо постала „наука флорета“, најбољи мачеваоци мачују на вештачки (ако се имају у виду обострани погоци), али ипак савршенији начин. Мачевање флоретом се заправо може посматрати као „дијаграматичко“ мачевање, ослобођено најсуровијих и узнемирујућих елемената.¹⁵

Данас, мачевање је вештина без које се може, и коју већина пренебрегава, макар у нашој земљи. Али изгледа да они који, у било ком времену, мачевању посвећују пуну пажњу, никада не губе интересовање за њега. То је једна од оних вештина које изискују усвајање одређених принципа од самог почетка. Позније доба може убогаљити мачеваоца, умртвити његове удове и укрутити његове зглобове, али то је најчешће лако надоместити већом смиреношћу и прецизношћу која долази са годинама вежбе. Са друге стране, ако почетник, верујући у своју младост и агилност, не подвргне себе строгом увежбавању правилних радњи – чија је разноврсност готово безгранична – никада неће одмаћи даље од неколико омиљених напада и одбрана које истрајним увежбавањем могу достићи висок степен ефикасности. Ипак, како његове физичке способности буду опадале и он био онемогућен да редовно вежба, постајаће све мање опасан по своје противнике, сваљиваће кривицу за то на своје године и престаће са бављењем вештином у којој би иначе могао да ужива до последњих дана.

Разочаравајући резултати неметодичког мачевања су овде наведени у циљу објашњења зашто је ова уметност тако дуго тапкала у месту. Видеће се да је током целог шеснаестог века сваки учитељ мачевања заступао другачији систем, а који се састојао од радњи и покрета које је сам одабрао. Тек када је формиран довољан број школа и када су оне устројене у складу са одређеним начелима, може се рећи да је достигнут одређен степен општег препознавања мачевања као вештине. На тим основама, које су пре неких две стотине година поставили Фабрис, Ђиђанти и Капо Феро, наука – данас тако исцрпна – почела је постепено да се гради.

Ако претпоставимо, с једне стране, да је теорија мачевања одавно достигла свој врхунац и да, са друге, мачевање своје основне принципе дели са било којом другом вештином борбе прса у прса која подразумева оружје којим се пробада, смрскава или сече, једном или обема рукама, генерална и прилагодљива дефиниција тих темељних принципа овде неће бити сувишна.¹⁶

¹⁴ „L'art de donner et de ne pas recevoir.“

¹⁵ Наравно, вежбовни мачеви се користе вековима, али увек *као мачеви*, где је борба *мачевима* била сврха и циљ и мало тога је извођено „тупим“, а што није било сврсисходно извести „оштрим“. Данас, борба *флоретом* је циљ сама по себи и сама себи.

¹⁶ Као што већ напоменух, ово није расправа о мачевању. Ипак, како бисмо могли да радимо са старим књигама, којима мањају ускостручни термини и често се баве оружјем које више не постоји, било би добро да наведемо дефиниције које се најшире могу применити на сва мачевалачка оружја и уз помоћ којих ћемо превести живописне изразе старих мајстора.

Историјска скица развоја ове вештине може садржати само водеће принципе, али је то сасвим довољно за наше потребе, будући да се сваки стил темељи на комбинацији и примени *неког* или *свих* ових принципа.

У таквој студији, иако се спомињу многа оружја, крајњи циљ представља мачевање флоретом, мада она ни у ком случају тиме не оспорава коришћење било које друге врсте „белог оружја“.

Ипак, као што смо већ напоменули, изузетна развијеност мачевања флоретом чини да се оно може употребити у сврху објашњења и илустрације принципа својствених осталим оружјима.¹⁷

Разноврснија је борба између два слична оружја од борбе двају различитих оружја; више је могућих акција између двеју сабљи него између сабље и бајонета, између два мала мача него између малог мача и широког мача; стога, у навођењу основних елемената вештине борења, биће довољно размотрити правила мачевања флоретом као она које у себи садрже и све остале вештине.¹⁸

„Време, дистанца и пропорција“ (time, distance and proportion) раних англо-италијанских мајстора шеснаестог века су и данас као и увек први појмови којима треба поклонити пажњу. Данас се називају „темпом“ (time), „дистанцом“ (measure) и „ставом“ (guard).¹⁹ Први и најважнији принцип у свем мачевању је одржавање „дистанце“, тј. одржати потребно одстојање од противника ван домета његовог оружја када се бранимо, и супротно, не нападати док противник не дође у домет нашег оружја. Овај принцип, који баштини у себи и понешто труизма, импулсивни и неискусни мачеваоци често занемарују. Метод освајања тла, повећавања и смањивања дистанце у једној борби, последично је једна од најважнијих ставки у делима старих аутора. И заиста, наш савршени начин извођења и враћања из испада и извођења покрета који у сваком тренутку одржавају исти релативан положај стопала и тела као када смо у ставу био је међу последњим ставкама којима су се мајстори бавили.

Следећи принцип је пазити на „темпо“, тј. прво, редуковати покрете оружјем и телом у погледу броја и обима на најмању меру, а у сврху скраћења потребног времена за извођење напада и одбране; друго, ускладити те покрете са противниковим како би се могла искористити и најмања прилика за погодак, као и да би се могућност случајних погодака свела на минимум. Видеће се да је, за разлику од начина затварања и повећавања дистанце, појам темпа био један од првих које су стари мајстори разматрали.

Бити „у ставу“ је израз који је у великој мери мењао своје значење у разним епохама. Данас, за човека се каже да је у ставу када се, држећи оружје пред собом, налази у таквој позицији да може да изведе сваки могући напад и сваку могућу одбрану са минималним напором. Некада, као што ће се видети, став је био

---

¹⁷ Дуелни мач је по својој савршености врло близу флорету, мада би сваки покушај да се флорет користи у дуелу био раван самоубиству. Спадрон, или старомодни мач за сечење и бод, лакши од наше сабље и тежи од дуелног мача, нуди ипак мању разноврсност. Широки мач и катлас, тј. морнарска сабља, тешки и гломазни, су још једноставнији за баратање, а код коњичке сабље, копља и бајонета, број могућих акција је још мањи. Код неких специјализованих форми мачевања, као што су старо енглеско „батињање“ (cudgeling), мачевање палашем или мачевање немачких студената шлагером, појам мере или дистанце није од важности. У мачевању шпанском навахом или јужноамеричком мачетом умеће се заснива на тајмингу, тј. темпу.

¹⁸ Читаоци који су неупућени у уобичајене мачевалачке термине могу их лако наћи у било ком модерном делу о уметности. Мало, али свеобухватно дело г-дина Г. Чепмена на тему „Мачевање флоретом“.

¹⁹ Иако би одговарајући преводи ових термина били „време“, „мера“ и „став“, у даљем преводу ће се наћи изрази „темпо“, „дистанца“ и „став“ као термини који се користе у нашој мачевалачкој терминологији за дотичне појмове. (прим. прев.)

једноставнији појам из простог разлога што је идеја самоодбране почивала на нападу на противника; тек пре два века параде постају битно различите од навалних акција. Реч „став“ се, стога, односила само на позицију која је претходила самом нападу и често се могло наћи тачно онолико ставова колико је било и напада који су се из њих могли извести.²⁰

Због тога под термином „став“ изучаваћемо, прво, разне врсте напада у раним данима мачевања, а касније и став у ширем смислу, својствен усавршеном мачевању рапиром и малим мачем. Од врло ексцентричних позиција, претежно навалног карактера, ставови су се померали ка данашњим позицијама у оној мери у којој су параде добијале на важности и бивале разматране једнако колико и напади.

Одређење става отвара питања „линија“, „хватања“ и „позиција шаке“. Ова три елемента одређују природу става, као и природу напада и парада и последично ће бити коришћени у сврху појашњења старомодних израза.

Пошто је наоружана рука, када је у ставу, испред тела у положају у коме је једнако удаљена од свих делова тела који се штите и свих делова противниковог тела који се нападају, погодно је, у сврху дефинисања, те делове тела одређивати као оне изнад и испод шаке, десно и лево од ње. Напад који се изводи изнад шаке долази из „високе линије“; испод, из „ниске линије“; са спољне стране шаке, „спољном линијом“; са унутрашње стране шаке, „унутрашњом линијом“.²¹ Стога, изрази горе унутра (или споља), доле споља (или изнутра), када се односе на напад, у великој мери одређују његову природу.²²

Сваки напад има своју параду и четири параде, формиране тако да оружје пресеца „линије“ напада су, строго речено, довољне да испуне захтеве за одбраном.²³

У свакој од ове четири линије напад и одбрана се могу извести у два положаја шаке, тј. у „супинацији“ – са ноктима упереним на горе – или у „пронацији“ – са ноктима упереним према тлу. Учитељи мачевања помињу и трећи положај, средњи, у коме мали прст шаке гледа према тлу, али је он практично већ саставни део претходна два положаја.²⁴

Нападнута или брањена тачка се одређује према са линијама, онако како је већ описано, али се механизам акције разликује у зависности од положаја шаке. Стога, постоји осам природних праваца напада и одбране, по два у свакој линији: четврта и прва у горњем унутрашњем; шеста и трећа у горњем спољашњем; седма и пета у доњем унутрашњем; друга и осма у доњем спољашњем.

---

²⁰ Видети, нпр., Виђјанијеве ставове од другог до седмог.

²¹ У нашој терминологији постоје „горње“ и „доње“ позиције наоружане шаке, као и унутрашња и спољна страна тела, које одговарају терминима наведеним у тексту. Изрази споља и унутра се користе за одређење положаја у хоризонталној равни зато што изрази лево и десно не би били универзално применљиви због леворуких или мачевалаца који подједнако користе обе руке. У складу са тим, груди и стомак мачеваоца припадају унутрашњој, а леђа и бок спољној страни тела. (прим. прев.)

²² У погледу *трајекторије* оружја, не може се срести узлазни или силазни напад који је савршено вертикалан.

²³ Доиста, код свих тежих оружја, широког мача, бајонета, дугог штапа и слично, четири параде у четири линије задовољавају у потпуности.

²⁴ Може се приговорити да се ове тврдње не могу односити на широки мач и остала оружја којима се сече осим у случају супозиције у којој се сече задњом страном сечива. Уколико прихватимо да се ударци сечењем могу изводити обема странама сечива, узлазном и силазном путањом у свакој линији, па и хоризонтално, разлика у двема позицијама шаке постаје очита; неки напади, попут сечења главе, фаворизују потпуну „супинацију“ или „пронацију“. Даље, у италијанском и немачком мачевању, задња страна сечива се често користи за ударце измахивањем. Пракса потврђује да се у неким линијама не може парирати из оба положаја шаке пошто би то изискивало употребу задње стране сечива, али *теоретски* јесте могуће; неке такве акције се могу наћи у Роуландсовим мачевалачким вежбањима. (Види *библиографију*.)

Добрим ставом се сматра онај који тражи мање-више једнак напор за извођење било ког напада или параде; сада се може додати да је најочигледнија предност то што се може бити близу једној од линија. Стога, може се заузети онолико ставова колико има парада, мада се данас, готово искључиво користе само четврта, трећа и шеста.²⁵

Помоћу ових премиса, може се дефинисати „хватање“ (*engagement*) које не мора нужно подразумевати *контакт* између сечива и стога се може применити на широки мач једнако као на флорет, на древно мачевалаштво једнако као на модерно, на италијанске једнако као на француске или немачке школе.

Мачевалац је извео хватање у одређеном ставу и одређеној линији онда када је релативна позиција његовог оружја у односу на противниково таква да се може одбранити од свих напада по тој линији, осим у случају када противник *силом* делује на само оружје.

Ово се може извести *ударцем* или *везивањем*; али најочигледнији начин је промена линије противниковог напада премештањем свог врха изнад или испод противникове наоружане шаке, зависно од тога да ли је његова позиција *горња* или *доња*; или хватање преко или испод врха, тј. *хватање одозго* или *хватање одоздо*. Ова два вида акције се могу применити на сва оружја.

Једна од најважнијих ствари у мачевању коју незаинтересовани често пренебрегну јесте „*држање опозиције*“ приликом извођења напада у било којој линији, а у сврху блокирања евентуалног противниковог темпо бода. Највећи број обостраних погодака је резултат лоше „опозиције“.

„Финте“, или претња једној линији са намером извођења напада у другој, пружају нападачу извесну предности у погледу времена, под условом да је финта изведена уверљиво и да је изазвала реакцију противника којом се ослободио простор за напад. Са друге стране, ако је одбрањена, финта доводи нападача у врло неповољан положај из кога је тешко одбранити се од рипосте.

Постоји још једна акција, слична финти по крајњем циљу (иако не у потпуности иста), а то је *варка* простих, кружних или мешовитих парада.

Постоје два начина парирања. Први, проста парада, затвара линију у којој је напад изведен и може се назвати „опозицијом“; друга, кружна парада, присилно доводи противниково оружје у своју линију, коју затим поново затвара.²⁶

Опште правило у вези било које параде је да, на крају извођења, тј. у тренутку када је противников удар заустављен или одбачен у страну, корен сечива мора бити насупрот противниковог врха.²⁷ Оваква опозиција, поред тога што драстично олакшава рипостирање, редукује обим покрета сечива и шаке на најмању меру.

Сви ови базични принципи и радње чине основу Умећа мачевања. Иако једноставни и прочити, било је потребно 300 година практичног експериментисања за њихово сређивање у целовит систем.

---

²⁵ На пример, у француској школи, најчешћа су хватања у четвртој и шестој; у италијанској, у четвртој и трећој; са широким мачем, у трећој или другој; у старој борби палашем, у високој првој; са немачким Шлагером, у високој првој и високој седмој.

²⁶ Трећи вид, који се назива „парирање искључењем“ – који се користи као противмера везивању – је заправо варијанта другог вида, стога што доводи противниково сечиво у своју линију, попут кружне параде, осим што се кружна кретња изводе кореном сечива, а врх остаје мање-више непомичан.

²⁷ Англоамеричка мачевалачка терминологија, поготово у делима старијег датума, познаје изразе „*fort*“ и „*foible*“, који се односе на, респективно, јаки и слаби крај сечива, где сечиво „*јача*“ ка гарди, а „*слаби*“ ка врху, с тим да врх (*point*) егзистира као посебан део мача. Будући да у нашој терминологији не постоје посебни изрази за поједине делове сечива дефинисане положајем у односу на гарду или врх мача, у преводу ће се наћи синтагме попут „*прва трећина*“, „*последња трећина*“, „*корен сечива*“ и слично, а у складу са контекстом реченице у којој се налазе. (прим. прев.)

У овом делу, једино што ће нас занимати у делима старих аутора је оно што смо управо дефинисали, а то су:

Мера и дистанца – начини напредовања, повлачења, испада, пролажења и пресецања.

Време – релативна брзина покрета тела у односу на покрете оружјем.

Ставови – промена у њиховом карактеру, од строго нападачких до данашњих.

Напади – начини извођења сечења и бодова и постепено поједностављивање покрета телом током истих.

Параде – њихово суштинско разликовање од темпо-бодова.

Финте – њихова, до скоро, сразмерна једноставност.

Изучаване су само књиге означене звездом у библиографији, као типичне за поједине периоде и као оне које садрже неке до тада неоткривене принципе. Разврстаност по периодима, први у распону од раног шеснаестог века до првих неколико година седамнаестог, други који се завршава крајем седамнаестог века и трећи који траје до данас, заснива се на преовлађујућим карактеристикама датог периода: први је доба *рапира*, пре апсолутне превласти бода над сечењем; током другог, управљање врхом је знатно унапређено, *рапир* полако уступа место *малом мачу*, а француска школа се издваја из италијанске; трећи период је доба *малог мача* и током овог периода мачевање достиже данашњу перфекцију.

Природно, највише пажње је посвећено првом и другом периоду, будући да су најмање познати и најзанимљивији са историјске тачке гледишта. Други период је подробније изучаван, макар од стране Француза и ту има мало тога новог да се каже. Аутори Умећа борења никад нису узели за сходно да дубље истраже корене вештине о којој пишу.

ПОГЛАВЉЕ I

Парадоксално, „умеће мачевања“ је настало услед проналаска ватреног оружја. Стога, бављење правом вештином мачевања не обухвата време раније од петнаестог века.

Аутори који су се посветили изучавању ове материје смештају своја истраживања предалеко у прошлост и очекују да ће корене ове науке наћи у радовима Полибија или Вегеција.

Идеје Римљана или Грка никако не би преживеле Средњи век. У то време ношење оклопа у борби, махом на отвореном, учинило је да мач постане чисто оружје за напад, док је одбрана поверена шлему и оклопу. Са друге стране, неоклопљена пешадија, онемогућена да ваљано парира или одбије нападе оклопљених противника, била је приморана да научи да нападе избегава агилношћу тела или да их надмаши вештином. Лако је сметнути са ума да су, докле год су се користили оклопи – тј., пре увођења ватреног оружја у ширу употребу – постојале две потпуно различите школе борења.

Једна је припадала племенитим ратницима који су искуство стицали на турнирима, а прецизност у рингу, али који су мало учили о томе шта их чека ако би некад остали без оклопа. Доиста, витешки назори су најчешће само успоравали развој науке о борењу.

Друга школа, прилагођена употреби оружја скитница или сељана, била је битно практичнија; нагонила је на искоришћавање појединих, добрих страна оружја, подједнако за напад и одбрану, уместо ослањања на вештачки оклоп. Исход борбе између два витеза у великој мери је одређен снагом њихових оклопа и, на крају, издржљивошћу самих бораца. Али, борба двојице сељана, наоружаних само тољагама, или мачем и малим штитом, несумњиво је изискивала много већи степен *вештине*.

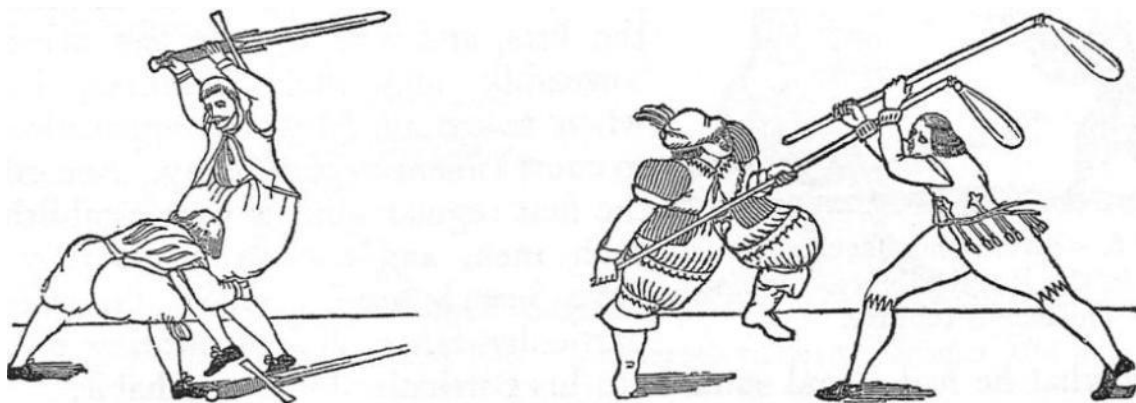
Слика 3 - Витезови у борби пред "судом Господњим". Из минијатуре из Краљевске библиотеке у Бриселу. Петнаести век.

Заједничка особина свих старих школа борења је да су настале око припадника средње класе. Док је племић вежбао код куће, грађани и занатлије – који су такође поседовали оружје, мада простије од витешког мача и копља – учили су од жонглера, плесача с мачевима или рвача, или од неког ратног ветерана добро упућеног у вештину.

Током Средњег века, када су градови стекли одређен степен независности, школе су осниване свуда где је школарину могао да плати свако са довољно снаге у рукама. Посебно на Континенту, где је војни потенцијал средње класе био њена главна заштита од репресије, јавио се изванредан број „борачких друштава“ у којима се вештина преносила са генерације на генерацију; тако су временом припадници свих класа који су желели да науче нешто више о употреби оружја морали да се обрате некој од старих школа борења. Када су „витешке“ навике замењене „кавалерским“, „дентлмен“ је часове похађао код неког плебејског учитеља борења.

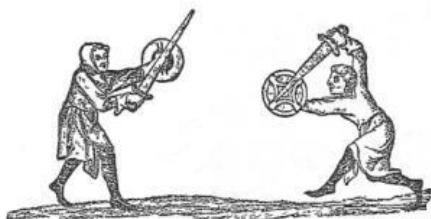
Ова промена се хронолошки поклапа са издвајањем мача из гомиле бруталних оклополомаца попут шверта (schwert), вулжа (voulge), хелебарде, млата и сличних.

Пошто је оклоп одбачен, у први план избија апсолутна надмоћ „врха“ и мачевање се тада претежно бавило њиме. То је и разлог због кога су старе школе мачевања, иако већ прилично популаризоване, на крају свој рад концентрисале око племенитијег рапира.

Слика 4 - Дуги мач и млат у старој немачкој школи. Од Ј. Сутора.

Материјал на тему историје мачевалачке вештине у Енглеској врло је оскудан. Преовлађивале су личне борбе, било као начин да се изравнају рачуни, било као

Слика 5 - Плес с мачем. Из манускрипта из библиотеке у Котону. Девети век.

насилна разонода карактеристична за Теутонце. Наши преци су се у рату борили мачем једнако одлучно као са било којим другим оружјем, али све до краја шеснаестог века, понегде се могу наћи тек зачеци неког *заокруженог система* мачевалаштва. До тада, дуборези и минијатуре које приказују мачеваоце у борби или плесу и описи мача и баклера као националних оружја су све што се могло наћи на тему мачевања.

Једна врста „пиришког плеса“, или приказа вештине у баратању мачем и баклером, била је омиљена забава у англосаксонско доба. Ова тачка сматрана је незаобилазном приликом било каквих прослава у највећем делу Енглеске све до краја четрнаестог века, што указује и да никако није могла бити страна данским и норманским освајачима.

Најчешће, плес с мачевима се претварао у тобожњу борбу, па понекад чак и у праву борбу, на задовољство окупљених слављеника склоних надметању.

Линија између тог „махања мачевима“ и мачевања је танка и може се рећи да су ти акробати или плесачи с мачевима заправо први „мачеваоци“ и мајстори мачевања о којима се говори у елизабетанској литератури.

За овим „мачеваоцима“ као учитељима мачевања, било да су артисти или гладијатори, владала је велика потражња међу витешком младежи која је желела да напредује на ранг-листама, као и међу грађанством и њиховим слугама, у данима када је бити ненаоружан и неувежбан изазивало напад или пљачку. Прве редовне школе тог типа су основали управо такви људи и то су била јако занимљива места – створена по укусу учитеља лично и која су ученицима приказивала његово порекло и рад.

То су већином биле опасне јазбине које су посећивале протуве и неморални, и које је од самог почетка пратио лош глас.

Људи који су предано увежбавали борење то нису лако могли да оправдају пуким уживањем у борби или спремањем за битку у рату; са друге стране, њихове газде, племићи и други су били склони да искористе њихове нове способности и вештине у приватне сврхе.

Народ се клонио ових насилника и извесно је да су се многи дуели и слична недела одвијали у скровитости зидова школа мачевања.

У Лондону посебно, понашање ових мачевалаца и њихових полазника је било толико узнемирујуће да су власти морале да реагују, као што видимо из једног од указа²⁸ којима су, у више наврата, школе мачевања затворане, а грађанству забрањивано бављење „мачевањем и борењем.“...“Где се нађе да се багра бави мачевањем, а што их ојачава у чињењу најнечувенијих злодела, таква се школа има затворити заувек, и казнити казном од четрдесет марака за свако дело. И сви Поглавари имају спровести детаљну потрагу у својим срезовима за таквим прекршитељима, а да би их привели правди и примерно казнили. Стога што већину ових дела чине странци, који одасвуд овамо несметано долазе, наређује се да нико ко није овдашњи, не сме ту да пребива.“

Последњи део овог цитата је занимљив зато што

Слика 6 - Мач и баклер. Из манускрипта из Краљевске библиотеке. No. 14, Е.. Тринаести век.

²⁸ Пети Едварда I, A.D. 1286.

указује на то да су и тада, као и сада, странци били најзагриженији љубитељи мачевања. Овакви укази су, наравно, кршени; школе мачевања су се изнова отварале и бивале врло посећене. Ипак, извесно је и да су школе које су могле да гарантују за добре намере својих полазника то и чиниле стицањем лиценци.

Слика 7 - Борба мачем и баклером. Тринаести век. Из манускрипта из Краљевске библиотеке. No. 20. D. vi.

Поред тих лиценцираних школа, многе друге су постојале тајно, као што се може видети у овом одломку из архива града Лондона:

„На 13. дан марта, 1311., пред Сер Ришара де Рефама, градоначелника Лондона, доведен је, између осталих прекршилаца: Мајстор Рожер, le Skirmisour, који се терети за држање школе мачевања за више људи, и за навођење синова уважених особа на траћење и трошење имања својих очева и мајки на погане радње.“...

Упркос предрасудама, школе борења су представљале неопходност за већи део ратоборног пука и наставиле су да постоје потпуно неометано.

Хенри VIII, велики љубитељ свих војничких спортова, у циљу охрабривања бављења борилачким вештинама, уместо сузбијања, као што су његови претходници чинили, институције школе мачевања у целости, скупио је све тадашње славне учитеље мачевања у једно удружење. Како би ублажио лоше деловање независних мачевалаца, како у подучавању, тако и у приватном животу, забранио је бављење мачевањем свима који нису били чланови споменутог удружења.

У занимљивој књизи црних слова под називом „Трећи универзитет у Енглеској“ која се бави школама и колецима у Лондону у 1615. години налазимо детаље о тој „нормалној“ школи мачевања и поступак кроз који је свако ко је желео да буде учитељ морао да прође пре него што „положи“ и буде му дозвољено да себе назива мајстором.

Слика 8 - Plebii adolescentis in Anglia habitus. Из дела Каспара Руца „Omne pene gentium Imagines“, 1557. Приказани су мач и баклер како су се тада носили.

Слика 9 - Дуги мач

„Хенри Осми именовало је професоре ове вештине члановима Друштва, или Удружења, писменим овлашћењима, у којима се ова вештина назива Узвишеном науком одбране.“

„Пут напредовања мачевалаца у нашим школама је овај: испрва, они који желе да буду подучавани називају се ученицима, и, како напредују, полажу испите и настављају као инструктори одбране.“

„То се мора освојити јавним испитом њихових способности и вештине са одређеним оружјима, који они називају плесом, у присуству и наочиглед неколико стотина људи. И након свог последњег плеса, добро изведеног, они постају мајстори науке одбране, или мајстори борења, како их обично називамо... Нико то не може постати док се не покаже пред јавношћу и не заслужи одобравање великих мајстора у удружењу.“

Места на којима се обично вежбало била су позоришта, хале и други затворени простори довољно велики да приме одређен број посматрача, попут Ели Плејса у Холборну, Бел Севица у Лудгејт Хилу, Куртејна у Холивелу, Греј Фрајарса у Њугејту, Хемптон Корта, Була у улици Бишопсгејт, Клинка, Дјукс Плејса, Салисбури Корта, Брајдвела, Артилери Гарденса итд.

Међу онима који себе сматрају аматерима у науци одбране су Робет Грин²⁹, „који свој мајсторски плес одиграше у Лиденхолу“, и Тарлтон, комедијаш, који је „произведен у мајстора“ 23. октобра 1587. године.

²⁹ Ови детаљи су нађени у манускрипту No. 2530. xxvi., колекција Д. Слоанијана, Британски музеј.

Овај чин је сигурно подигао стандарде међу енглеским учитељима и чинећи „произведене“ мајсторе завидним на њихов монопол, смањиваше им број полазника, будући да им је карактер био насилнички колико и наставнички.

Стоу³⁰ вероватно мисли на чланове овог друштва када каже да су „Уметност одбране и употребу оружја подучавали *произведени* мајстори“.

Аутор „Трећег универзитета у Енглеској“, који је, како је већ речено, написан 1615. године, спомиње оружја која су у Енглеску дошла тек око 1580. године.

„Има много професора науке одбране и врло вештих људи у подучавању најбољој употреби разних оружја, као што су дуги мач, палаш, *рапир* и бодез, пар *рапира*, *рапир* сам, мач и баклер или таргет“, итд.

Иако је својевремено новопридошли „рапир“ постао врло уобичајен у Енглеској, у време Хенрија Осмог, па све до првих година Елизабетине владавине, за њега је знало свега пар дворјана који су често путовали и то као страно оружје које се доста користило у Италији и Шпанији, и понекад у Француској.

Национално оружје био је „мач“, са равном накрсном гардом и евентуално штитником за прсте у облику полупрстена. Превасходно је служио за сечење и користио се удружено са баклером и таргетом.

Упркос општим ограничењима, демонстрирање силе је било уобичајено међу мачеваоцима, на које се по правилу гледало са неодобравањем и сумњом. Интригантан назив „swashbuckler“, којим су називани ови истакнути ентузијастички вештине борења, верно описује ове мрачне насилнике и буку коју су стварали приликом окршаја, па чак и обичним проласком кроз неку уску улицу.

Изгледа да су се ови авантуристи највише окупљали у Западном Смитфилду, лондонском „Pré aux Clercs“, једном од ретких места где се њихово понашање толерисало.³¹

„Име су добили“, каже Фулер, „због млатарања и лупања по баклеру и по изразу за вуцибатине, који је исти као и за лопуже“, када би пробали да украду нешто успут или од неког са ким су се борили.

„Западни Смитфилд се некада називао Руфиан Хол, где су се такви људи обично окупљали, формално или не, да се опробају у борби мачем и баклером; више је било преплашених него повређених, повређених више него мртвих, због тога што се сматрало нечовечним ударити испод колена или врхом. Али откад је тај очајни издајник Роуланд Јорк први пробао да бодје рапиром, мач и баклер су постали бескорисни.“

Смитфилд такође спомиње и Бен Џонсон, у уводу у „Бартоломјуов вашар“, као стециште бораца мачем и баклером.

Рапир је почео да се јавља између 1570. и 1580. године, будући лакши за индивидуалну употребу од неспретног старомодног мача уз који се баклер морао користити и који је убрзо изашао из моде. Наравно, ново страно оружје није могло да наследи старо домаће без негодовања и протеста.

„Борба мачем и баклером постепено ишчезава“, каже Брајтон у „Двема љутим женама из Абингдона“³², „жао ми је због тога што нећу више видети праве мушкости; једном ће нестати и ово боцкање рапиром и бодезом ће овладати; тада ће велики човек, храбар човек и добар борац мачем и баклером, бити плунут попут мачке или зеца.“

---

³⁰ „Преглед Лондона“ (1595.)

³¹ Борбе и турнири су се раније одвијали у Смитфилду.

³² Комедија Хенрија Портера, написана 1599. године.

Стоуови „Анали“³³ садрже пасус у коме се описују борбе мачем и баклером и њихов нестанак одмах по увођењу страног обичаја ношења рапира:

„И гдегод се до тринаесте или четрнаесте године Краљице Елизабете древна енглеска борба мачем и баклером једино водила, баклер је био од једне стопе, са шиљком од четири или пет инча дужине; онда су почели да их праве од лакта са оштрим шиљцима од десет или дванаест инча дужине, који су служили да сломе непријатељев мач ако удари на шиљак или да се њима замахне и они забоду противнику у лице, руку или тело. Али ово не потраја дуго, сваки ситничар продаваше баклере. Ускоро потом, почеше дуги *естоци* и дуги *рапири* и највећи је господин био онај са најдубљим оковратником и најдужим *рапиром*. Повреда ока или одузеће живота нечијег изазва Њено Величанство да забрани оба и да постави снажне људе на капије да одсецају предубоке крагне и ломе предуге врхове *рапира* путника који пролазише.“

Судећи по овим и другим одломцима из разних анала и сличних тадашњих извора, иако су „естоци“ и пракса „бодења“ већ постојали четврдесетак година на Континенту, у Енглеској су се појавили тек у првој четвртини Елизабетине владавине. Стоу није једини који се држи овог датума. Камден³⁴, такође говорећи о увођењу рапира у ову земљу, приписује заслуге за то Роуланду Јорку:

Слика 10 - Мач и баклер у време Елизабете.
Од Грасија.

„Yorcus ille Londinensis, homo distincto ingenio et praecipiti audacia, suo tempore inter sicarios celebris, quod feralem illam rationem in duellis punctim petendi, summa cum audaciae admiratione, primus in Angliam intulerit, cum Angli latioribus caesim depugnarent, et vel punctim, vel infra cingulum ferire minime virile existimarent.“

Ову тврдњу потврђује и Абрахам Дарси³⁵, који наводи како је „Роуланд Јорк, десперадо који је издао Девантера Шпанцима 1587. године, био је први који је у Енглеску донео ту лукаву и опасну борбу *рапиром* по имену *есток*, којим се могло само бости.“

„Рапир“ је тада било име за шпанско оружје. Французи су га називали „*espee*“; Енглези „мач“. И једни и други, када су говорили о шпанском мачу,

називали су га рапир.

У Француској, реч „*papière*“ ускоро је постала посебан термин, означавајући мач несразмерне дужине – заправо, оружје насилника.

У Енглеској, ипак, та реч је увек, од самог увођења у језик, означавала мач посебно прилагођен боду и ојачан мање или више сложеном гардом. Пошто су Шпанци као чести посетиоци Мериног двора носили такво оружје, од којег је много стечено као ратни плен, природно је било да се реч „рапир“, у значењу „шпански мач“³⁶, односи на све мачеве који се користе за бод у шпанском стилу.

Принципе овог необичног система мачевања први су изучавали ученици великог Каранце. Многи енглески путници, на свом повратку из Шпаније, оживљавају славу овог „оца науке о оружју“ коју је стекао у својој земљи и изазвао потребу за

³³ „Анали“, настављени од стране Едмунда Хоуса.

³⁴ „Анали“

³⁵ „Елизабетини анали“

³⁶ Жил д' Ге, „Introductorie for to lerne to rede, to pronounce and to speke French trewly“, Лондон,

знањем о овој новој и опасној науци. Шпански учитељи су допловили и поставили темеље нових тенденција у борењу које су дивљачку борбу мачем и баклером потиснуле у шкотске висоравни и где се она независно развила у оно што чини основе наше данашње борбе широким мачем.

Стога се може закључити да је наука борбе „бодећим“ рапиром дошла из Шпаније; са друге стране, реч „есток“ је француског порекла³⁷.

У Средњем веку, есток се носио окачен на коњском седлу, са десне стране. То је био дуг, узак мач мање или више четвороугаоног сечива и служио је примарно за бод у случају лома или губитка копља. Прави мач је ношен за појасом.

Назив есток, или естокад, је касније додељен врсти оружја које је, како смо видели, у Енглеској генерално називано рапиром, тј., прав мач, коришћен за сечење и бод.

Након свега, тешко је рећи када се то тачно десило. Како то обично бива, пракса „бодења“ се прво добро развила на Континенту пре него што се за њу чуло у Енглеској. Не треба да чуди што се, када је једном дошла на наше тло, таква пракса брзо раширила по целој земљи, првенствено међу господом и дворјанима, а касније и међу осталим мачеваоцима. Употребљивост рапира и бодежа је лако пригрљена и ова оружја су постала заступљена у већини школа борења у Енглеској.

Посебно у Лондону, италијански и шпански учитељи су били презрени, већином од стране постојећих енглеских учитеља одбране. Имена, и донекле биографије, три најславнија страна учитеља представљена су јавности од стране Џорџа Силвера, центлмена, у малој књизи, сада јако реткој, названој „Парадокси одбране“ (1599).

У овој врло занимљивој минијатури, на коју ћу се у даљем тексту доста позивати, Силвер фаворизује старе енглеске мајсторе борења у односу на врло тражене стране учитеље.

Његов тон којим преовлађује огорченост показује да је монопол удружења које је основао Хенри Осми превазиђен. Да оно и даље постоји, са лакоћом би странци били држани подаље помоћу једноставног договора и сарадње међу енглеским мајсторима.

Добро је познато и тужна је чињеница да ни у једној другој професији љубомора није тако горка као међу учитељима мачевања и то је најбоље описано на страницама „Парадокса одбране“, посебно у „Кратком осврту на три италијанска учитеља борбе“, поглављу којим се овај мали том завршава:

„Ово пишем, не да бих осрамотио мртве, већ да бих истакао њихову разметљивост и неуспех у својој професији док су били живи: како би ове речи биле подсетник и упозорење, а што је моја велика жеља.“

„У моје време постојала су три италијанска учитеља борбе. Први је био Сињор Роко; други је био Церонимо, син од Сињор Рока, и који је учио господу у Блек-Фрајерсу и био му пратилац. Трећи је био Винћенцио.“

„Овај Сињор Роко је дошао у Енглеску пре неких тринаест година: подучавао је племство и господу са двора; неке је убедио да носе оловне ђонове на својим ципелама, како би избегли умор ногу у борби. Плаћао је велике новце на изнајмљивање велике куће у Ворвик Лејну, коју је називао својим колецом, јер је сматрао великом срамотом да држи само „школу“ борења, а касније је умислио и да је једини мајстор уметности борења на целом свету. Лако је привлачио племство и центлмене да буду његови ученици са свим оним њиховим оклопима, рапирима, бодежима и рукавицама. Такође је имао и клупе и столице, велику дворану у којима су господа слушала његова предавања.“

---

³⁷ Стара француска реч, од франачког „stock“, шиљато, право оружје.

„Обично никога није подучавао за мање од двадесет, четрдесет, педесет или стотину фунти. И како би све било прилагођено племићима и господи, у школи је имао велики четвртасти сто, са зеленим столњаком, опточен златом, на коме је била велика перница обложена црвеним сомотом, са мастилом, перима, оловкама и печатним воском и хрпом најфинијег папира, на располагању племству и по потреби господи да напишу своја писма, било да пошаљу позив неке да гледа њихову борбу или да упуте своје људе да им завршавају послове.“

„Како би пратио време, у једном углу Школе је имао часовник, са врло великим бројчаником; у школи је имао и собу коју је називао својом приватном одајом, где је држао разна оружја и у којој је учио своје ученике тајним вештинама, пошто би их прво добро научио њиховим правилима. Био је врло омиљен на двору.“

„Био је један Остин Багер, висок центлмен, не тако вешт, али храброг енглеског срца, и једном је, међу пријатељима, изјавио да би се борио са Сињор Роком; сместа је отишао до његове куће у Блекфрајерс и позвао га овим речима:

„Сињор Роко, ти који мислиш да си једини мудар у овој оружној вештини, ти који мислиш да можеш сваком Енглезу бодом дугме³⁸ да откинеш, ти који си дошао од преко мора да племство и госпуду Енглеске учиш да се бори, ти кукавни пријатељу, изађи из своје куће, ако ти је до живота стало. Дошао сам да се борим с тобом.“

„Сињор Роко, гледајући кроз прозор, видеше човека на улици који га чека спреман са мачем и баклером; и са својим дворучним мачем исуканим, истрчаше у пуној брзини на улицу и мушки нападе Остина Багера, који се бранише најхрабрије и који га одмах посече изнад стражњице, саплете му пете и страшно га повреди док му је био под ногама: ипак на крају Остин би добра срца (!) и остави га живог и оде.“

„То је била прва и последња борба Сињор Рока, осим оне код Квин Хита, када је исукао мач на морнара, па је био испребијан моткама и гредама: али разлика између њиховог оружја и рапира је била онолика колика је била и између дворучног мача и мача и баклера Остина Багера, тако да је у тој тучи био унапред поражен.“

„Онда су дошли Винћенцио и Џеронимо. Они су подучавали борбу рапиром на двору, у Лондону и у Контреју, у размаку од седам или осам година.“

„Ова два италијанска мачеваоца, посебно Винћенцио, говорили су да су Енглези снажни људи, али без мудрости и да се сувише повлаче у борби, што им не служи на част. На ове срамотне речи, мој брат Тоби Силвер и ја изазвасмо их на борбу рапиром самим, рапиром и бодежом, бодежом самим, мачем самим, мачем и таргетом, мачем и баклером и дворучним мачем, штапом, бојном секиром, и маварским копљем, која би се одржала у Бел Севицу на Скафолду, како би онај који се сувише повлачи могао да сломи врат падајући са Скафолда. Дали смо да се одштампа пет или шест табела за резултате и поставили их од Саутворка до Тауера и одатле до Вестминстера, те дођосмо на бојиште са оружјима у заказано време, на стреломет од њихове школе борења: многа господа се окупише и однесоше им табеле за резултате и рекоше им да су Силверови на заказаном месту, са свим својим оружјем, да их траже и да се мноштво људи скупило да гледа борбу, говорећи им: пођите сада са нама или сте се осрамотили заувек.“

„Господа учинише шта су могли, ови не дођоше на место борбе.“

„Тврдим да их је овај кукавички чин дубоко посрамио, све док након два или три дана, док су лондонски мајстори одбране пили ејл у близини Винћенциове школе; и док су ови прилазили, мајстори одбране их позваше да пију заједно; али Италијани, будући кукавице уплашише се и одмах исукаше рапире.“

---

³⁸ „...касапин свилене дугмади.“ – „Ромео и Јулија“

„Са њима беше једна лепа девојка. Она отрча са вриском на улицу, упомоћ, упомоћ, побише Италијане: народ нахрупи у кућу, са моткама и другим оружјем и прекиде борбу; енглески мајстори одбране не желеше да прљају руке овим слабићима.“

„Следећег јутра, двором одјекиваше вест да су италијански учитељи борења поразили све мајсторе одбране који су им дошли у кућу. Ово је италијанским мачеваоцима дало мало кредита и они наставише своје лажно учење до краја живота.“

„Винћенцио се показао као чврст човек недуго пре смрти, да се може рећи да је у своје време био господин, те стога не и бараба, и да је врло радо учио Енглеze борби и написао четири књиге о вештини са оружјем. Једном у Велсу, у Сомерсетширу, будући уважаван од стране тамошње господе, горљиво је тврдио да је у Енглеској провео многе године и да никада није срео Енглеза који би га и једном могао пипнути рапиром или рапиром и бодежом.“

„Међу господом се нађе један одважан господин чије енглеско срце заиграше када чу овог хвалисавца и који потајно посла гласника ка Бартоломју Брамблу, његовом пријатељу, великом човеку и борцу, који држаше тамошњу школу одбране.“

„Гласник објасни мајстору одбране шта жели господин који га шаље и рече му шта је Винћенцио изјавио.“

„Овај мајстор одбране одмах дође и међу свем господом скинуше капу и понуди маестру Винћенцију кварту³⁹ свог вина.“

„Винћенцио га погледа презриво и упита: Зашто ми нудите кварту вина?“

„Господине, зато што сам чуо да сте ви славни по својој вештини са оружјем.“

„Онда устаде човек који је послао по мајстора одбране:

Маестро Винћенцио, молим вас да га примите, то је човек из ваше струке.

Моје струке?, упита маестро Винћенцио, Која је то моја струка?“

„Онда центлмен рече да је овај мајстор Узвишене науке одбране.“

„Зашто, рече маестро Винћенцио, Бог га добрим начинио. Али мајстор одбране га не хтеде пустити, већ му опет понуди своје вино да попију. Онда Винћенцио рече, не треба ми твоје вино; онда мајстор одбране рече: господине, ја држим школу одбране овде, да ли бисте пошли тамо са мном? Твоја школа, рече маестро Винћенцио, шта бих ја радио у твојој школи? Борите се са мном, (рече мајстор) рапиром и родежом, ако вам је по вољи. Да се борим с тобом, рече маестро Винћенцио? Ако се будем борио са тобом, погодићу те са 1, 2, 3, 4 бода за редом. Онда, рече мајстор одбране, ако можете, учините то, боље је по вас, а лоше за мене, али засигурно ја не верујем да ме ви можете погодити: зато вас још једном срдечно молим да дођете у моју школу и борите се са мном. Да се борим са тобом, рече маестро Винћенцио, (врло презриво), Бог ме проклео ако се будем борио са тобом.“

„Те речи много повредише мајстора одбране, он замахну својом великом енглеском песницом и удари маистра Винћенција по увету тако да се овај преврну неколико пута и заустави се поред шанка на ком је стајала велика кригла: бојећи се да је Винћенцио не узме, мајстор одбране је дохвати и виде да је била до пола пуна пивом. Винћенцио брзо устаде, једну руку спуштајући ка бодежу, а другом претећи рече: у реду, учинићу да лежиш у измету ове и наредних 1, 2, 3, 4 године. У реду, пошто не пијете вино, рече мајстор одбране, да ли бисте се послужили пивом? Пијем за све кукавне слабиће у Енглеској и тебе сматрам највећом кукавицом од свих; тада га је полио оним пивом.

„Винћенцио је имао само рапир и бодеж са собом и зато није хтео одмах да се бори. Али следећег дана се сусрео са мајстором одбране на улици и рече му, ви се

---

³⁹ Империјална мера за запремину једнака двома пинтама или четврти галона, 1,136 литара. (прим. прев.)

сећате како сте ме понизили јуче и ви сте криви, ја сам изузетан човек, ја вас учим како да бодете две стопе даље од било ког Енглеца, али прво пођите са мном: онда га одведе у радњу са платнима и финим материјалима и рече трговцу, покажите ми вашу најбољу свилену дугмад и трговац му показа неку од седам гроута⁴⁰ за туце и овај плати четрнаест гроута за два туцета и рече мајстору одбране, једно туце је за вас, а друго је за мене.“

„Ово је био један од најхрабријих мачевалаца који су дошли преко мора да подучавају Енглеце борби и ово је била једна од најбољих борби за коју сам икад чуо да се одржала у Енглеској, где се он показао као много бољи човек него што је био борац.“

„Дао је у штампу књигу о употреби рапира и бодежа, коју је назвао својом, прочитао сам је и у њој не нађох ниједно правило за савршено подучавање о нечему посебном, нити икаквог смисла или разлога за то...“

У наставку књиге Силвер описује ову борбу са пуно анимозитета према изазваном маестру.

Овај део се завршава анегдотом о Церониму, сину несрећног Рока.

„Господин Церонимо је био храбар и заиста се борио онако како ћу вам описати. Био је у Коху са девојком коју је пуно волео, а тамо је био један Чиф, врло висок човек, рођени Енглец, који се борио мачем и бодежом, а о борби рапиром појма није имао. Овај Чиф се посвађао са Церонимом и напао га је: јашући коња, позвао је Церонима и запретио му је да ће доћи по њега ако овај не дође сам јер намерава да се бори са њим.“

Слика 11 - Мач и ручни баклер. Четрнаести век. Из манускрипта из Краљевске библиотеке у Минхену.

тога смо принуђени да бодемо из замаха, лучно и кратко, а они рапиром могу да боду право и много даље него ми са мачем, због гарде и то су њихови аргументи против мача.“

„Церонимо одмах изађе из Коха и извуче рапир и бодеж, заузео свој најбољи став, „Stocata“, који су само он и Винћенцио подучавали и сматрали га најбољим ставом који се може заузети када се бориш за живот, било за напад, било да чекаш да противник први нападне и том ставу је он тада поверио свој живот: али ипак, поред све Церонимове fine италијанске вештине, Чиф га је мачем пробо два пута и убио га. И даље ће италијански учитељи тврдити да Енглези не могу да боду мачем право због тога што им гарда не дозвољава да пребаце кажипрст преко накрснице, нити да поставе палац одозго на сечиво, нити да држе јабуку другом руком, због чега дршку морамо да држимо врло чврсто: због

⁴⁰ Енглески сребрњак у вредности од четири пенија, коришћен у Енглеској од 14. до 17. века. (прим. прев.)

Школе мачевања у време Елизабете, било да их држе странци или Енглези, очигледно је пратио много бољи глас него у ранијим годинама. Мајстори су издашно плаћани од стране племства и неки од њих су, као што смо видели, били веома цењени.

Ипак се чини да су код многих људи задржали нешто од своје зле репутације, као што се може видети у Флитвудовом (Записничаревом) писму Бурглију⁴¹ и у нападу на школе мачевања у Госоновим „Школама насиља“.

Такође, могу се цитирати и пар редова из Декеровог „Витезовог врачања“, написаног 1607.:

„...он – „ђаво“ – био је први који је држао школу борења, када је Каин био жив и научио га је том имброкату којим је овај убио свога брата; од тада је створио десет хиљада слободних ученика једнако вештих као Каин. У мачу и баклеру мали Дејви је био нико спрам њега, а у рапиру и бодезу Герман⁴² му можда може бити помоћник.“

Има много разлога за веровање да је уметност мачевања врло мало напредовала у добром смеру све до средине шеснаестог века; у сваком случају, истраживање је проблематично јер нема књига које описују тај период. Једина књига која је преживела – она Лебкомерова⁴³ - врло добро описује уобичајене методе борбе у петнаестом веку; рвање и засакање су тада били важни елементи у мачевању.

Ипак, само постојање неке јасне форме мача у употреби у целој земљи, претпоставља постојање и неког јасног система мачевања и стога су школе сигурно постојале много пре него што је ишта написано на тему мачевања.

Доиста, у сваком времену и у свим земљама, неки облик школе је морао да настане онда када је једна класа могла да допусти себи да на мачевање гледа не као на потребу, већ као на разоноду.

Пошто се Немачка може похвалити најстаријим књигама на ову тему, најбоље би било да почнемо спомињањем древних Теутонских „Fechtschulen“, и да за тренутак напустимо Енглеску.

Несумњиво је да су се све „школе борења“ на Континенту развиле на сличан начин као старе енглеске школе, али је њихова повезаност са редовним удружењима много старија.

Зацело најстарије од ових удружења је „Bürgerschaft von St. Marcus von Lowenberg“.

Током четрнаестог века неки предузимљиви и уважени „мајстори борења“ су се удружили и остварили монопол на подучавање овом вештином. Очигледно су успели у одржавању овог монопола, пошто је свако ко је хтео да се бави подучавањем у мачевању пре или касније био суочен са водећим људима овог „Fechter-Gilde“ – капетаном и пет учитеља – и онда бу му било понуђено да се бори са сваким понаособ или са свима заједно и онда би или завршио исечен на комаде или би постао члан удружења под њиховим правилима. Резултат ове политике је да је Братство светог Марка или Marxbrüder постало јако битно, а њихово седиште у Франкфурту на Мајни нека врста универзитета где су бројни амбициозни мачеваоци долазили да заслуже своју диплому из борења. Временом, како се њихова репутација проширила и ван Немачке, сви који су хтели да отворе школу борења долазили су у Франкфурт током јесењих вашара да се кандидују за чланство у „Brüderschaft“.

Испит карактерише извесна доза озбиљности. Капетан и сви чланови братства који би се у том тренутку затекли у Франкфурту би се борили са кандидатом на бини

---

⁴¹ 1577.

⁴² Мали Дејви је очигледно енглески мајстор одбране; „Герман“ се може односити на Мајера (види библиографију 1570.) или неког страног учитеља који је радио у Лондону.

⁴³ Види библиографију, 1529. (немачка дела). Радови Понса, Торреа, Монџиа и Романа, по свему судећи, више не постоје.

подигнутој на сајмишту. Ако би кандидат заслужено прошао тест, капетан га, уз много помпе, ударцима у облику крста удара по куковима обредним мачем и нови члан, пошто стави два златна гулдена на сечиво свог мача, као награду за пријем, бива упућен у разне тајне братства у вези са баратањем мачем и другим оружјима.

Мајстор који би положио тест заслужио би да носи грб златног лава „Marxbrüder“ и да подучава борење широм Немачке.

Братство је дуго имало бројне привилегије које су писмено препознате од стране цара Фредерика у Нирнбернгу 1480. године и обновљене 1512. године у Колоњу од Максимилијана Првог, 1566. у Аугсбургу од Максимилијана Другог и 1579. у Прагу од Рудолфа Другог.

Пошто су владари уважавали мачевање на највишем нивоу, оно се све брже ширило кроз Немачку и упркос давно успостављеном монопољу „Marxbrüder“, нова друштва мачевалаца су се оснивала.

Најславније од тих друштава, и једино које је могло да изазове „Marxbrüder“ је „Federfechter“⁴⁴, који су први усвојили шпанску и италијанску борбу и почели слободно да користе врх.

„Federfechter“, иако пуно пажње поклањајући дворучном „Schwert“, својим главним оружјем су сматрали „Feder“ и кад год су могли, изазивали су „Marxbrüder“ на борбу сечењем и бодом.

Слика 12 - Од Мајера, 1570. Marxbrüder подучава ученика. Овај став је сличан Виђјанијевој четвртој (види слику 37).

Уобичајен исход борбе између гломазног старомодног шверта и хитрог бодегер папира није могао бити другачији до позитиван за овог другог, што је постепено довело до тога да га у потпуности усвоји чак и „Marxbrüder“. Око 1590. године више није било ниједне видљиве разлике у начину борења било ког удружења.

Удружење „Federfechter“ је основано у Мекленбургу, од чијег војводе су добили признање, грифон сабљу и дозволу за рад као Друштво „Freufechter von der Feder zum Greifenfels“.

⁴⁴ Име је настало од „feder“, колоквијалног назива за папир – који је почео да се шири око 1570. године.

Ова два велика друштва су на крају делила монопол над мачевалачком уметношћу, са једином разликом у томе што је првима седиште остало у Франкфурту, а док га други сместили у Праг. „Oberhauptmanner“ и једних и других је остао на царском двору као њихови представници и заступници. То су биле уважене персоне од велике важности и „ex officio“ арбитри за сва питања части и борења.

Исте обичаје и принципе су поштовали и Marxbrüder и Federfechter и исказивали су једнаке погледе на част и дисциплину. Заиста, сваки члан који би се огрешио о закон, или се понашао противно часним обичајима удружења, или који би укаљао себе или дискредитовао удружење, проглашаван је недостојним да буде мајстор, мач би му био јавно одузет и био би искључен из „високог друштва“.

Сви велики ауторитети у мачевању су изникли из једног од ових друштава. Ипак, постоје записи и о другим друштвима, „Lux Brüder“ – Братство светог Луке – али се о њему мало зна. То је било једно од оних друштава које никад није довољно ојачало да може да изазове Marxbrüder. За Luxbrüder се не може чути даље од петнаестог века, али се верује да су од њих настали тзв. „Klopffechter“. Они су били врста гладијатора који су, чак до почетка седамнаестог века, ишли од вашара до вашара и приказивали своје умеће, због чега су често били ангажовани од стране великих лордова за време прослава.

Стога, у више аспеката, историја теутонских мачевалачких друштава је слична историји енглеских друштава у истом временском периоду.

Друштва слична „Marxbrüder“ у њиховом зениту, у смислу да поседују писмено признато право на монопол у подучавању умећем борења, постојала су и у Шпанији и Италији.

Гладијаторска удружења – која у одређеној мери и данас постоје у виду борбе са биковима – била су јача у Шпанији после пада Римског царства него у било којој другој провинцији. Школе борења тако систематично вођене од стране „Lanistae“ у старим данима Рима, остале су у Шпанији под измењеним условима услед бројних варварских најезди и биле су довољно сагласне са обичајима Мавара да су успеле да преживе њихову владавину.

Баратање копљем и штитом, мачем и баклером, секиром и пониаром, кратким мачем или бракмаром, фалконом и свим варијантама стреластог оружја подучавали су познати мајстори. Школе борења из Леона, Толеда и Ваљадолида древни аутори спомињу као врло прометне, али се не спомиње нико од учитеља пре Пона од Перпињана и Педра де Торе, које тај доајен науке борења, Дон Луиз Пачеко де Нарваез, спомиње и смешта на крај петнаестог века, а књиге које је издао 1474. су одавно нестале.

Упркос потреби за егзактним подацима, бројне референце које се могу наћи код плодних аутора попут Нарваеза, Марселија и Палавићинија недвосмислено указују на то да је занимање мајстора мачевања у Шпанији током петнаестог и шеснаестог века захтевало исцрпне припреме и изузетну физичку спремност, као и да би удружење таквих мајстора уживало монопол у подучавању и одабиру кандидата.

У неким правним архивама које се још могу наћи у Хотелу де Вил у Перпињану, постоји запис – у форми званичног документа који сведочи о способностима онога ко тежи дипломи мајстора борења – о испиту кроз који је морао да прође пре признања. Документ је, наравно, написан у доба када је Перпињан био део шпанске територије и може се узети као добар пример обичаја који су били на снази на почетку шеснаестог века.

Пажљиво одабрани латински изрази који су коришћени указују на то да је институција била стара и широко призната.

Уметност борења је описана као „Ars Palestrinae“; почетник, „tyro“ или студент, тј. питомец, је називан „Lusor in Arte Palestrinae“. Након одређеног периода и испита у баратању разним оружјима – њих пет или шест – „lusor“ наставља као „licentiatus in arte et usu Palestrinae“, што одговара дипломцу на универзитету или инструктору у школама борења. На крају, када је овладао употребом, теоријски и практично, свих оружја, „licentiatus“ стиче достојанство мајстора борења или како то документ на латинском каже, „Lanista, seu magister in usu Palestrinae“.

Мајстор је заиста био изванредна особа, на сваки начин, и врло важна, ако се ништа о његовим особинама може закључити из опширних књига које би касније издао.

Свакако постоји оправдање за његову изузетност, с обзиром на искушења кроз која је прошао, борећи се са читавим бордом испитивача, испрва понаособ, „ingeniose et subtiliter“, а касније са свима заједно, „simul et semel“.

Извесна морална важност се приписује и церемонији проглашења мајстора; он се заклиње „super signo sanctae crucis facto de pluribus ensibus“ да никада неће употребити своју вештину осим у најпохвалније сврхе – дивна замисао, мора се рећи, једнако кршена колико и поштована.

Видеће се да је у Италији та заклетва сведена на практичнију меру да се вештина не користи тако да би могла да се окрене против учитеља самог.

Осим чињенице да су постојале редовне и познате школе борења у Шпанији током петнаестог века и чињенице да су шпанске банде – најумељаније од свих европских војски у то време – прегазиле Италију и доње земље током шеснаестог века и стога у тим земљама рашириле шпанске методе мачевања, нема аргумената, упркос тренутном мишљењу, који указују на то да је Шпанија место где је уметност мачевања рођена.

Подела Италије на велики број мањих држава, међусобно у сталном рату, изазвала је превелики анимозитет да би дошло до ширег удруживања мајстора. Сваки град је имао своју школу и свака школа би спроводила свој програм у складу са оснивачевим преференцијама. Ништа лошије не утиче на развој од тога, и све до Мароцових дана, када је Италија испредњачила у мачевању, италијанске школе се ни по чему нису могле издвојити. Око 1530. године, ипак, нека врста привилегованог удружења је несумњиво постојала, са седиштем у Болоњи и Ахилеом Мароцом на челу.

Занимљиво је да у Француској школе мачевања нису постојале све до шеснаестог века; па чак и током друге половине тог столећа, најважније школе су држали Италијани.

Зато ће бити боље да почнемо са анализом радова четири најзапаженија италијанска аутора шеснаестог века, а то су Мароцо, Агрипа, Граси и Виђиани, а онда ћемо погледати радове Каранце, „оца науке борења“ у Шпанији и обратити пажњу на њихове следбенике, Анри де Сант Дидеа у Француској, Мајера у Немачкој и Савиола у Енглеској.

ПОГЛАВЉЕ II

Манђолино и Мароцо, који се могу сматрати типичним мајсторима за то време, пружају занимљив увид у мачевалаштво у Европи током петнаестог и на почетку шеснаестог века. Немогуће је занемарити водећи принцип или метод у тадашњем раду: сваки мајстор је подучавао само оне трикове за које је, током свог динамичног живота, увидео да су корисни у окршајима и они су увежбавани све док их лакоћа и брзина њиховог извођења не би начинили врло опасним за неуког противника.

Сви ови трикови – а другачије се не могу назвати видови напада и одбране који су тако супротни нашим принципима – називани су занимљивим, чак и допадљивим именима.

Манђолинов текст је препун расправе на тему части и начинима одабира и решавања дуела на господствен начин, док самог „мачевања“ има врло мало. Од четири става која су тамо описана, једини за који се може рећи да служи некој конкретној намени јесте „горњи став“, донекле сличан модерној парадзи за одбрану главе.

Остала три издалека подсећају на „квинту“, „терцу“ и „октаву“. Једино што се може закључити о „ferite“ напада је да су они изведени у налету. Не увиђа се јасна разлика између сечења и бода, а главни циљ је поставити се према противнику у такав положај из кога је могућа свака врста удара.

Мароцова књига, објављена пет година касније, исцрпније говори о овим стварима пре него што је бод принципијелно постао супериорнији од сечења.

Мароцо се уопште сматра првим аутором на тему мачевања. Можда би било мудрије да га сматрамо за највећег учитеља старе школе⁴⁵, грубог и недисциплинованог мачевалаштва које се подједнако ослањало на тучу, насиље и тренутно надахнуће колико и на пажљиво неговану вештину.

Мароцо је био Болоњац, али је школу држао у Венецији⁴⁶. Његова репутација је била велика, ако је судити по његовим бројним делима, од којих је пет издато између 1536. и 1615. године.

Тешко да је иједан мајстор борења написао књигу пре него што је стекао углед као учитељ и стога се може претпоставити да је Мароцо тек у познијим годинама написао своју „Opera Nova“, чије је друго издање изашло 1550., а треће 1568. године. Вероватно је и умро у међувремену, пошто се у посвети трећем издању – од сликара Ђулија Фонтане Дон Ђованију Манричеу – о Мароцу говори као о „најсавршенијем

⁴⁵ У последњим годинама живота проглашен је за „Maestro generale de l'arte de l'armi“, титулом која одговара „Hauptman“ у „Marxbrüder“.

⁴⁶ Највише дела о мачевању написаних у Италији током шеснаестог века је издато у Венецији.

мајстору у најплеменитијој од свих вештина“, који је „подучавао велики број одважних ученика и на концу написао ово дело на општу корист.“

Оно што је речено за Манђиолина, може се поновити и за Мароца, с тим што је овај потоњи имао много више да каже на ову тему.

Упркос малој вредности његовог учења са данашње тачке гледишта, његов рад је значајно испред свог времена и наговештава супериорност италијанских школа.

„Opera Nova, Chiamata Duello overo fiore dell` Armi, etc., composta per Achille Marozzo, Gladiatore, Bolognese“, у целости има врло смислену прогресију.

Након молитве Светој Деви и „Cavaliere San Giorgio“, маестро ставља мач у Дисеполову руку и објашњава различите начине на које се он може држати, и предности провлачења једног или два прста кроз килоне у циљу бољег управљања кретањем сечива.⁴⁷

Даље, он објашњава различите начине употребе „falso filo“ и „dritto filo“⁴⁸, што је тада било од много веће важности када су у питању двосекла сечива него данас. Ставови су се разликовали према странама сечива. Оно што данас знамо као став у унутрашњој линији - попут кварте, на пример – тада је било у „dritto filo“, правој оштрици; обрнуто, став у спољашњој линији – попут сиксте – био је у „falso filo“, лажној оштрици. Ово је био добар начин класификације ставова и сасвим је одговарао двосеклом оружју намењеном за сечење.

Мајстор онда црта на зиду дијаграм који приказује сва сечења, са десне и леве стране – „mandritti“ и „roversi“. Сва сечења изведена са десне стране, која нападају противникову леву страну, правом оштрицом, називају се „mandritti“⁴⁹. Мандрити могу бити:

Mandritto „tondo“ из хоризонталне равни.

Mandritto „fendente“ или вертикални, на доле.

Mandritto „montante“ или вертикални, на горе.

Mandritto „squalemrato“ или коси, на доле.

Сва сечења са леве стране правом оштрицом – на противникову десну страну – називају се „roversi“ и могу бити, такође, „tondo“, „squalemrato“, „fendente“, „montante“.

Често се за сечење користила и лажна оштрица, најчешће на ручне зглобове и колена, и то се називало „falso dritto“ и „falso manco“, спрам тога да ли су изведени са десне или са леве стране. Ученик би вежбао ове ударце пред сликом. Мароцо ово не сматра својим изумом; заправо, то је било унапређена верзија старог „pel“ начина вежбања.

Из ове исцрпне номенклатуре може се видети да је коришћење оштрице *за напад* добро изучено и да је од тада на том пољу остварен врло мали напредак. Ово је у сагласју са тада преовлађујућом теоријом да је мач пре свега намењен за сечење и да је најсигурнији начин борбе пресретање противника у нападу.

Када би ученик, који је, извесно, своје прве часове похађао приватно, овладао сечењем, наставио би са учењем ставова, без посебног осврта на бод.

Занимљива ствар која је заједничка свим књигама о борењу написаним у шеснаестом веку јесте да се у њима спомињу „параде“, а да ни у једној од њих ниједна парада није посебно одређена. Принцип кога су се држали тадашњи мајстори је

---

⁴⁷ Мора се имати на уму да је на свим сликама у Мароцовог књизи мач приказан са равном гардом, иако су у то доба мачеви имали алке за прсте и контрагарде за њихову заштиту – види и последње поглавље.

⁴⁸ Предња (права) и задња (лажна) страна сечива (задњом страном се сматра она која одговара палцу, а предња је она која одговара осталим прстима наоружане шаке, прим. прев.).

⁴⁹ Од „manno dritta“, десна рука.

очигледно био тај да се на нападе који се нису могли одбранити баклером, огртачем или бодожом, одговарало контранападом или су ескивирани покретом тела. Чак и без измицања, сматрало се да би сечење слично оном које је нападач извео, уколико би преусмерило његов врх, било једнако ефикасно и као одбрана и као напад. И ово је једно од правила које је произашло из вишегодишње употребе мача искључиво у нападне сврхе.

Мароцови ставови се тешко могу назвати ставовима у данашњем значењу те речи.

Они су тек збирка положаја тела који представљају припрему за један или два напада. Међусобно су повезани на исти начин на који су повезани бодови и сечења у некој вежби са мачем и тако су распоређени у парове да их мачевалац изводи наизменично искорачујући левим и десним стопалом. Стога се сви ставови и сечења могу извести кретањем у оба смера, напред и назад.

Напад се изводио искоракком напред или у страну, а парада – ако се тако може назвати – или контранапад, искоракком назад или у супротну страну.

Немогуће је појмити смисао, не само Мароцових ставова, већ и ставова свих других аутора од пре седамнаестог века, ако се на њих не гледа као на прву фазу одређеног „*botte*“⁵⁰, и они никако не служе за одбрану. Ови ставови, који се, без очигледних разлога, сматрају најпогоднијим, носе занимљива имена, већином потекла из сленга⁵¹ и смислио их је или сам Мароцо, или његов учитељ, Антонио де Луча, такође Болоњац, „чија школа изнедри више ратника него што их је било у тројанском коњу“. О тим називима се говори као да су сасвим разумљиви и да даља објашњења нису потребна.

Пре него што настави са објашњавањем ставова, аутор, са моралним ауторитетом који проистиче из његовог звања „*Maestro Generale*“, скицира начелан план ког би мајстор требало да се придржава приликом предавања.

„Нека твој ученик вежба ово“ – сечења и бодове у форми контранапада – „током четири или пет дана са тобом. Чим их добро научи, почни да га испитујеш о сваком ставу, а посебно о *Porta di ferro larga, stretta, o alta*, као и *Coda lunga e stretta*. Ово треба да радите као у борби, мачем и таргетом или штитом или баклером, или мачем самим. Нека ти ово покаже да у подучавању неком од ових оружја, ученику мораш добро да појасниш ове ставове, један по један, корак по корак, са њиховим нападима и парадима и свим *pro* и *contra*⁵². Видећеш из овог писања и слика – и стога немој подбацити у подучавању – да ја не правим разлику у ставовима спрам оружја. Ипак, како не бих траћио простор и понављао се, ја их објашњавам само кроз борбу мачем или мачем и баклером.“

„Следи ме у име *свемоћнога Бога*.“

„*Guardia di coda lunga e stretta*.“

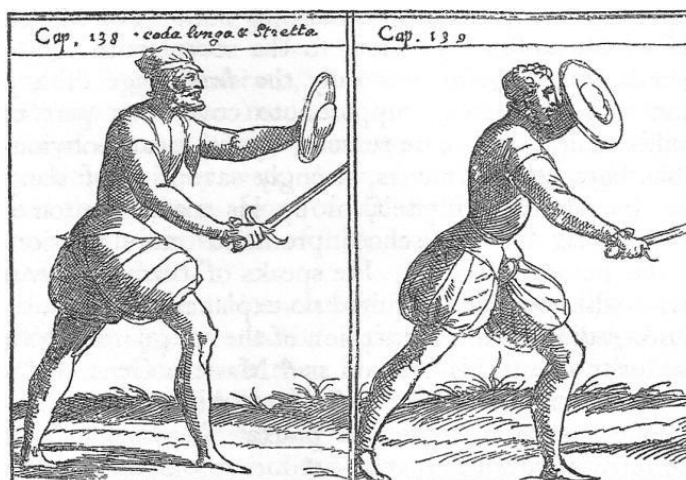
---

⁵⁰ Реч „*botta*“ у ширем смислу значи исто што у француски „*coup*“; она означава навалну акцију од почетка до завршетка.

⁵¹ Тешко је превести називе ових ставова. *Porta di ferro* вероватно означава одређени начин држања мача (где се *ferro* користи у истом значењу као латински *ferrum*), и може бити *larga* (отворен или широк), *stretta* (прав или затворен), или се може описати другим речима попут *cinghiara* (обим или струк). *Coda* се несумњиво односи на врх и може бити *longa* (дуг или испружен), *alta* (висок), итд. *Becca* (кљун), описан као *possa* или *cesa*, је и даље тешко одгонетнути; вероватно значење је да први значи *уздржан*, а други *оборен*. Са друге стране, значење назива ставова попут *di intrare, di faccia, di testa* је очигледно.

⁵² Овде су „*pro*“ и „*contra*“ остављени у изворном облику, а значење им је буквално, „пре“ и „после“, а односи се на потезе који могу претходити или следити дотичном ставу. (прим. прев.)

„Нека ти ученик стане са десном ногом испред, мачем и таргетом добро испруженим и десну шаку му намести доста упоље од десног колена и палац му окрени надоле како слика показује.“

Слика 13 - "Coda lunga e stretta" и "Cinghiara porta di ferro" - Мароцо

„Ово се зове *coda lunga e stretta* и служи за напад и парирање. Док ученик заузима овај став, покажи му које све нападе може да изведе док је *agente*⁵³, и колико одбрана може извести штитом када је *patiente*⁵⁴, одозго и одоздо, такође и њихове варијације из једног у други. Показаћеш му и одбране којима се бране његови напади.“

„Онда нека ученик изведе *mandritto squalembato* и пресече са стране, са левом ногом нешто испред десне, те га извести да је његов мач у ставу по имену

„Cinghiara porta di ferro.“

„Ученику мораш објаснити да кад год заузима овај став, мора бити *patiente*, зато што су сви доњи ставови бољи за парирање него за напад. Ипак, ако жели да нападне, знаш да се то само врхом може извести или лажном оштрицом; стога ћеш му показати, ако је у том ставу и неко га нападне, на који начин да се одбрани и узврати, саветујући га да тада радије користи лажну оштрицу, јер се њоме истовремено може и ударати и парирати.“

„Након овога му наложи да искорачи десном ногом и подигне наоружану шаку; ова нова позиција се зове

„Guardia alta.“

„Чим заузме овај став, покажи му која све сечења може извести одатле и посебно назначи да је овај став намењен претежно за напад. Онда му покажи и одговарајуће параде уз искорак унапред или уназад, већ спрам прилике.“

„Онда нека искорачи напред левом ногом и спусти мач до половине своје висине; овај став се зове

„Guardia di coda lunga e alta.“

⁵³ Agente, тј. активан, у нападу.

⁵⁴ Patiente, пасиван, у одбрани.

Слика 14 - "Coda lunga e alta" и "Porta di ferro stretta overo larga" - Мароцо

„Желим да знаш да је, када остајеш *patiente*, овај став добар и најкориснији, те ти саветујем да кажеш ученику како је најбоље да у одбрани заузима овај став и постарай се да научи све што се у њему може извести, *pro* и *contra*...“

„Пошто га увежба, нека изведе *mandritta fendente* и искорачи десном ногом, па ће се наћи у ставу

„*Porta di ferro stretta overo larga*.“

Сваки „*botte*“ који је могао произаћи из *singhiara porta di ferro*, поготово лажном оштрицом, био је могућ и из овог става.

Следећи пасус је био:

„Нека ти ученик остане са левом ногом испред и нека спусти свој мач. Тада ће доћи до става

„*Guardia di coda lunga e distesa*.“

„У овом ставу, навешћеш га да буде *agente*, посебно са *dritti falsi*, или врхом код *roversi* и другим сличним нападима које се могу извести из овог става. Треба да му покажеш и параде, јер је умеће нападања слабо у односу на умеће парирања, које је добра и много кориснија ствар. Пошто га добро измуштраш у свим парадама и нападима, из става у став и из корака у корак и пошто га добро испиташ имена ових ставова, реци му да искорачи десном ногом пред леву и подигне свој врх у ваздух; руком испруженом равно ка противнику, као што и слика показује.“

„То се зове

„*Guardia di testa*“

Слика 15 - Guardia di testa - Guardia di intrare – Мароцо

„У овом се ставу може бити и *agente* и *patiente*, али ћу прво говорити о одбрани.“

„Ако га ко нападне са *mandritto fendente* или *squalemrato*, или *tramazone*⁵⁵, браниће се одбраном главе, а онда из овог става прећи у напад; то може извести бодом сдесна преко шаке или урадити *mandritto fendente*, *tondo* или *squalemrato* или *falso dritto*. Из овог става нека настави бодом слева⁵⁶ у противниково лице и нека искорачи левом ногом испред десне, понешто у леву страну, врхом упереним у противниково лице.“

„Тиме се нашао у

„Guardia di intrare.“

„У овом ставу се мора бити *patiente*, јер се мало напада може извести из њега... Нека се ученик извуче уз *roverso*, и ударац испрати искорачком десне ноге, истовремено повлачећи руку и упирући песницу ка земљи; кажи му да је то став

„Coda lunga e larga.“

⁵⁵ *Tramazone* или *stramazone*, који се овде помиње први пут, јесте сечење изведено из зглоба шаке крајњом оштрицом мача.

⁵⁶ *Punta roversa*.

Слика 16 - Coda lunga e larga - Becca possa - Мароцо

„Упамти да се из овог става може и нападати и бранити, може се користити лажна оштрица слева и сећи *tramazone* и правом и лажном оштрицом, или *tramazone roverso*, или *falso filo tondo*, и *roverso squalembato*, окретањем мача на право место. Такође, можеш извести бодове слева и с десна, са или без финте и све њихове *roversi*, итд...“

„Након овога, ученик искорачује левим стопалом и обара врх ка тлу, а јабуку на горе, а онда ће испружити руку окренути палац на доле и према врху.“

„Тада ће бити у ставу

„Guardia di becca possa.“

„Пошто си га подробно испитао о сваком ставу, сматрам да, пошто је заузео *becca possa*, треба да га посаветујеш да га употребљава сваки пут када његов противник изведе *porta di ferro larga* или *stretta* или *alta* и да га прати корак по корак, из става у став. То јест, ако противник оде у *coda lunga e distesa*, он мора одговорити са *becca possa*; против *coda lunga e larga*, нека одговори са *coda lunga e stretta*; на *becca cesa*, *cinghiara porta di ferro alta*; на *guardia di intrare*, *guardia alta*.

„Нека искорачи десном ногом и обори врх ка противниковом лицу, с палцем на горе и руком потпуно испруженом, те му реци да је то

„Guardia di faccia.“

Слика 17 - Guardia di faccia - Becca cesa - Мароцо

„Пошто је заузео *guardia di faccia*, реци му да овај став може бити и офанзиван и дефанзиван у исто време. Када противник сече са *mandritto tondo* или *fendente dritto*, он би требало да узврати бодом у лице.“

Велико умеће мачеваоца се састојало у брзом преласку из става у став.

Променом става и последично мењајући могуће нападе, бржи мачевалац би присилио противника у одређене ставове из којих би следили одређени контранапади, а од којих би се овај успешно бранио.

Мора се имати на уму једна важна ствар када се разматрају несавршене теорије у вези са уметношћу борења. Наиме, мач који је био у употреби, а коришћен је за сечење уз готово потпуно искључивање бода, био је врло лоше конструисан за ту сврху; врло тежак спрам своје ширине, још није стекао потребне карактеристике за употребу против оклопа – чврстоћу и велику тежину.⁵⁷

Таргет или баклер су држани у две позиције: са руком испруженом до краја испред тела или близу груди или лица, са правим углом у лакту. Сечења су парирана под тупим углом, како би ударац склизнуо у страну, лево или десно; бодови су одбијани у страну пљоштимице.

Вежбање „искорачивања“ је у школама извођено помоћу линија исцртаних на поду. Мароцо је сматрао да мачеваоци треба да вежбају са чврстим и оштрим сечивима, „како би се добро бранили и ојачали руке“.

Због тога није чудно што он инсистира да почетници не смеју да вежбају немарно и, касније, дозвољава им да мачују само са „оствареним мачеваоцима нарочитих способности“. Он чак саветује младе људе „да се у тим приликама надмећу скупа, како би стекли бољи осећај борбе.“

Мајстори шеснаестог века су већ проникли у начело које се данас занемарује, наиме, како би постао способан мачевалац, борац не би требало да придаје сувише важности погоцима примљеним током вежбања и да не показује љутњу због њих, већ да из њих извуче поуке и научи како да убудуће избегава ситуације у којима их је

⁵⁷ Врх се врло ретко користио, али када се користио, бодови су претежно били усмерени у лице. Ово је вероватно због ношења панцирних кошуља.

претрпео. Ради одржавања смирености код мачевалаца која је неопходна за разборито мачевање, устројено је правило да се мачеваоци не смеју поредити и да им се не сме добавивати током борбе.

Ученици су се сретали само ради вежбања, док су часови држани насамом, чак уз највишу дискрецију када би мајстори одлучили да неког нарочитог полазника науче свом омиљеном „botte“⁵⁸.

Било је много халабуке приликом уписа новог ученика. Са данашње тачке гледишта, с обзиром на рудиментарност која је карактерисала мачевање тада, мајстори су ученицима могли да пруже тек нешто више од прилике да вежбају са човеком искусним у свим видовима борбе. Није било одређеног система који би се могао поредити макар са најнижим нивоом обуке у мачевању данас. Ипак је тада знање о оружју било врло драгоцено, те су се велики мачеваоци и признати учитељи трудили да истакну своје занимање што више одржавањем веровања у „botta segreta“ и обавијањем свог учења не малим велом тајновитости. То је био случај са свим вештинама пре њиховог постављања на чврсте темеље.

Мароцо је наводно обавезивао своје полазнике пред накрсноном „као да је Часни Крст, да се никад не сукобе са мајстором и да без његове дозволе никад никога не подучавају тајнама које ће научити.“

Већина старих књига о борењу је коришћена у обуци војничким оружјем колико и у подучавању у баратању мачем ради личних окршаја или дуела.

Мароцов рад је типичан пример за то и подељен је у пет књига: прве две се баве мачем самим или удруженим са баклером, таргетом, брокиером, имбраћатуром, бодезом или огртачем.⁵⁹

Трећа се односила на спадоне⁶⁰, на који су примењивани исти принципи и ставови.

Четврта је посвећена стреластом оружју: копљу, протазану, вулжи и полексу⁶¹, самом или уз баклер.

Пета се бави материјом која се може наћи у многим књигама о мачевању тог времена, а то је примена филозофских принципа на уметност борбе и решавање замршених проблема који се јављају у правилима дуела.

Мароцов рад је веома исцрпан и пажљиво написан, али не тежи свођењу умећа на неке основне принципе. Доиста, у његовом раду нема правих иновација. Ипак, књига је била веома популарна – три издања су изашла после његове смрти, у дугим временским размацама – и међу старомодним мачеваоцима је владала велика потражња за њом у првим годинама седамнаестог века, када су велики мајстори попут Фабриса, Капо Фера и Ћиђантија држали своје раскошне школе.

Седамнаест година након првог појављивања Мароцовог мачевалачког система, штампар Антонио Бладо је у Риму објавио, „con privilegio di N. Signore Papa Giulio III“, изврстан рад о мачевалаштву, у коме се заступају неки нови и смели принципи: то је била „Расправа о науци борења са филозофским освртом“, од Камила Агрипе из Милана.

---

⁵⁸ Брантом, „Discours sur les duels et rodomontades“.

⁵⁹ Мач је током шеснаестог века ретко коришћен сам. Баклер (rotella) је покривао целу подлактицу, за коју је био причвршћен два тракама. Таргет и „brochiero“ су представљали варијетете ручног баклера. Imbracciatura је била дуги штит, донекле сличан римском skutumu или средњовековном павезу.

⁶⁰ Дворучни мач (италијански израз за врсту мача који се у енглеској терминологији назива longsword, а што се на српски језик преводи као дуги мач, прим. прев.).

⁶¹ Бојна секира, слична хелебарди. (прим. прев.).

Агрипа је познатији као архитекта, математичар и инжењер и као такав је написао разне књиге. Посебно је слављен због успешног постављања обелиска на Тргу светог Петра.⁶²

Али, попут многих савременика, поготово његовог пријатеља Микеланђела, коме величанствена дела нису била довољна да утроши своју велику енергију, Агрипа је пуно времена проводио у школама борења.

Пошто није био предавач, није био ограничен икаквим формалностима, те је његова књига потпуно оригинална и много испред свог времена. Као инжењер изучавао је повезане покрете делова људског тела током сечења и бодјења и његов математичарски ум је уживао у геометријским ликовима и оптичким дијаграмима којима их је илустровао. Несумњиво је његов „филозофски осврт“ на ту тему врло заморан, али га је „теорија“ навела на успешне практичне резултате у виду одбацивања сечења у корист бода.

Већина оружја у почетку наводи на „кружни“ ударац; чак и у обичном песницењу, неувежбан човек ће ударити на тај начин, користећи своју песницу као батину. Прав ударац, најкраћим путем и са тежином тела доведеном на исти правац јесте резултат и теорије и праксе. Сечење је природније, тј. најлакше га је извести; бод је исход сложене и пажљиво изведене комбинације покрета. Сама ова чињеница говори зашто бод припада напреднијем ступњу ове уметности.

Практична вредност ове теорије се сигурно доказала у многим Агрипиним окршајима у мрачним римским улицама, пошто његов начин живота није био ништа мање живописан од живота бесмртног Буонаротија.

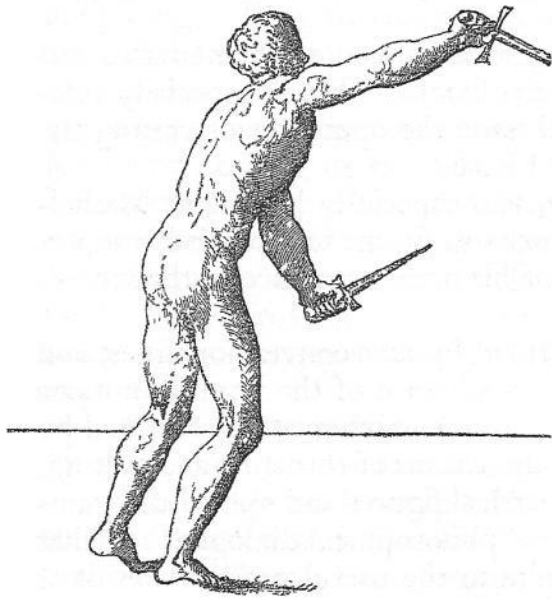
Агрипа је био образован човек, који се мачевања латио са научничком заинтересованошћу и лако је открио суштинске грешке у популарним видовима мачевања, те је развио много једноставнији систем.

Једна од најочитијих грешака је био велики број ставова, неприродно повезаних и где је сваки од њих нудио ограничен број могућих удараца, када је свака врста ударца могла бити изведена из било које позиције која је подразумевала мач постављен испред тела и уперен у противника.

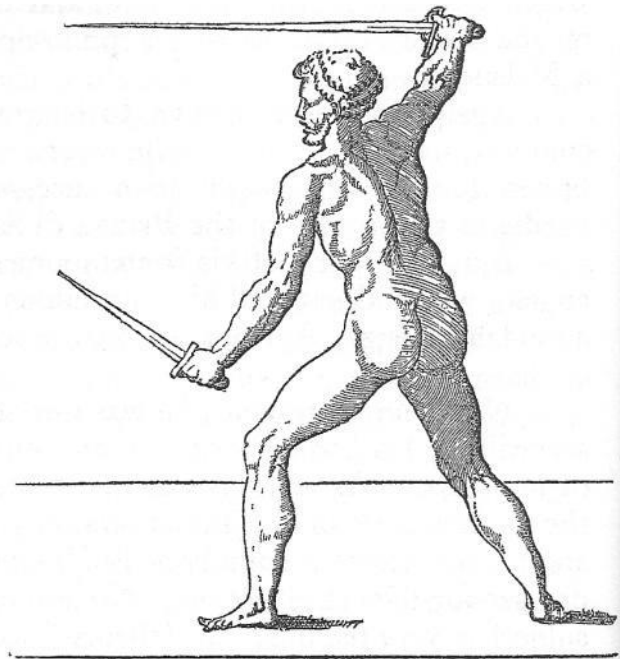
Следећа грешка је била запостављање врха, упркос томе што бод изискује мање труда и времена за извођење, а и доста је тежи за одбрану. Трећа грешка је непотребна изложеност у ставовима у којима је лево стопало било напред, а мач држан у десној руци.

---

⁶² Овај подвиг је описан у његовом „Trattato di trasportar la guglia in su la piazza di San Pietro. – Б.М.

Слика 18 - Prima guardia - Агрипа

Слика 19 - Prima guardia, са искорак - Агрипа

Такође, одбацивши све старомодне називе, свео је број употребљивих ставова на четири, доделивши им једноставна бројчана имена, „prima, seconda, terza, quarta“.

Чини се да, ако посматрамо само положај наоружане шаке, ови ставови имају везе са нашом првом, другом, трећом (терцом) и четвртом (квартром) позицијом.

Као практичан човек, аутор мудро саветује да се први став сматра потезом исукивања мача: људи тада нису нарочито пазили на формалности и у окршају, исукивање мача и заузимање става су морали да буду један потез.

Дуги „рапир“ није могао тако лако да се извуче као дворски мач; пре него што је врх напустио корице, шака је већ била изнад главе. У складу са тим, позиција човека који је управо исукао мач и уперо врх у противничко лице је Агрипин први став. Стопала су у линији, а тело благо нагнуто.

Други се разликовао од првог само по томе што је рука спуштена у висину рамена.

У осталим ставовима стопала су размакнута; у трећем, шака је мало изнад и упоље од десног колена, док је у четвртром мало више улево.

Преведено у модерне мачевалачке термине и само у односу на наоружану шаку:

Prima guardia је донекле слична првој позицији.

Seconda guardia је донекле слична високој другој позицији или терци.

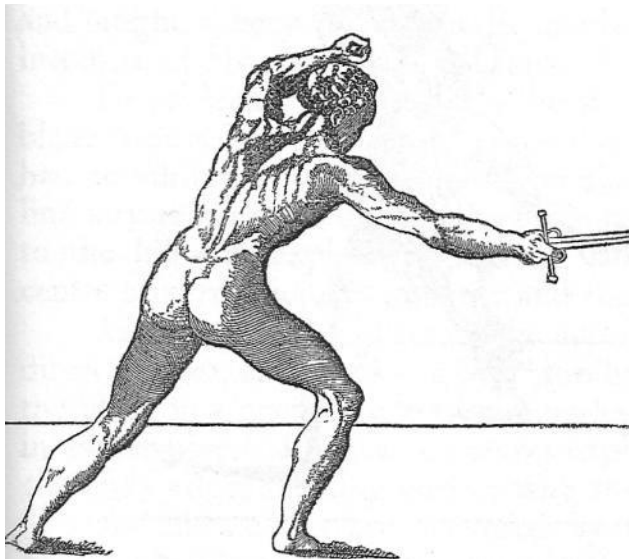
Terza guardia је донекле слична ниској терци.

Quarta guardia је донекле слична ниској квартаи.

Ово су били основни ставови, али је било и других који су се разликовали само по већој или мањој опружености руке, како би били подеснији за „искорак“ или „темпо“.

Бод је извођен потпуним пружањем руке, истицањем десног рамена, ради боље покривености и лево стопало би отклизуло уназад. Лице би се често окретало уназад приликом извођења напада. Циљ је обично било лице или груди.

Неко би помислио да би овај низ позиција његовом уму сугерисао бољи вид „испада“. Ипак, овај „развој“ је припадао каснијем периоду.

Слика 20 - Quarta guardia - Агрипа

Слика 21 - Seconda guardia, са искорак - Агрипа

Као и сви остали, Агрипа је користио „искорак“⁶³ како у нападу, тако и у одбрани. Ни ови ставови, који тако снажно сугеришу могуће параде, нису га навели да измисли нешто боље од постојећих „склањања“, искорака или контрабодова, као видова избегавања или пресретања напада.

На овим принципима он објашњава најбоље методе борења, превасходно мачем и бодежом – пошто су то била оружја која је сваки центлмен увек носио са собом; са два мача, што је нешто мање спретна верзија истог; са мачем и баклером и мачем и огртачем.

Он такође спомиње и употребу халберта, дворучног мача и има неколико савета везаних за борбу пешака против противника на коњу; као и за кретање у борби у метежу.

Многе илустрације у оригиналном Агрипином издању приписују се Микеланђелу.⁶⁴ Једна од њих илуструје Агрипину велику популарност, приказујући га окруженог пријатељима, Венецијанцима и Римљанима, у препознатљивим костимима. Први га вуку себи, а други се труде да га задрже у Риму.

Вероватно је да су Венецијанци победили и успели да га привуку, будући да су два издања његове расправе касније издата у Венецији, од којих је прво објавио сликар Ђулио Фонтана у исто време када и Мароцово дело.

Године 1570. појављује се „Ragioni di adoprar sicuramente l'arme“ Такома ди Грасија⁶⁵, рад који је стекао велику репутацију и имао част да буде „преведен на енглески, од стране центлмена“, а који ствара основу за исцрпнији рад Анрија де Санкт Дидијеа, касније преписиваним у Немачкој од стране Мајера и Сутора.

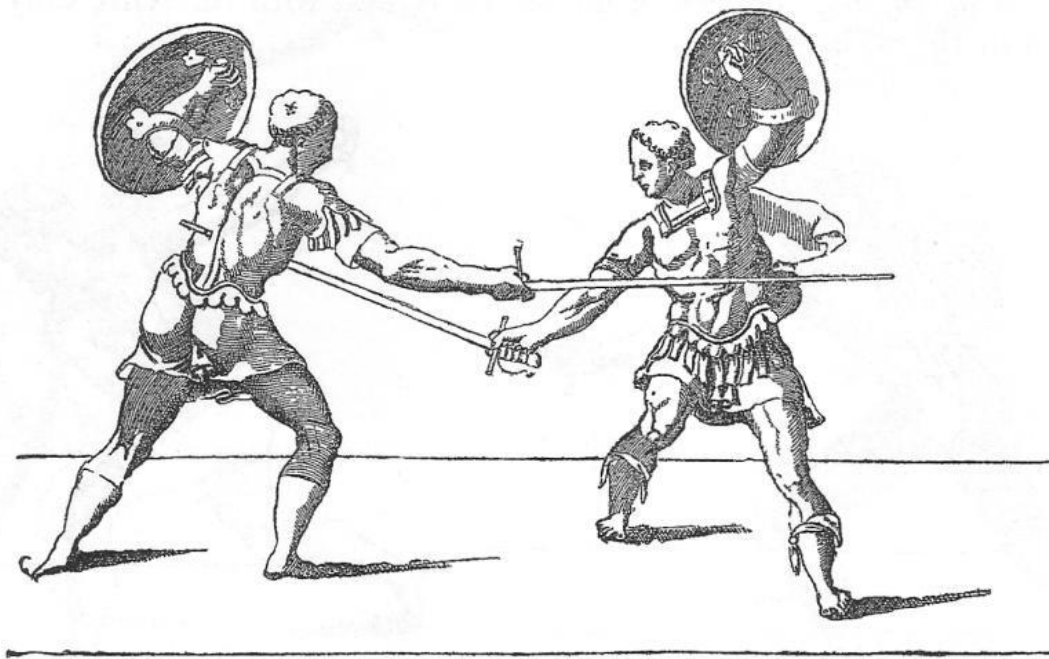
Граси је представио неколико важних побољшања *теорије* уметности и подучавао је много једноставнији метод од Мароцовог. Типичне тврдње његовог система могу се наћи у Санкт Дидијеовим и Савиоловим радовима.⁶⁶

⁶³ „Искорак“, насупротив „испаду“, се састоји у пребацивању једне ноге испред друге, уместо одржавања релативног положаја међу стопалима и обичног повећања размака између њих.

⁶⁴ Види библиографију. Одређени мајстори, Палавићини, Марћели и други, тврде да је Агрипа написао своју расправу 1536., без икаквог образложења за такву тврдњу. Ипак, још је мање вероватна претпоставка састављача речника Della Crusca да су илустрације у Агрипином раду дели Леонарда да Винчија. Леонардо је умро 1519. године.

⁶⁵ Види библиографију.

⁶⁶ Види Поглавље V.

Слика 22 - Мач и баклер. Бод из "quarta guardia", уз измицање на десну страну – Агрипа

Граси је извесно био први који је дефинисао различите делове сечива у складу са њиховим карактеристикама у нападу и одбрани и који је имао представу о оном што се данас назива „центар перкусије“⁶⁷. У својим уводним запажањима он дели сечиво на четири дела, где се прва два – најближа гарди – користе за парирање; трећи, око центра перкусије, за сечење; и део најближи врху, за бод.

Он инсистира на премоћи врха на сечењем код директних напада и говори о „*toschi di spada*“ и осећају за додир сечивом на невероватан начин, будући да су сечива тако мало коришћена у борби рапиром. Такође, јасно говори о потреби парирања *правом* оштрицом, сматрајући параде *лажном* оштрицом опасно slabим.

Сви његови напади су изведени „искорак“; у овом смислу, његово учење је ретроградно. Агрипа је одавно појаснио предности држања десног стопала напред у највећем броју случајева.

Иако заступа бодене, Граси детаљно говори о сечењима и класификује их по томе да ли су изведена из рамена, из лакта или из ручног зглоба и објашњава у којим ситуацијама је сечење брже као узврат или контранапад од бода.

С обзиром на брзе промене у дистанци међу мачеваоцима, што је последица „искорачивања“, очигледно је да је у многим приликама дистанца прекратка да би се могло бости, иако би нека сечења и даље била могућа.

Граси решава питање дистанце пажљиво дефинишући дужину и правац искорака.

Постојали су „*passo recto*“, који је служио само за скраћивање дистанце, „*passo obliquo*“ и „*mezzo passo obliquo o circolare*“.

Граси је први аутор који узима у разматрање питање „линија“, које дели на унутрашње, спољашње, горње и доње: „У свим приликама мач се држи или у доњој

⁶⁷ Ово је превише дослован превод синтагме „center of percussion“. Слободнији и приближнији превод би био „центар вибрације“, а односи се на тачку која се, врло грубо одређено, налази на крају прве трећине сечива и представља идеално место за извођење удара, тј. сечења. Практичан и једноставан начин да се одреди ово место је да се пљоштимице удари по сечиву мача усправљеног са врхом на горе. Део сечива који најмање осцилује представља центар перкусије. (прим. прев.)

линији (di sotto), и горњој линији (di sopra), унутра (di dentro), споља (di fuori).“ Али, иако признаје три линије напада, он подучава само три става, уз мање измене: горњи, доњи, спољни – guardia alta, bassa, largha.

Слика 23 - Два мача, "пар рапира"
енглеских мајстора - Граси

Слика 23 приказује прва два, десном и левом руком. Трећи се заузима са правим углом у лакту, шаком у терци, врхом упереним у противникове груди. Ови ставови су врло несавршени: у свим одељцима посвећеним одбрани, ништа се друго осим неодређених „ескиважа“ не спомиње у циљу избегавања погодака.

Већи део расправе је посвећен вежби са мачем и бодежом, брокиером или огртачем. Ова конкретнија целина је врло јасно изложена. У уводу, „Della spada et pugnale“, аутор запажа, „Чини се исправним, идући од једноставног ка сложеном, прво говорити о оружју које се данас највише користи; мислимо на мач удружен са пониаром: они су, наравно, много погоднији за напад, као и за одбрану. Стога се мора рећи да се са њима мора увежбавати умеће истовременог парирања и удара, што је немогуће са мачем самим...“

Пошто су ова два оружја различитих величина и тежина, морају им се доделити различите улоге у нападу и одбрани у складу са њиховим особина, где је пониар, као краћи, задужен за чување леве стране тела до колена, а мачем се брани цела десна страна и лева страна до висине колена. Не треба да чуди што се од пониара очекује да заштити целу леву страну, јер он то може са највећом лакоћом ако се укрести са мачем у његовом првом или другом делу. Ипак, он то не може ако се са мачем укршта на његовом трећем или четвртном делу, пошто је сила удара ту превелика.⁶⁸

Граси не сматра да је најчешћи начин парирања сечења помоћу укрштеног мача и бодежа нарочито препоручљив, стога што је немогуће узвратити удар без губитка на времену и одустајања од предности оружја у пару за контранапад.

Он толико верује у вредност бодежа када се користи на описан начин, да сматра да се он сам може изборити са већином других оружја.

Ставови са бодежом су исти као и они са мачем. Када се та оружја користе заједно, различити ставови, попут largha и alta или bassa се заузимају са једним од њих, како ради отежавања напада, тако и због могућег узврата у линији различитој од оне у којој је изведен напад.

„Како бисмо наставили са разматрањем данашњег оружја, морамо, након бодежа, да размотримо огртач.“

Када би се огртач (сара) користио за одбрану, хватао би се за „саруссио“⁶⁹, двапут обмотао око леве подлактице и један део би се остављао да слободно виси.

Слободни део сара, „због своје флексибилности“, сматрао се способним да заустави сечење и да се обмота око врха ради заштите од бода, под условом да је мачевалац обраћао пажњу да „стопало увек држи насупрот руке, и да не јуриша са предњом ногом на истој страни са огртачем, пошто огртач није никаква заштита ако је чврсто оружје иза њега.“

⁶⁸ Бодеж је обично држан на исти начин као и мач. Понекад би се палац полагао на корен сечива, а некада би се чак палац и кажипрет укрштали преко гарде. Ипак, у мачевању се бодеж никада не би држао са палцем до јабуке, како се то данас често приказује.

⁶⁹ Капуљача. (прим. прев.)

„Баклер је врло комотно оружје и често се користи“, Граси такође коментарише и његову употребу. „Са намером да се брокиером, упркос његовој малој површини, покрије цело тело, нужно је држати га што је могуће даље и увек покретати руку и баклер као целину, као да зглобови не постоје, увек окрећући његову целу површину ка непријатељу; на овај начин цела рука је покривена. Овако се парирају сва сечења изведена другим и трећим делом сечива, као и бодови.“

Употреба два мача заједно – пар мачева, како се то називало у Енглеској – о којој Граси говори са великим ентузијазмом, очито је била пука имитација борбе мачем и бодежом, са једином разликом што је лева рука могла бити офанзивнија због веће дужине мача у односу на бодеж. Агрипа и Мароцо су већ подучавали овај вид мачевања, који није могао бити од веће практичне користи.

Било да је у левој руци држан баклер, бодеж, огртач или мач, борба се одвијала на начин врло сличан данашњем песницењу; једном руком би се заустављали противникови напади, док се другом узвраћало или „одвлачило“ у друге линије. Оба борца би се измицала удесно или „отклизавала“ улево, трудећи се да себи обезбеде бољу позицију.

У целини, Граси је донео свега пар *практичних* побољшања у науци о борењу, али је врло трезвено размишљао о теоријама свог времена. Несумњиво је инфериоран спрема Агрипе. Овај је у извесној мери допринео проналаску „испада“ – ако можемо судити по његовим илустрацијама, иако његов текст не говори посебно на ту тему – а Граси је тек следио традицију Мароцове школе, смањујући број основних ставова и фаворизујући врх спрема оштрице. Још треба запамтити да је Мароцов систем отелотворио савршенство „*vieille escrime*“⁷⁰ које спомиње Рабеле и његови принципи су били у довољној мери признати да би оправдали издавање његовог дела чак 1615. године.

Грасијев⁷¹ рад доноси примену старих теорија на слободнију употребу врха и у том смислу се може сматрати најчешће коришћеним системом у Европи током друге половине шеснаестог века.

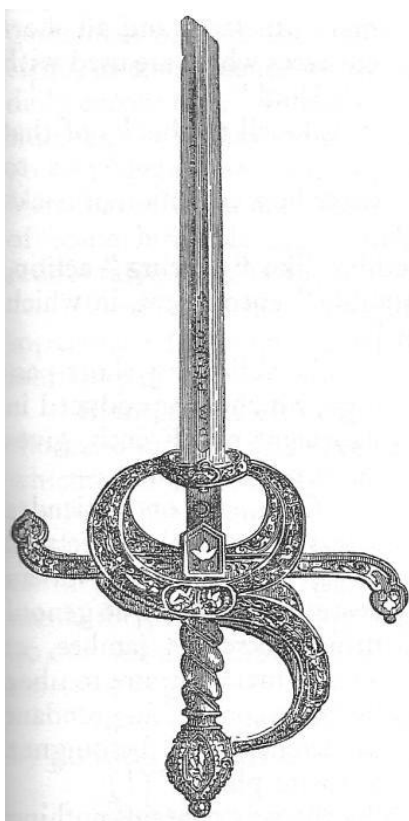
---

⁷⁰ Старог мачевања. (прим. прев.)

⁷¹ И рад његовог савременика Агокие. Види библиографију, 1572.

ПОГЛАВЉЕ III

Слика 24 - Есток. Из Лакомбовог "Armes et Armures"

Већ је споменуто⁷² да у Француској нису постојале редовне школе мачевања раније од шеснаестог века. Прве такве установе основали су италијански мајстори, а некима од њих су имена измењена у француском стилу: Кез, исти онај који је учио омраженог Де Жарнака чувеном „falsomanco“ којим је овај осакатио оног насилника Ла Шастањереа; Помпе и Силви, који су предавали на двору Шарла IX. Овај последњи је познат по подучавању Војводе Анжујског који је касније постао Анри III и који је, потпуно неразумљиво, с обзиром на своју феминизираност, стекао репутацију као „fine lame“ и чак је сматран за једног од најбољих мачевалаца свог времена.

Почетком века, немачки плаћеници унајмљени од стране француских краљева су најчешће служили и као инструктори борења, будући да је већина њих редовно вежбала са оружјем и вероватно је међу њиховим старешинама било и неколико чланова Магх-или Luchbrüder. Не чуди, стога, да прва књига објављена на француском, чак једна од првих икад објављених, има одређене сличности са старим немачким школама.

Непознати аутор „La noble science des joueurs d'espée“ је вероватно био капетан рајтера или ланцкнехта који је на француски превео неке трикове из „Machbrüder“. Заиста, текст књиге и прилози веома подсећају на Лебкомерову „Der Altenn Fechter anfengliche Kunst“⁷³

Сам наслов делује као превод уобичајених опширних наслова старих немачких Fechtbücher: „Узвишена наука борења, са часном уметношћу мачевања дворучним и сличним мачевима, као и бракмарима и свим кратким сабљама које се користе једном руком“.

Као и све књиге тог времена, она само описује збирку трикова наизглед неповезаних по било ком основу.

Слика 26 је приказује нешто попут „мачевалачке“ акције, док су остале биле пуки насилни судари, у којима су рвање и обарање играли главну улогу.

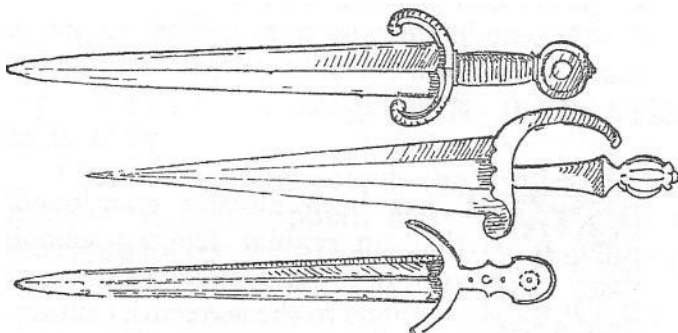
⁷² Поглавље I.

⁷³ Види библиографију, Немачка, 1529.

Следећи кратки одломак, пренесен у изворном старом француском, даје пример на ову тему:

„Comment on le tiendra à terre, Quant il est jecté à terre, si tombez sur lui au costé dextre avecq le genoul droict entre ses jambes, et avec la main senestre tombez devant à son col, lui prenant sa defence, puis besoingnez à vostre plaisir.“ (!)

Ако изузмемо овај мали рад, који не говори ништа о борби рапиром, једина књига на француском те епохе је „Traiclé contenant les secrets du premier livre sur l'espée seule, mère de toutes les armes, par Henri de Saint Didier, gentilhomme Provençal“.⁷⁴

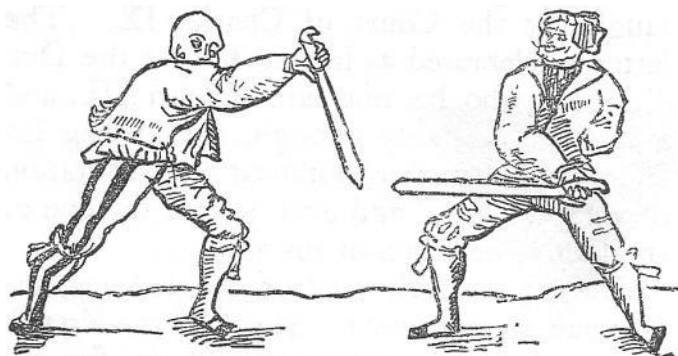

Слика 25 - Бракмари и анлес

помоћу пар измена изведених из Агрипиног рада.

Иако господин из Провансе не открива извор свог знања, очито је да је искористио близину свог родног краја италијанским школама и ишао преко границе да изучава вештину коју је касније предавао у Паризу прерушену танком маском галицијских израза.

Свака књига о борењу, лоша или добра, наишла би на одличан пријем у тадашњем Паризу. Стари француски став да је за центлмена непотребно да се бави борењем⁷⁵ изгледао је у данима грађанске борбе због очите рањивости у свакодневним окршајима. Заиста, почетком века, иако су центлмени зазирали од епитета „bon escrimeur“, често су одлазили у Италију да похађају болоњске и венецијанске школе,

Слика 26 - Бракмари – „La noble science des joueurs d'espée“

Ово је прва књига о мачевању коју Французи сматрају изворно својом. Она, ипак, није била ништа нарочито, тек обична збирка илустрација са објашњењима система који су користили италијански мајстори Мароцове школе – попут Пагана, Грасија, Агокије – можда унапређених

као што би, кад год је то било могуће, радо учили тајне бодове од неког застрашујућег „spadacino“.

Своју вештину су носили са собом назад у Француску и увежбавали су је на својим неким земљацима, са вером у „botte sècrete apprise en lointain pays“, што није увек давало жељен резултат.⁷⁶

Брантом је исцрпан на ову тему у свом „Discours sur les duels et rhodomontades“ и пружа живописан опис будаластог начина на који су људи излагали себе опасности у тривијалним ситуацијама. Много пре Брантома Французи су стекли светску репутацију као пргава и неозбиљна нација⁷⁷; друга половина шеснаестог века

⁷⁴ Види библиографију, 1573.

⁷⁵ „Dans mon enfance la noblesse fuyait la reputation de bon escrimeur et se dérobaît pour l'apprendre, comme mestier de subtilité dérogeant à la vraye et naïve vertu.“ - Монтењ, „Essays.“

⁷⁶ „Nous allons en Italie apprendre à escrimer et l'exerçons aux dépens de nos vies avant de le scavoir.“ – Ibid.

⁷⁷ „Indiscreète nation! Nous ne nous contentons pas de faire scavoir nos vices et folies au monde par reputation, nous allons aux nations étrangères pour les leur faire voir en presence. Mettez trois Francois aux deserts de Lybie, il ne seront pas un mois ensemble sans se harceler et s'esgratigner.“ – Ibid.

сведочи, поред престанка јавних дуела, о успону невероватне маније приватних дуела која је Француску коштала 40000 живота током 180 година, изгубљених у појединачним окршајима произашлих већином из бесмислених ситуација.

У време када је Санкт Дидијеова књига изашла, фрустрираност политичким приликама која је од „Ведре Француске“ начинила велико „champs clos“⁷⁸, где су се паписти и хугеноти, ројалисти и лигаши свакодневно састајали и обраћали мачу, уздигла је уметност борења у неслућене висине.

То је било време у коме се дамина пожељност мерила бројем дуела и, последично, смрти које је изазвала и када је окршај двојице људи подразумевао учешће свих њихових пријатеља који су се у том тренутку нашли у близини.

Свако ко чита Брантома ће увидети да Меркуцијево противљење Бенволију ни за јоту не претерује у опису тадашњег ратоборног и празноглавог младог човека.⁷⁹

„Ти? Па ти ћеш се посвађати с човеком зато, што има у бради једну длаку више или мање од тебе. Посвађаћеш се с човеком, који крца орахе, само зато, што имаш очи боје лешника. Глава ти је тако пуна свађе као шипак коштица, премда ти је од удараца мекана као зрео шипак. Посвађао си се с неким човеком зато, што је кашљао на улици, јер ти је пробудио пса, који је спавао на сунцу...“ Овакав опис се сасвим поклапа са описом дворјана Шарла IX.

Стога не чуди зашто је прво појављивање књиге о тајнама мача постигло такав успех – упркос својој безвредности – поготово што је од краља прихваћено и њему посвећено и који је, иако слаб телом и умом, врло био заинтересован за све у вези оружја и спорта.

Да „gentilhomme Provençal“ није сматран оцем француске науке о борењу, његова књига би била једва примећена и то само зарад историјских анегдота које се у њој спомињу⁸⁰ и као извесна библиографска занимљивост.

Санкт Дидије је први који је усвојио погодан метод коришћења двојице саговорника кроз чији разговор се објашњавају њихова дела. Осим овог побољшања, као и приказивања бројних слика у низовима како би се дочарала прогресија могућих контраакција, може се закључити да је то обично прераспоређивање делова Грасијевог метода који се односи на мач када се користи сам.

Санкт Дидије подучава три става: први је доњи, заправо Грасијев трећи став.⁸¹ Други је у висини рамена, са врхом мача упереним у противничково лево око. Трећи је врло висок – Грасијев први став – где је врх мача усмерен одозго ка противничковом лицу.

Позиција леве руке се стално мења, шака је напред или назад, горе или доле, спрам променљивог међусобног положаја бораца.

Мора се приметити да лева шака, када није била наоружана боджом, није требало стално да буде иза леђа, с обзиром на то да је његов систем садржао много сечења и бодова и што је подизање леве руке приликом „искорака“ њен једини покрет, те да се она ни на који други начин не користи за одржавање равнотеже.

Санкт Дидије назива „Démarches“ различите начине корачања којима се противници приближавају или удаљавају један од другог. Како је невешта употреба корака опасна, он покушава да их разврста и прилагоди свакој врсти напада или одбране.

Отисци стопала на тлу показују сложеност покрета неопходних за припрему разних врста напада.

⁷⁸ Бојно поље (прим. прев.)

⁷⁹ „Ромео и Јулија“, поглавље III, сцена I

⁸⁰ Попут Санкт Дидијеовог напада на војводу Гиса, у присуству и по наређењу краља.

⁸¹ Види слику 23.

У складу са доминантном тежњом за прилагођавањем страних и латинских израза који су били у широј употреби, Санкт Дидије разврстава све могуће ударце у три целине: *mandraicts*, *renvers* и *estocs*.

Порекло прва два израза је очито у италијанским *mandritti* и *rinversi*. *Estoc*, иако подсећа на *stoccata*, јесте оригинална француска реч која значи бод. Аутор занемарује разлику између *stoccata* и *imbrossata*.

Италијански аутори говоре о „*parate*“ и „*girare*“ врло уопштено и не дефинишу посебно ни једну параду. Санкт Дидије је много ажурнији када говори о универзалном начину пресретања сечења или бода контром, било сечењем или бодом, који назива „*croiser l'éepee*“.

Учење које аутор преноси илустровано је низом борби између два лика, Поручника, који представља учитеља, и Превоста, који учи. Види слику 27.

„*Si après sera montré un fort bon coup pour le Lieutenant assaillant et pour le Prevost deffendant, en manière de quatriangle et tout ce qui y est requis scavoir par lesdits Lieutenens et Prevosts, et par consequent aux autres supposts.*“

„*Premier coup et suite du quatriangle pour le Lieutenant et Prevost.*“

Поручник искорачује десним стопалом из троугла у „*quatriangle*“, постављајући га на отисак означен бројем 2 и изводи „*raide estoc d'hault*“⁸², ноктима на горе. (слика 28)

Превост повлачи стопало са 1 на 3 на троуглу и „пресреће“ противников бод, кореном сечива на врх, ноктима на горе и бод га у лево око.

Увидевши да је Превост „паметан и нимало наиван, будући да се добро одбранио“, Поручник пролази мачем испод Превостовог мача и премешта стопало на даље теме четвороугла, истовремено изводећи „*maindraict*“ и мало се извијајући уназад.

Слика 27

Слика 28

Слика 29

⁸² Дословно, „крут бод одозго“. Италијани би га назвали „*imbrossata*“.

Превост се брани и од овога, пресеће противников мач естоком у лице, ноктима надоле. – „Voila ce que doit faire ledit Prévost pour se garder de cest dite opposite qu'a tiré le Lieutenant jusques icy.“ (Слика 29)

Поручник онда пребацује лево стопало са 2 на 3, премешта (desrobe) свој мач испод противниковог и изводи, било „maindraict“ или „estoc“, који Превост опет „пресеће“, било сечењем нагоре или бодом у лице, ноктима нагоре; ово је „La fin dudit quatriangle pour ledit Prévost.“ (Слика 30)

„Након писања“, каже Санкт Дидије на крају своје књиге, „о овој уметности и борби мачем самим и пошто одредих све што је потребно, пожелео сам да подучим и покажем четири добра и суптилна начина одузимања мача противнику, што може бити корисно и у нападу и у одбрани.“

Један од тих примера преносим овде, будући да се завршава разменом мачева између противника, што се често дешавало у борби рапиром.⁸³

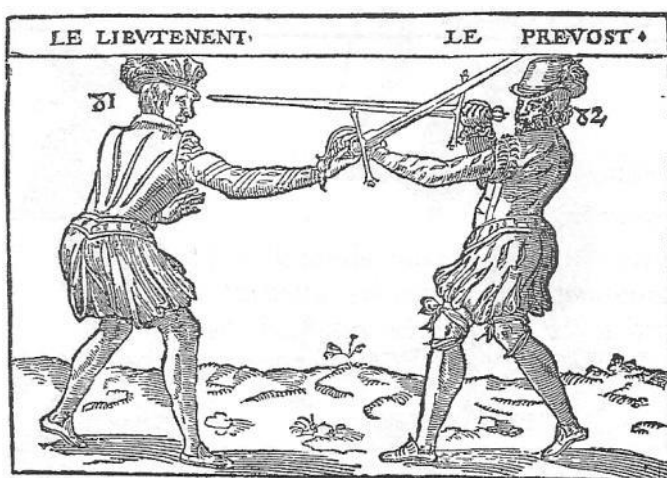
Поручник, у ставу са левим стопалом напред изводи есток на Превоста искораком десне ноге. Превост повлачи лево стопало, пресеће противников мач, кореном сечива на врх, ноктима нагоре, и нагло избацујући лево стопало напред, граби Поручников мач. Он држи врх уперен у противниково лице и покушава да ишчупа мач. (Слика 31)

„Voicy la fin de la premiere prise presque executee par ledit Prévost deffendeur contre ledit Lieutenant.“

Поручник налази да је угрожен, извија се на десну страну и искорачује левим стопалом, истовремено хватајући Превостову гарду за килоне. (Слика 32)

Слика 30

Слика 31

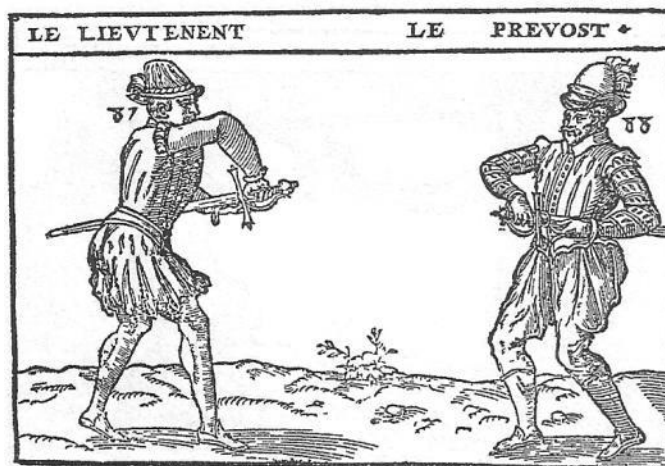

Слика 32

⁸³ Шекспир показује своју добру упућеност у уметност борења као и у све друго што се тиче сцена мачевања у последњем чину „Хамлета“.

Обојица, увртањем килона противниковог мача праве полугу спрам противникове шаке. Најбржи излаз из ове ситуације је да обојица пусте свој мач и наставе борбу са противниковим, као што се може видети на слици 33, где су мачеваоци приказани у раздвајању док пребацују рапир из леве у десну руку.

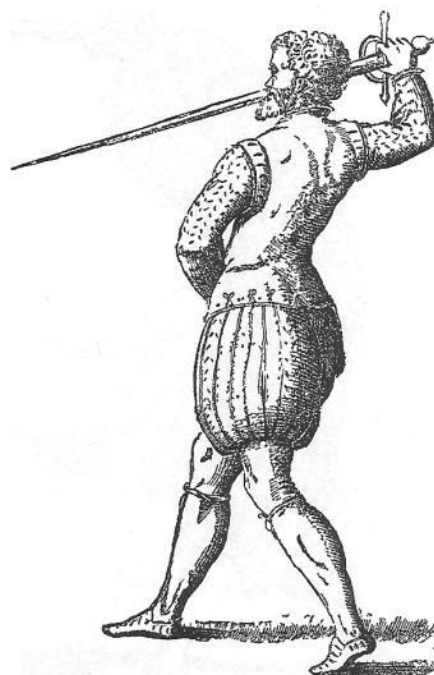
Санкт Дидијеове вежбе су илустроване низом од 64 дубореза. Они који су приказани у овој књизи одабрани су као најсложенији у целом Санкт Дидијеовом раду. Ови дуборези, иако потпуно тачни у приказу костима, приказују актере наоружане крајње једноставним оружјем. Не треба нарочито истицати да мачеви који су се користили у појединачним окршајима нису били тако тешки и гломазни. Чак и нешто тежи „estocade“, омиљено оружје код Француза – коме Санкт Дидије поклања готово сву своју пажњу – био је далеко складнији.

Слика 32

Слика 34 - Prima guardia difensiva imperfetta formata dal cingersi la spada al manco lato, da cui nasce il rouescio ascendente. - Виђјани

Слика 35 - Seconda guardia alta offensiva perfetta; formata dal rouescio ascendente, da cui nasce la punta sopra mano offensiva; ò intiera; ò non intiera. - Виђјани

Испрва се чини да, када је Санкт Дидије отишао у Италију у потрази за основним принципима науке тада сматране изворно италијанском, није требало да прихвати оне од најистакнутијих „мајстора, који су заступали готово искључиву употребу врха и „spada lungha“.“⁸⁴

Ипак, извесно је да је стара тежња за снажним ударцима тада постојала у Француској као и у Енглеској и да је велики део мачевалаца невољно признавао

⁸⁴ Виђјани у Венецији, Фабрис у Падови, Патенострије у Риму, Кавалкабо у Болоњи.

надмоћ врха. Стога су Грасијев и Агокијин систем, прилагођени естокаду, прихваћени као много ближи француском укусу.

Нема сумње да је борба рапиром на Кавалкабов и Фабрисов начин много више по вољи „raffinés“ – незаситих дуелиста на дворовима Шарла IX и Анрија III.

Санкт Дидије је био добро упознат са новим методом, иако није признавао његову надмоћ. На крају књиге се осврће на теоријску дискусију коју је имао са двојицом мајстора те школе – од којих је један „Napolitain Fabrice“, који може бити повезан са Салватореом Фабрисом, будући да су тада породице чешће водиле посао него данас. Главна тачка дискусије је било питање да ли је могуће разврстати бодове у различите категорије и користити их чешће него што то сматра француски мајстор, док он сам ласка себи да је успео потпуно да побије ту теорију.

На крају дела, повлачи се паралела између мачевања и тениса⁸⁵, где аутор изразе „renvers“ и „mandraicts“ прилагођава различитим начинима ударања лоптице, иако примећује да се исто не може применити на „estoc“, „veu que raquette n'a poins de pointe.“

Иако се мачевање нигде није тако пуно упражњавало као у Француској, морамо се вратити у Италију како бисмо пратили његов даљи развој. Још постоје две италијанске књиге, обе штампане у Венецији у приближно исто време.

„Три књиге о борењу“ Ђованија дел Агокије⁸⁶ не треба нарочито разматрати након Грасија; али Виђијанијев рад⁸⁷ је вредан пажње будући да тежи оригиналности и доиста садржи неке назнаке нове школе, наиме, оне у којој „искорак“ бива замењен „испадом“.

Слика 36 - Terza guardia, alta, offensiva, imperfetta; formata dal rouescio ascendente, da cui nasce un mandritto, descendente, ò intiero o mezo. - Виђијани

Слика 37 - Quarta guardia larga, difensiva, imperfetta; formata dalla punta intiera sopramano, da cui nasce il rouescio ritondo. - Виђијани

Агрипа је већ наговестио теоријску предност тог вида напада, али његов систем није био довољно развијен да би могао да поремети природнију тежњу за искорачивањем левом и десном ногом. Погубно по његову славу као мајстора борења, Виђијани није био довољно храбар у својим иновацијама да примени принципе свог славног „punta sopra mano“ на све нападе, те он после свега остаје само један од

⁸⁵ Jeu de paume.

⁸⁶ Види библиографију, 1572.

⁸⁷ Види библиографију, 1575.

Мароцових следбеника, уместо да постане оснивач модерне школе – част која је била намењена Ђиђантију и Капо Феру.

Слика 38 - Quinta guardia stretta, difensiva, pei fetta ; nata dalla meza punta sopramano, offensiva, da cui nasce un mezo rouescio tondo. - Виђијани

Слика 39 - Sesta guardia larga, offensiva imperfetta; partorita dal rouescio intiero difensivo, da cui nascerà il rassettarsi in guardia alta offensiva; perfetta. - Виђијани

Иако прво издање носи датум из 1575. године, познато је да је по ауторовој жељи књига објављена дуго након његове смрти, а да је завршена још 1560. године. Његово учење је било актуелно у исто време кад и Агрипино, можда и Мароцово. Његови принципи су били јако слични Агрипиним, али је у теоријском смислу одмакао много даље.

У свом раду Виђијани представља нов и занимљив начин мачевања и постоје докази да је његов метод пренет у Немачку и упражњаван и објављен од стране Мајера – највећег мачевалачког ауторитета у тадашњој Немачкој – те је ова књига од највеће важности, упркос томе што аутор није засновао своју посебну школу у Италији.

Слика 40 - Settima guardia stretta offensiva, perfetta, partorita dal mezo rouescio difensivo ; da cui nascer potrà il rassettarsi in guardia alta offensiva perfetta. - Виђијани

„Lo Schermo d'Angelo Viggiani“ је подељена у три дела, од којих се први бави неизбежним поређењем литературе и науке о оружју, те одбране и напада. Неколико поглавља у овом делу ће довољно приказати у каквом су мору бесмислица мајстори шеснаестог века утапали своје основне принципе: „Difesa negli animali, nelle piante“, „Prudenza della pantera et dell' elefante“, „Perche nõ si possa per la difesa prendere argomento dal cielo“, „Perche si movesse il serpente ad ingannare l'huomo“, и тако наредних четрдесетак страница.

Срећом, трећи део се бави само мачевањем и ту се може видети да Виђијани подучава седам ставова. Већина је слична Мароцовим, макар када је позиција руке у питању, али су лишени китњастих имена и називају се бројевима. Такође, битно се разликују и по томе што је десно стопало увек напред и на истој удаљености – око тридесет инча – од левог.

Виђијани подучава исте „mandritti“ и „ginversi“ као и сви други мајстори тада, али овим другим даје предност пошто се могу брже и снажније извести. Посебну пажњу посвећује боду, који сматра далеко надмоћнијим над сечењем и тамо где његови претходници познају само једну врсту бода, Виђијани детаљно наводи различите позиције из којих се бод може извести.

Punta dritta, изведен са десне стране. (Шака у пронацији.)

Punta rovescia, изведен са леве стране. (Шака у супинацији.)

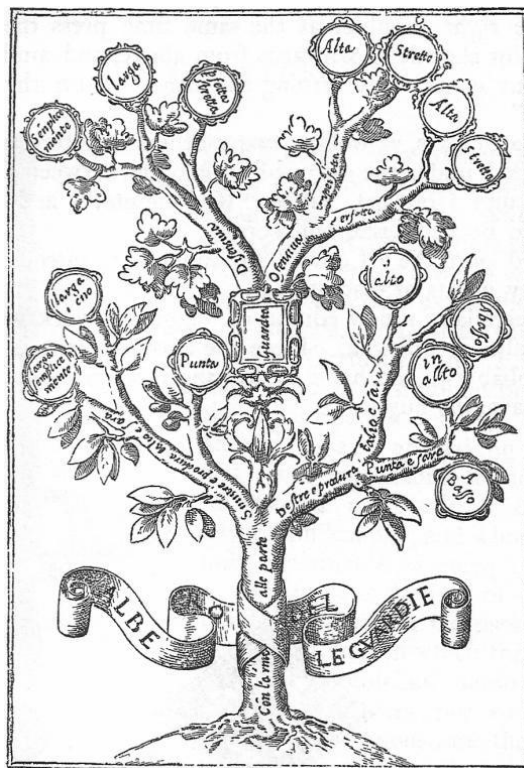
Сваки од ових се даље дели на узлазне, силазне и равне бодове.

Punta dritta (o rovescia) ascendente.

Punta dritta (o rovescia) descendente.

Punta dritta (o rovescia) ferma.

Његових седам ставова су приказани на сликама.

Слика 41 - Класификација ставова. – Виђијани

Виђијани став назива савршеним када је из њега могуће извести бод; несавршен је онај из кога се не може извести бод; разлика се заснива на погодности за употребу врха у тадашњем мачевању, стога други, пети и седми став јесу „савршени“.

„Равним“ назива став у коме је врх уперен у противника, а „отворен“ је онај код кога врх гледа у страну; „офанзивним“, када је мач на десној страни; „дефанзивним“, када је мач на левој страни. Ова терминологија указује на уобичајен начин парирања контром. Пошто су, по његовој процени, најбржа и најснажнија сечења „rovesci“, он природно назива „дефанзивном“ позицију из које је лакше извести „rovescio“. Он сматра „rovescio tondo“ скоро савршеном парадом, која чак може и сломити противниково сечиво и тај став сматра „савршеним“ ако му одмах следи „punta sopra mano“.

Овај чувени „punta sopra mano“, који представља прву потпуно јасну индикацију „испада“, омиљени је Виђијанијев „botta“ и он га изводи из свих „савршених“ ставова.

„Када желиш да изведеш „punta sopra mano“, нека ти десно стопало искорачи један велики корак и одмах пусти леву руку да падне и док десно раме притиска руку напред, истовремено благо спуштај врх и циљај моје груди, без икаквог окретања шаке. Потисни врх најдаље што можеш.“

Све ово, као и све друго што је занимљиво само филозофима, представљено је у форми дијалога између „уваженог господина Луиђија Гонзаге, званог „Rodomonte“ и „изврсног Месера Лодовика Бокадифера, филозофа“.

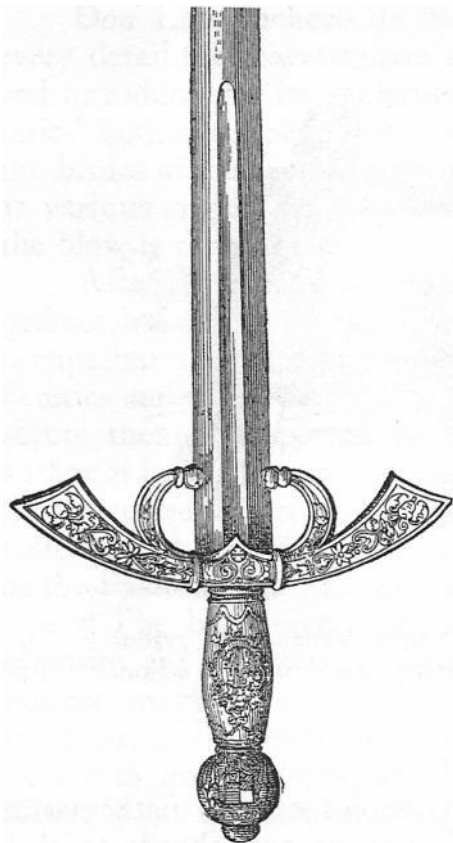
У трећем делу „Conte d`Agomonte“ нуди своје мишљење о замршеним детаљима те дискусије.

Тринаест година касније, издато је ново издање Виђијанијевог рада од стране Захарије Кавалкаба у Болоњи. Ту је ауторово име написано као „Vizani“, вероватно у складу са меким изговором његових ученика, Венецијанаца.

ПОГЛАВЉЕ IV

Слика 42 - Шпански мач. Рани шеснаести век. Из Лакомбовог "Armes et Armures".

Занимљиво је да у Шпанији, у којој је уређено мачевалаштво наводно настало, није урађено више на *практичној* примени мача. Док су Италијани, и по угледу на њих Французи, Немци и Енглези, постепено откривали да поједностављење води савршенству, шпански мајстори су, напротив, мачевање чинили све загонетнијим и за његово упражњавање била су потребна знања из геометрије и природне филозофије, а његови принципи су се могли објаснити само на метафизичком нивоу.

Каранцино дело је прво у дугом низу исцрпних шпанских расправа о „raison démonstrative”, коме је водећи принцип, поред Аристотеловског метода, „conocimiento de la cosa por su causa“, а сврха да демонстрира да савршено теоријско знање непогрешиво води ка победи, упркос свим телесним манама.⁸⁸ Ова арогантна теорија, која ништа боље није пристајала рапиру него било ком другом оружју, је тако пријемчиво представљена од стране раних мајстора да је уништена свака прилика за унапређење шпанских школа, које је никад нису одбацивале. Француско мачевање флоретом је данас готово потпуно потиснуло шпанску борбу рапиром са Полуострва.

Каранца каже да је књига завршена 1569. године и тада је неколико копија одштампано по налогу војводе од Медине Сидоније, али је у продају пуштена тек 1582. и истовремено је објављена у Сан Лука де Барамеда и Лисабону.

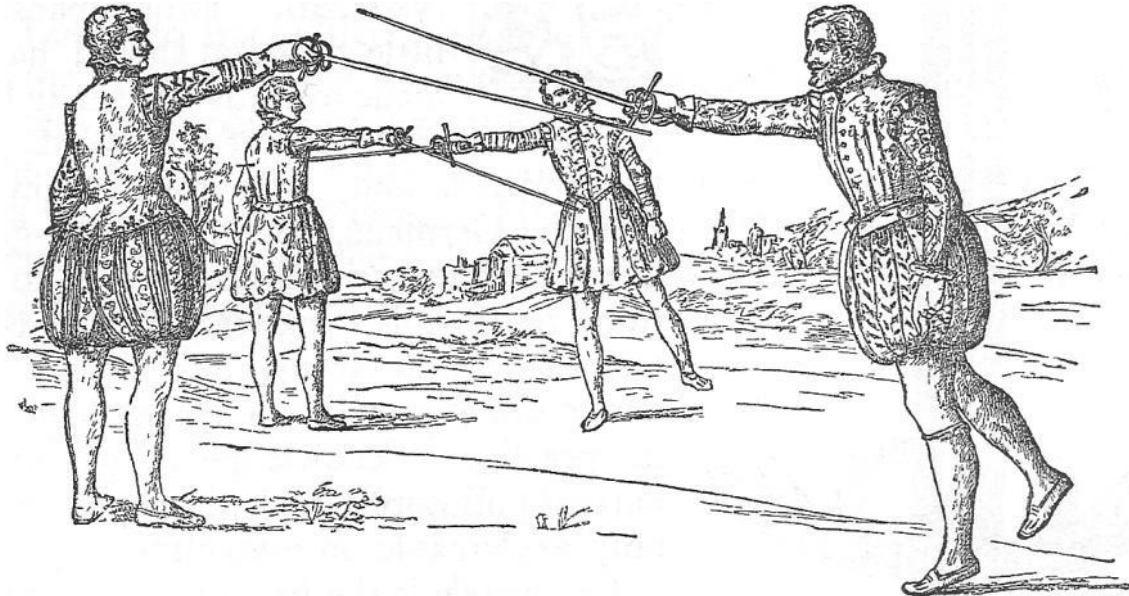
Како наслов имплицира у овом славном делу о мачевању има много ауторових етичких и теолошких теорија. Његово издавање, заједно са Каранцином репутацијом као „esgrimidor“, учинило га је „утемељивачем науке о борењу“, науке која се темељи на математичкој повезаности углова са њиховим наспрамним луковима, тангенти и тетива са кругом и свим другим шареним бесмислицама које је Кеведо, век касније,

⁸⁸ „Књига Церонима де Каранце о филозофији оружја и следственом мајсторству, као и о хришћанском нападу и одбрани“. Види Библиографију, 1582.

⁸⁹ Ова слика, која несавршено приказује славни мач Гонзалва де Кордове, који је сада у Мадридској *Armeria Real*, представља рани облик гарде са pas d'âne.

тако fino исмејао⁹⁰ описом научењачког „espadachin“ сабијеног у ћошак од стране неугог, али одлучног противника, упркос чињеници да је овај први познавао „ganado los grados al perfil“, чији би несумњив резултат морало бити истинско мајсторство.

Друго издање Каранцине књиге, посве слично првом, објављено је 1600. године, истовремено са дугим низом дела, било од стране Дон Луиза Пачека де Нарваеза или о њему, што заједно чини готово целокупну литературу о мачевању у Шпанији током седамнаестог века.

Слика 43 - Стицање предности кретањем у страну (ganando los grados al perfil). Парови приказују два сегмента акције. Прилагођено од Жерара Тибоста.

Пошто се прво Нарваезово дело у потпуности придржава Каранциних принципа, биће боље да начелно анализирамо његову „Књигу о Великану мача, у којој су изнете многе тајне о делима заповедника Г. де Каранце и уз коју ће свако моћи да учи без потребе за учитељем“, „Написану од стране Дон Луиз Пачеко де Нарваеза, рођеног Севиљца, итд., итд, и посвећену дон Филипу III, краљу свих Шпанаца и већег дела света, нашем господару.“

Дон Луиз Пачеко де Нарваез, будући Каранцин ученик, детаљно репродукује особен метод „primer inventor de ciencia“ и објашњава га занимљивим малим дијаграмима у којима су противничка тела приказана малим круговима, а релативни положај сечива у последњем тренутку акције приказан је мачевима укрштеним под разним угловима, било пробадајући кружиће или се наслањајући на њих, спрам тога да ли је у питању бод или сечење.

Након исцрпног предавања о потреби за самоодбраном коју проповедају људски и Божији закони и о хвале вредном бављењу оружјем ради збуњивања јеретика и заштите Цркве и краља од „тирана који их вребају“, подржаног адекватним аргументима, аутор у свој рад најзад почиње да укључује и нека питања везана за мачевање. Тада увиђамо да је мачевалачки став заступљен средином седамнаестог века у свему сличан оном који је заступао Анђело у виду шпанског става крајем осамнаестог века.

„Тело усправно, али тако да срце није наспрам противниковог мача; десна рука испружена, стопала не превише размакнута... Три се предности издвајају из ових принципа, врх мача је ближе противнику, сам мач се снажније држи и нема опасности

⁹⁰ „Vida del Gran Tacaño.“

од рањавања лакта.“ Не говори се о „хватању“⁹¹ мачева. Противници заузимају ставове ван дистанце и у циљу одређења адекватне дистанце, Каранца и његов илустратор Нарваез замишљају круг на тлу – „*circunferencia imaginata entre los cuerpos contrarios*“.

Противници у ставу су на супротним крајевима пречника чија је дужина одређена дужинама испружених руку са мачевима у хоризонталном положају, како је већ горе описано. Тангенцијално у односу на круг, на супротним крајевима пречника, замишљене су две паралелне линије које су назване бесконачним – „*lineas infinitas*“ – из простог разлога што би се противници могли бесконачно кретати овим линијама, а да не промене свој међусобни положај. Са друге стране, ако неки од бораца уђе у простор између ових паралела, тј. крене дуж било које тетиве замишљеног круга, он сместа „улази у дистанцу“; пошто је пречник најдужа тетива круга, чим се између противника нађе нека краћа тетива, они се налазе у домету напада. Резултат покрета било ког од мачевалаца може бити тројак: његов противник изводи одговарајући покрет дуж обима круга, те они остају на крајевима пречника и ништа се не мења, или га може ударити у искораку, или сам може бити ударен ако пропусти „темпо“. Ова два последња могу бити и другачији у случају парирања ударца контром. Главни циљ „искорачивања“ је довести противника у положај непогодан за парирање, те онај ко успе у „искораку“ у дистанцу, а да не буде ухваћен у „темпу“, стиче очиту предност. Опасност да се буде заустављен темпо бодом је у Нарваезовој књизи темељно анализирана у односу на угао под којим се напад изводи, пошто је очигледно да ће напад одређене дужине борца више приближити противнику ако је изведен директно ка њему, него по било којој другој тетиви.⁹²

Његов „*Llave у gobierno de la destreza*“ је тек технички израз за нагон који боксере тера да се крећу у круг када не пласирају ударце и који се може срести и код животиња, на пример, код два пса или петла који се спремају за борбу. Ово кретање постранце је очито било неопходно и у мачевању, будући да није развијен посебан метод „хватања“ мачева.

Било шта слично испаду такође није постојало. Најзаступљенији метод напада је било напредовање малим корацима под тупим углом у односу на пречник круга – врхом стално упереним у противника – уз избегавање наглих покрета.

Постоје разни „*compases*“: „*passada*“, или корак од око 24 инча; „*passada simple*“, око 30 инча и „*passada doble*“, која се састоји од два „*passada*“ изведених једним, па другим стопалом.

Спрам сваког борца понаособ, разна Еуклидова правила су примењена у мапирању простора који заузима људско тело; неке тврдње су врло занимљиве, под условом да су од икакве практичне користи.

„Требало би да знаш“, каже отац науке о мачевању, „да људско тело, осим тога што је обло, што смо већ објаснили, пред нас ставља две линије: једна спаја главу и стопала и, по Еуклиду, назива се перпендикуларном, а по астрономима, вертикалном; друга, када су руке раширене, спаја их. Ми је називамо, по Еуклиду, „*linea de contingencia*“ или тангента, а по астрономима, хоризонталном.

Простор омеђен овим двема линијама је онај у коме је могуће извести ефективне ударце.

Каранца посвећује доста пажње сечењу, и, иако користи бод, врло прецизно дефинише ово прво, а никако ово друго. Нарваез, ипак, има много више да каже о боду,

---

⁹¹ Хватање овде, као и у даљем тексту, представља оно што француска мачевалачка терминологија и све терминологије изведене из ње препознају као фр. *engagement*, ангажман, намеран контакт сечивима у циљу успостављања контроле над противниковим оружјем, у офанзивне или дефанзивне сврхе. (прим. прев.)

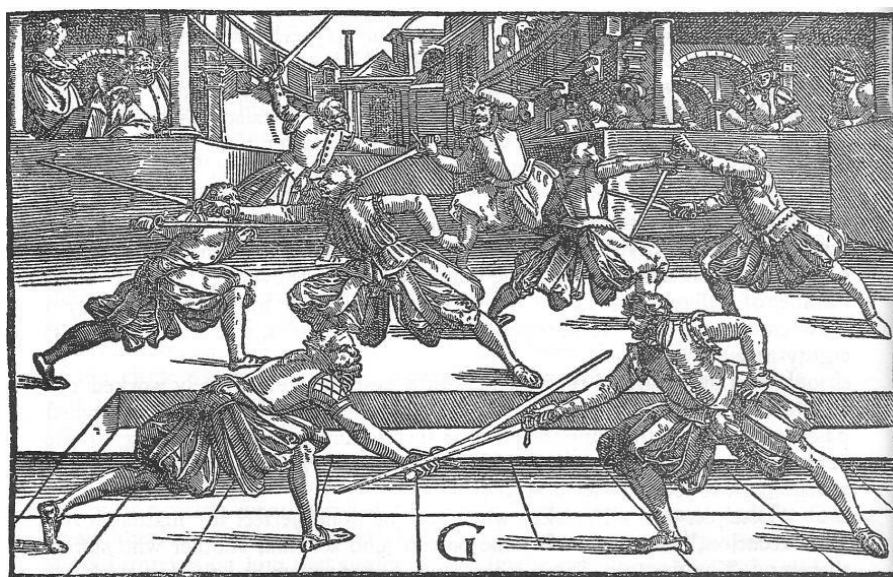
⁹² „*Por la linea del diametro no se puede caminar sin peligro*“ је представљао аксиом међу „*diestros*“.

али опет, без нарочитог дефинисања начина на који се он изводи. Очито се изводи у виду убода трзајем одоздо, на најприроднији начин бодења у „искораку“.

Сечења су јасно подељена на: *arrebatar*, (што значи сечење целом руком из рамена); *mediotajo* (сечење из лакта – „*doblado la coyuntura del codo*“); *mandoble*, (сечење из зглоба, обарање врха – италијански „*stramazzone*“, заправо).

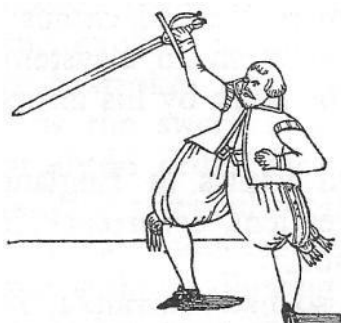
Исти изрази се примењују и за параде, што још једном показује, иако сви аутори тог периода то индиректно наговештавају, да су параде увек извођене у виду контранапада.

На овим основама, ученик је учио и вежбао низ искорака применљивих на највећи број могућих напада. Каранца и Пачеко де Нарваез наводе многе примере и објашњавају шта би требало радити у случају било ког противничког потеза, разликујући искораке спрам карактера противничке акције која може бити „*violenta, natural, remissa, de reduccion, extraño o accidental*“, а спрам његовог става и понашања висока или ниска, снажна или нервозна, колерична или флегматична, итд.

Слика 44 - Борба рапиром у немачким школама око 1570. – Мајер

Чини се невероватним, на први поглед, да се мачевање засновано на тако вештачким принципима може уопште употребити у практичне сврхе. Ипак, истини за вољу, током шеснаестог и седамнаестог века, Шпанци су важили за врло опасне противнике, што се донекле може објаснити њиховом смиреношћу која је проистицала из методичности и потребе за сталним и пажљивим увежбавањем чак и најједноставнијих „*destreza*“.

Слика 45 - Немачки став, Oberhut zur rechten, са "Rappir". - којим се овде бавимо, оне се издвајају међу осталим Ј. Сутор

Дуга традиција у баратању мачем, чак и на не баш најбољи начин, је свакако од највеће практичне користи, па чак и више од тога када је у питању тешко оружје за чију употребу је потребна велика снага.

Дванаест година након објављивања свог великог дела, Нарваез издаје и додатак, а 1625. године штампа и неку врсту *приручника* за мачевање.⁹³

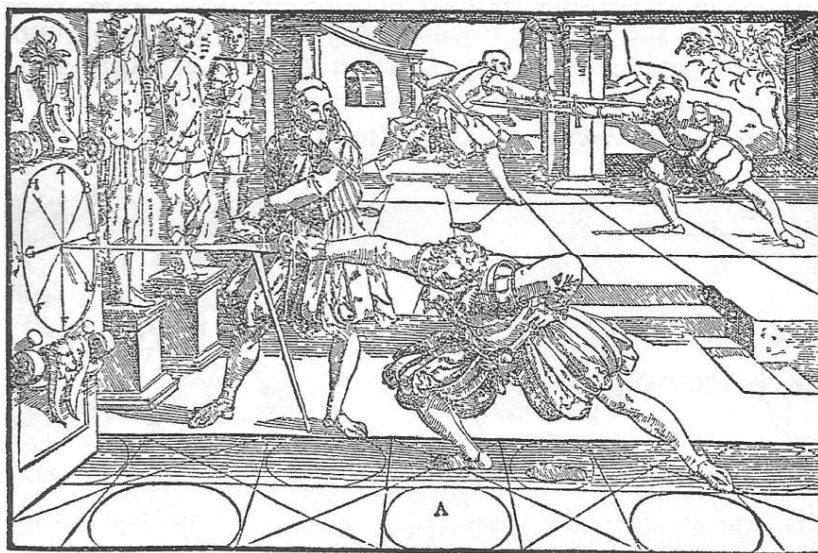
Иако се ове књиге појављују много након периода којим се овде бавимо, оне се издвајају међу осталим

⁹³ Види Библиографију, шпанска, 1612., 1625. „Нови и лак метод самоиспитивања у умећу мачевања, за мајсторе, који објашњава стотину закључака и циљева знања.“

раним радовима у мачевању, будући да није дошло до битнијег унапређења Каранциног метода – изван слободније употребе врха – за употребу у шпанским школама. Већи део књиге је посвећен излагању принципа које смо овде начелно изнели и њиховом приказу у форми дијалога о важним примерима. На крају се, ипак, налази редослед којим се инструкције издају ученику.

„Пре свега, ученику треба показати све просте и сложене покрете које рука може извести, као и мач...“

Слика 46 - Мајерова школа мачевања. Мајстор подучава Виђијанијев "punta sopra mano". Пречници исцртани на мети представљају правце сечења, који су исти као код Мароца. Отисци стопала представљају претходни положај стопала приликом извођења искорака или испада.

„Такође, и шест „rectitudines“ – било просте или сложене: како је, на пример, прави угао онај који у највећој мери скраћује дистанцу и најбољи је за одбрану...; упознати га са линијама, колатералним и дијагоналним, које се могу сматрати претећим и како се у њима изводе ударци... Описати му нападе, просте и сложене, којим се стопалом изводе и којима је заједничко да се изводе истим стопалом... Онда му описати замишљени круг између бораца, његове тетиве и праве; и какве, унутар њега, искорак треба извести...“

„Мајстор треба да посвети велику пажњу угловима који сечива затварају и да покаже ученику како, било у нападу или у извођењу онога што се назива „ganancia“⁹⁴, углава мора бити четири, било да су сва четири права, или су два тупа, а два оштра; мора да му утуви у главу да су за одбрану најпогоднији углови чије се теме налази на половинама сечива, а оштри и тупи углови су погоднији за комбиноване нападе и одбране...“

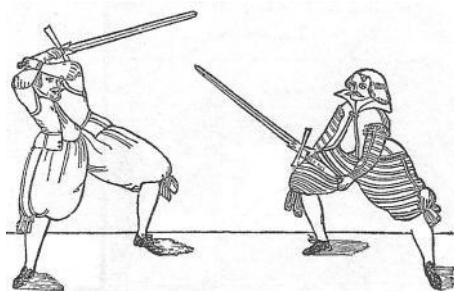
„Треба да му каже да постоје само два елемента у извођењу удараца у мачевању, један је положај мача, а други проистиче из „ganando los

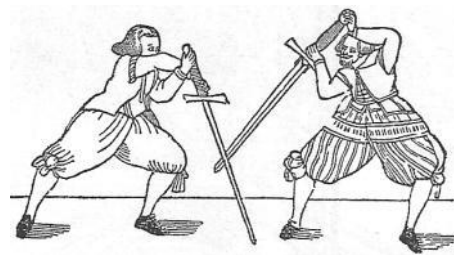
Слика 47 - Немачки став са мачем и боджом. Ово је очито Агрипин четврти став.

⁹⁴ Ово је италијански „guadagnare di spada“ – заштита у навали снажнијим хватањем противничког сечива. „Ganancia“, ипак, није појам познат Каранци.

grados al perfil"⁹⁵... У мачевању постоји само пет удараца: сечење, контрасечење, бод, полусечење и полуконтрасечење⁹⁶ и објасни му како да изведе разне покрете који чине сваки ударац, било да је мач слободан или ухваћен... Да му покаже како се мач држи у руци и колико је важно да се мач држи чврсто како би сила тела преко руке дошла до сечива и како би се оно кретало снажно и брзо... Да увек треба да заузимамо став у правим угловима, са испруженом руком и да не дозволимо шапи да се отклони у страну или горе или доле... Да тело треба држати искошено, једнако ослоњено на оба стопала, где је једно стопало испред другог, али размакнута не више од пола стопе, тако да лево стопало, ако се окрене око пете, може прстима да додирне пету десног стопала... Нека га научи да изведе четири главна удараца и када се који изводи... Било би најбоље када ученик никада не би радио „млитаво“ – „batallar“ – у почетку, нити ваддио мач ако га учитељ не извади први, док га овај детаљно не упуту, теоријски и практично.“

Lager des Ochsen. - Lager des Pflugs.

Schranckhut - Hangertort

Слика 48 - Шверт. Ј. Сутор⁹⁷

Овај нацрт обухвата све што је важно у теорији мачевања; има још пуно ствари о којима аутор говори као о врло важним за боље разумевање ове тешке науке; попут, на пример, познавања тачног броја разних углова који се могу наћи између различитих делова човечијег тела. Изгледа да је, по његовом прорачуну, овај број 83.

Било је природно да су предавачи овог добро израђеног система веровали у апсолутну непогрешивост добро изведеног искорака, макар онда када би се противник кретао у складу са правилима игре. Следећи наивни пасус припада дијалогу између мајстора и ученика.

Слика 49 - Вежба пред метом са тесаком. Ј. Сутор

„Ученик – Код свих удараца који се могу извести савршено у погледу „сврхе, форме и изведбе“, мора бити једна особа која дела и једна која трпи. Први тада не може учинити, нити допринети да овај други телесно пати примајући ударац.“

„Мајстор – То морам прихватити, пошто не могу порећи.“

Каранца је, извесно, био за Шпанију оно што је Мароцо био за Италију, наиме, сабрао је најприхваћеније потезе у мачевалаштву

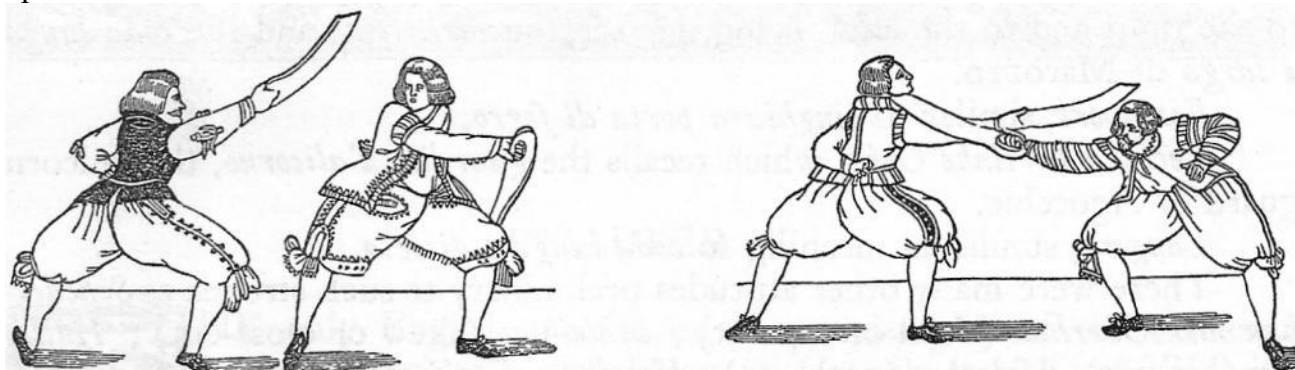
⁹⁵ Дословно, „освајање степени постранце“, тј. стицање предности узастопним корацима око противника.

⁹⁶ „Тајо, reves, estocada, medio tajo у medio reves.“ Полу- сечења и контрасечења су мање-више сечења из зглоба шаке, са десне или леве стране.

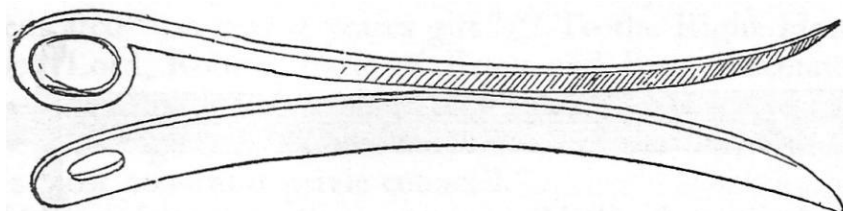
⁹⁷ Во, плуг, укрштени став, висећи став.

свих мајстора свог времена – било „diestros“ и чланова удружења мајстора мачевања, било обичних „espadachinos“ и авантуриста пуних искуства – и култивисао их у систем. Али, за разлику од Мароца, он је практичну употребљивост своје књиге упропастио претераном опширношћу.

Имена Каранца и Дон Луиз Пачеко су се могла често срести у Енглеској крајем шеснаестог века, ако се оцењује по њиховом честом појављивању у делима тадашњих драматиста.⁹⁸

Слика 50 - Тесак - Контрирање сечењу.

Слика 51 - Немачки тесаци.

„Имали су своју прилику, своје време, и Каранца и Дон Луис... Дон Луис Мадридски је сада једини мајстор на свету.“⁹⁹

Немци, као што смо видели, увек су били велики мачеваоци; са „тесаком“ и „швертом“ - немачким националним оружјем, попут мача и баклера у Енглеској – готово непобедиви. Али то су биле форме мача којима је било суђено да нестану са појавом практичнијег „рапира“. У том смислу, упркос реномеу њених школа мачевања, Немачка је била у истој позицији као и Француска и Енглеска и морала је да следи италијанске мајсторе. Иако ништа ново нису створили у борби рапиром, увежбавали су је са зачуђујућом живошћу и увек су били мање или више независни од страних учитеља, задовољавајући се превођењем и асимилацијом њихових радова. Увидећемо да су, макар када се ради о рапиру и малом мачу, немачке књиге најчешће преводи или имитације француских или италијанских радова. Ипак, Лебкомер, који се бавио само националним оружјем, био је оригиналан и чак је био преписиван ван Немачке.

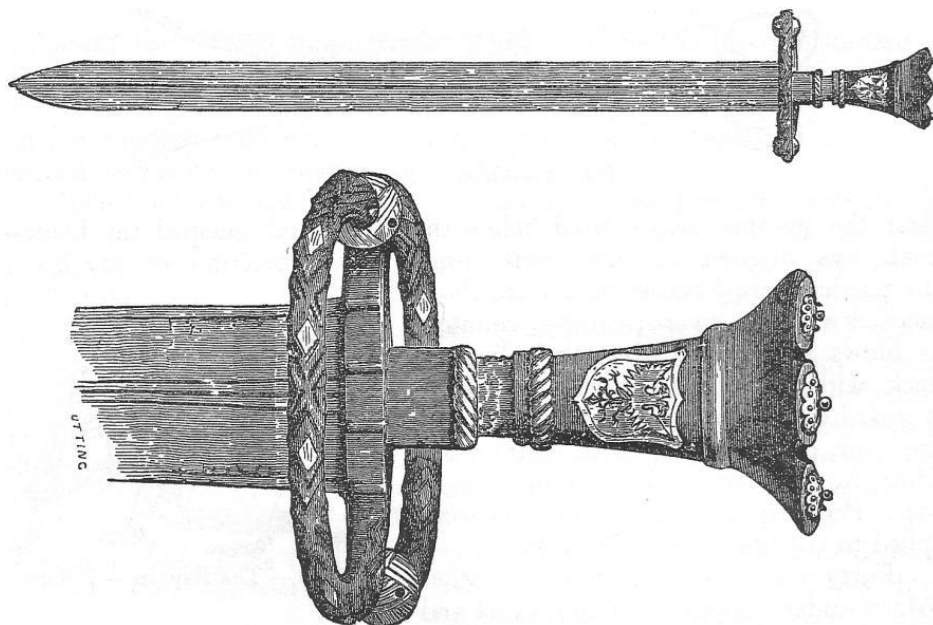
Слика 52 - Рапир - Ј. Сутор

⁹⁸ Бен Џонсон посебно, *passim*, нпр. „Every man in his humour“, где капетан Бобадил, Полов човек, често прича о Каранци.

⁹⁹ Id. „The New Inn“.

Мајерово прослављено дело, које се појавило 1570. године, садржи врло систематичан и равноправан приказ популарних оружја, „тесака“, „шверта“, „хелебарде“ и „буздована“, заједно са рапиром, по угледу на Грасија и Виђијанија. Иако је припадао „*Maixbrüder*“, „*Freifechter*“ из Стразбура се није либио да оде у Италију у потрази за најновијим информацијама у вези са новим тенденцијама у мачевању. Заиста, може се рећи да је употребу овог страног оружја довео до савршенства.

Слика 46 приказује Мајера који подучава ученика том лошем испаду који је, по свему судећи, измислио Виђијани¹⁰⁰, на слици 12 он ученика подучава четвртог ставу италијанског мајстора, док је слика 47 енергична репродукција једног од Агрипиних ставова са мачем и боджом. Старомодни „шверт“ и „тесак“ су коришћени дуго након што су слична оружја – клејмор, спадоне и монتانто – одбачена у другим земљама. Готово сви рани италијански аутори, такође, посебно описују употребу спадонеа, али пошто то нема готово никакве везе са рапиром, томе нећемо посветити већу пажњу.

Слика 53 - Ланскнет или *Landsknecht* мач. Приказане су главне карактеристике широког мача који је био у широј употреби међу немачком пешадијом у шеснаестом веку. Користи се слично тесаку - дужина сечива је око две стопе. (Мач који је приказан на слици је пронађен на левој обали Темзе код Вестминстера; описан је у Журналу Археолошког института, vol. XXXIII, p. 92, одакле је илустрација и преузета.)

Главни адут у борби дворучним мачем је велика мишићна снага у комбинацији са покретљивошћу ручних зглобова. Врх се ретко користио, а сечења су била готово иста и носила су иста имена као она која су се изводила мачем и „тесаком“; једина разлика је била у томе што су сва била *бришућа*. Циљ вежби је било усаглашено кретање двеју шака на дршци око замишљеног ослонца. Мач се држао левом шаком око јабуке, а десном близу килона и у сечењима извођеним са десне стране лева шака се повлачила уназад, а десна је потиснута напред, док је у сечењима са леве стране кретање шака било исто, али су се руке укрштале. На сечивима „*Zweyhänder*“ и спадонеа могао се наћи пар роголиких испупчења која су се налазила на око једне

¹⁰⁰ Виђијанијева књига, написана пред крај мајсторовог живота, штампана је тек после много година оод ауторове смрти. Његова школа је владала Венецијом између 1555. и 1563. године.

стопе испод гарде; служили су као друга гарда¹⁰¹ када је требало преместити задњу шаку, било због немогућности укрштања руку, било када је требало скратити оружје због природе напада. У том случају, шака која је претходно била код јабуке премештана је испод гарде и хватала је сечиво у његовом тупом делу, а штитили су је рогови. Параде су биле сличне онима извођеним мачем, тј. контраударцима у противниковој линији напада, са циљем да се истовремено пробије противников став и изведе ударац или да се противниково оружје одбаци у страну и тиме отвори простор за следеће сечење. Идентични принципи су важали и за борбу „тесаком“.

Четрдесет година касније, рад још једног „*Marxbrüder*“ објављен је у Франкфурту и стекао је велику репутацију у Немачкој, упркос чињеници да је био слаба имитација Мајеровог рада. Иако је Јакоб Сутор припадао плодној епохи Фабриса, Ђиђантија и Капо Фера, борба рапиром коју он приказује је још мање савршена од Мајерове.

Немци су, по свему судећи, пошли за примером Мароца и Агокије у китњастим називима ставова.

Најчешћи су били:

Oberhut, Underhut, zur rechten oder zur linken (горњи и доњи ставови, на десно и на лево), што су, заправо, Мароцове *becca cesa* и *coda lunga e larga*.

Eisenport, сличан као *cinghiara porta di ferro*.

Rechte oder linke Ochs, што подсећа на *guardia d'alicorno*, Агокијин став једнорога.

Langort, сличан као *coda lunga e distesa*.

Постојали су и многи други ставови који су претходили ударцима попут *Schedelhau oder Oberhau* (сечење одозго); *Schielhau* (сечење искоса); *Huffhau* (сечење у висини кука); *Halsshau* (сечење у висини врата); *Handhau, Fusshau, Mittelhau, Doppelhau* (сечење шаке, стопала, средња и дупла сечења); *Rundtstreich, Doppelrundtstreich* (кружна и дупла кружна сечења), итд.; такође *Dempffhau*, вероватно од *dämpfen*, потиснути – заправо, „разбијач“.

---

¹⁰¹ Ова друга гарда није приказана на Суторовим сликама.

ПОГЛАВЉЕ V

БИБЛИОГРАФИЈА¹⁰²

SPANISH

- JAYME (JAUME or JACOBUS) PONS (or PONA) de Majorca. Perpignan. 1474.
- PEDRO DE LA TORRE (or PETRUS DE TURRI). Same date.
Don Luis Pacheco de Narvaez, Morsicato Pallavicini, and Antonio Marcelli (see 1600, Spain; and 1670, 1686, Italy) mention in biographical notes these two authors, as having written, in Spanish, on the art of fencing. Their works, however, have never been discovered.
- FRANCISCO ROMAN. *Tratado de Esgrima*. With plates. Folio. Sevilla. 1532.
This, no doubt, is not the true title. It is given on the authority of Almirante's *Bibliografia Militar*.
- JERONIMO DE CARRANZA. *De la filosofia de las armas, de su destreza y de la agresion y defension Christiana*. Luciferi Fano (vulgo San Lucar). 4°. 1569. (See 1582.)
- *Los cinco libros sobre la ley de la lujuria, de palabra o de obra, en que se incluyen las verdaderas resoluciones de la honra, y los medios con que se satisfacen las afrentas, escritos por el Comendador JERONIMO SANCHEZ DE CARRANZA, natural de esta ciudad de Sevilla, Caballero del habito de Cristo*. MS. Pag. 300. 4°.
- *Libro de JERONIMO DE CARRANZA, que trata de la filosofia de las armas y de su destreza, y de la agresion y defension Christiana*. San Lucar de Barrameda. 4°. Lisbon. 1582.

At the end : *Acabose este libro de speculation de la destreza ano 1569; imprimiose en la ciudad de San Lucar de Barrameda en casa del mismo autor, por mandato del Exemo Senor D. Alonso Perez de Gusman, el Bueno, Duque de Medina Sidonia, etc., etc.* Portrait of the author. (See also 1600.)
- The *Bibliotheca Hispana nova*. Nicolas Antonio. Madrid. 1783, mentions the existence of the following MSS. in this wise:
Scriptis F. FRANCISCUS GARCIA, Mercenariorum Sodalitatis... etc.: Verdadera inteligencia de la destreza de las armas del Comendador Geronymo Sanchez Carranza de Barreda (Barrameda?).
Extat MS. inter libros qui...nunc sunt excelentissima comitissae.
- *Scriptis GUNDISALYUS DE SILVA, qui se vocat Centunonem (seu Capitaneum, vulgo): Compendio de la verdadera destreza de las armas. In Villaumbrosana bibliotheca*. MS. 4°.
- *Anonymus, in bibliotheca Villaumbrosana extans, scripsit: De la destreza de las armas*. MS. 4°.
- *Anonymus ahus scripsit: Libro del Exercicio de las armas. In bibliotheca Escorialensi regia*. MS.
- The work of JERONIMO DE CARRANZA (see 1569) was reprinted in Madrid. 4°. 1600.
- *Libro de las grandezas de la Espada, en que se declaran muchos secretos del que compuso el Comendador Gerommo de Carranza. En el qual cada uno se podra lizionar y deprender a solas, sin tener necesidad de maestro que lo ensene.*
Dirigido a Don Felipe III., Rey de las Espanas y de la mayor parte del Mundo, N.S.
Compuesto por D. LUY S PACHECO DE NARVAEZ, natural de la Ciudad de Baega, etc., etc. 4°. Madrid. 1599-1600.
For los herederos de J. Iniquez de Lequerica. Este libro tiene 8° pnegos, vendese en la Calie de Santiago.
Portrait of Don Luis, two figures, and 155 diagrams, woodcut, in the text.
Approbation and royal privilege. In the Brit. Mus.

---

¹⁰² Библиографија је у целости пренета као у оригиналу.

- *Cien conclusiones, o formas de saber, de la verdadera destreza, fundada en ciencia, y diez y ocho contradicciones a las de la comun, por D. LUIS PACHECO DE NARVAEZ.*
Apud Lodovicum Sanchez. Folio. Matriti. 1608.
- *Compendio de la filosofia y destreza de las armas de Geronimo de Carranza, por DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ.* 4°. Madrid. 1612.
A. Don F. de Rojas y Sandoval, segundo duque de Cea. En Madrid por L. Sanchez.
Woodcuts in the text.
- *DON ATANASIO DE AYALA. El bisono instruido en la disciplina militar.* 8°. Madrid. 1616.
This is a military handbook for the instruction of recruits in the use of arms.
- *G. S. DE CARRANZA. Discurso de armas y letras, sobre las palabras del proemio de la instituta del Emperador Justiniano, etc, etc.* MS. Pag. 28. 40. Sevilla. 1616.
- *DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ. Carta al Duque de Cea, diciendo su parseer acerca del libro de Geronimo de Carranza. De Madrid en quatro de Mayo.* 8°. Madrid. 1618.
- *Apologia de la destreza de las armas. Defensa del libro de Carranza sobre ello. Por D. JUAN FERNANDO PIZARRO.* 8°. Trujillo. 1623.
- *Modo facil y nuevo para examinarse los Maestros en la destreza de las armas y entender sus cien conclusiones, o formas de saber.*
Dirigido al Senor Wolfango Guillermo, Conde Palatino del Rhin, etc., etc.
Por DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ, Maestro del Rey, Nuestro Senor, en la filosofia y destreza de las armas, y mayor en los Reynos de Espana. 8°. Madrid. 1625.
Printed by Luis Sanchez. Approbation. In the Brit. Mus.
- *Engano y desengano de los errores que se ban querido introducir en la destreza de las armas, por DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ.* 4°. Madrid. 1635.
- *Engano y desengano de los errores en la destreza de las armas, por DON PEDRO MEXIA DE TOBAR.* 4°. Madrid. 1636.
- *Advertencias para la ensenanza de la destreza de las armas, asi a pie como a cavallo, por DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ.* 4°. Madrid. 1639.
- *DIAZ DE VIEDMA. Epitome de la ensenanza de la filosofia y destreza matematica de las armas.* 8°. Cadiz. 1639.
- *Compendio en defensa de la doctrina y destreza de Carranza, por LUIS MENDEZ DE CARMONA.* 4°. Sevilla. 1640.
- *CRISTOBAL DE CALA. Desengano de la Espada y Norte de diestros.* 4°. Cadiz. 1642. In the B. Nacional.
- A second edition of D. LUIS PACHECO DE NARVAEZ's *Modo facil para examinarse...etc.* (see 1625) was printed *por los berederos de Pedro Lanaja, impressores del Reino de Aragon y de la Universidad in Zaragoza.* 8°. 1658.
With this book is often to be found, as an appendix:
Adicion a la filosofia de las armas. Las diez y ocho contradicciones de la comun destreza, por el mismo autor. Ano M.DC.LX. In the Brit. Mus.
- *Defensa de la doctrina y destreza de las armas, por DON MIGUEL PEREZ DE MENDOZA.* 4°. Madrid. 1665.
- *Resumen de la verdadera destreza en el manejo de la Espada, por D. GOMEZ ARRIAS DE PORRES.* 4°. Salamanca. 1667.
Por Melchor Estevez. In the BB. Nacional y de Fernandez San Roman.

- *Nueva ciencia y filosofía de la destreza de las armas, su teorica y practica. A la Magestad de Felipe quarto, Rey, y Señor Nuestro, de las Espanas y de la mayor parte de Mundo. Por DON LUIS PACHECO DE NARVAEZ, su maestro, y mayor en todos sus Reynos y Señoríos.* 8°. Madrid. 1672.
A costa de Manuel de Sossa, assensista de su Magestad, por Melchor Sanchez. Approbation and license.
- *DON MIGUEL PEREZ DE MENDOZA Y QUIXADA. Principios de los cinco sujetos principales de que se compone la filosofía y matematica delas Armas, practica y especulativa.* 8°. Pamplona. 1672.
In the BB. de Ingenieros, del Senado, de Fernandez San Roman.
- *Compendio de los fundamentos de la verdadera destreza y filosofia de las armas. Dedicado a la Catolica, Sacra y Real Magestad del Rey, Nuestro Senor, Don Carlos Segundo, Monarca de Espana y de las Indias. Por DON FRANCISCO ANTONIO ETTENHARD, Cavaliero del Orden de Calatrava.* 4°. Madrid. 1675.
Con Privilegio. En Madrid por Antonio de Zafra.
Sixteen copperplates.
To the above is generally found joined a smaller work, entitled as follows:
Siguiese el papel de Juan Caro, en que impugna la obra con Quince Oiepciones, y la respuesta de el Autor a ellas.
With one copperplate. In the Brit. Mus.
- *Cornucopia numerosa. Alfabeto breve de principios de la verdadera destreza y filosofia de las armas, colegidos de las obras de Luis Pacheco de Narvaex, por D. GASPAR AGOSTIN DE LARA.* 4°. Madrid. 1675.
In the BB. Nacional, de Fernandez San Roman, de Mariategui.
- *Resumen de la verdadera destreza de las armas, en treinta y ocho asserciones resumidas y advertidas con demonstraciones practicas, deducidas de las dos obras principales que tiene escritas su autor. Por DON MIGUEL PEREZ DE MENDOZA Y OUIXADA, quien aliciona y ensena la Destreza a su Alteza el Serenissimo Senor D. Baltasar Carlos {que Dios tiene}, de la camara de Serenissimo Senor, Don Juan de Austria, y su Maestro de la Destreza, Natural de la ciudad de Logrono.* 4°. Madrid. 1675.
In the BB. de Ingenieros, del Senado, de Fernandez San Roman.
- *THOMAS LUIS. Tratado das licoes da Espada preta, e destreza com que hao de usar os jogadores della.* 29 pag. 8° y 1 lamina. Folio. Lisboa. 1685.
- *Resumen de la verdadera destreza para saber los caminos verdaderos de la batalla, por D. J. ANTONIO ARRIETA, ARANDA Y MORENTIN.* 8°. Pamplona. 1688.
- *LORENZ DE RADA. Respuesta filosofica y matematica en la cual se satisface a los argumentos y proposiciones, que a los profesores de la verdadera destreza y filosofía de las Armas se ban propuesto por un papel expedido sin nombre d'autor.* 4°. Madrid. 1695.
Por Diego Martínez, Abad.
In the BB. Nacional y de Fernandez San Roman.
- *D. DIEGO REJON DE SYLVA. Definiciones de la Ciencia de las armas.* 8°. Orihuela. 1697.
- *Diestro Italiano y Español. Explican sus dottrinas con evidencias mathematicas conforme a los preceptos de la verdadera destreza y filosofia de las armas. Dedicado a la Catholica, Sacra y Real Magestad del Rey Nuestro Señor, monarca de España y de las Indias, por DON FRANCISCO ANTONIO DE ETTENHARD Y ABARCA, Cavalier o del Orden de Calatrava, Capitan teniente de la Real Guardia Alemana de su Magestad.* 4°. Madrid. 1697.
En la imprenta de Manuel Ruiz de Murga, Four copperplates.
In the BB. de Ingenieros, del Senado, de Fernandez San Roman. In the Brit. Mus.
- *Las tretas de la vulgar y comun esgrima de Espada sola, y con ar7nas dobles, que aprobo don Luis Pacheco de Narvaez, y las oposiciones que dispuso en verdadera destreza de ella, por D. MANUEL CRUZADO Y PERALTA.* 4°. Zaragoza. 1702.
In the BB. de Fernandez San Roman y de Mariátegui.

- LORENZ DE RADA. *Nobleza de la Espada, cuyo resplendor se expresa en tres libros, según Ciencia, Arte y Experiencia.* Folio. Madrid. 1705.
Printed at the Royal Printing Press. In the BB. Nacional y de Fernandez San Roman.
- *Experiencia del instrumento armígero espada. Por el Maestro de Campo D. FRANCISCO LORENZ DE RADA* Folio. Madrid. 1705.
En Madrid, por Diego Martínez, abad, impresor de libros; vide en la calle de la Gorguera.
Sixteen copperplates,
- *Ilustración de la destreza indiana, epístola oficiosa que escribió SANTOS DE LA PAZ, al Maestro de campo Don F. Lorenz de Rada, &c, &c., sobre vanos discursos publicados por el en la que intitulo defensa de la verdadera destreza de las armas.*
Sacala a luz el Capitan Diego Rodríguez de Guzman, etc., etc. 4°. Lima. 1712.
- D. NICOLAS RODRIGO NOVELL *Crisol especulativo de la destreza de las armas.* 8°. Madrid. 1731.
- MANUEL MARTINS FIRME. *Espada firme o firme trabado para o jogo de espada preta e branca.* Folio xxxvi-86. 8°. Evora. 1744.
In the B. de J. C. de Figaniere.
- *Arte de esgrimir florete y sable, por los principios mas seguros, fáciles y intelligibles.*
Por D. JUAN NICOLAS PERINAT, Maestro de Esgrima en la Real Academia de Cavalier os Guardias Marinas, primera obra tocante a este Arte. Oblong. 4°. Cadix. 1758.
At the end: *En la imprenta de la Real Academia de Cavalleros Guardias Marinas.* Thirty-six copperplates.
- RODRIGUEZ DE CARVALHO. *Resumo breve do Fogo de Florete em dialogo para cualquier curioso se aplicar ao serio estudio desta brilhante arte.*
Traduzido dos melhores Aurores Franceses. 8°. Lisboa. 1804.
- DON MANUEL LOSA. *Nueva ciencia de la destreza de las armas.*

ITALIAN

- Morsicato Pallavicini and Antonio Marcelli (see 1670 and 1686) mention PIETRO MONCIO as the author of a treatise on fencing printed in 1509. The book does not seem to be extant.
- *Di ANTONIO MANCIOLINO, Bolognese, opera nova dove sono tutti li documenti e vantaggi che si ponno havere nel mestier de l' Armi d'ogni sorte, novemente corretta et stampata.*
Per N. d' Aristotile, detto Zoppino. 16°. Vinegia. 1531.
A few woodcuts unconnected with the text. In the Brit. Mus.
- *Opera nova di ACHILLE MAROZZO, Bolognese, Maestro Generale de Varte del'Armi.* 4°. Mutinse. 1536.
At the end is found this notice: *Mutinae, in aedibus venerabilis D. Antonu Bergola Sacerdotis ac civis Mutin. XXIII Idus Man.*
Eighty-two woodcuts. In the Brit. Mus. and South Kens.
- A second edition of ACHILLE MAROZZO's work (see 1536) appeared in Venetia. 4°. 1550.
Stampata per Giovane Padouana, Ad instantia de Marchior Sessa. In the Brit. Mus.
- MARC ANTONIO PAGANO. *Disciplina dell' Arme.* 4°. Napoli. 1553.
- *Trattato di Scientia d' Arme, con un dialogo di filosofia, di CAMILLO AGRIPPA, Milanese.* 4°. Roma. 1553.
In Roma per Antonio Biado, stampadore apostolico. Con privilegio de N. Signore Papa Giulio III., per anni dieci.
Portrait of Agrippa, and fifty-five copperplates in the text. Dedicated to Cosimo de Medici. In the Brit. Mus.
- A third edition of ACHILLE MAROZZO's work (see 1536), though bearing no date or printer's name, is presumed to have appeared in 1568. 4°.

This presumption is based on the great similarity of its typographical character with that of the following edition, although the text is slightly, and the plates altogether different.

- *Arte dell'Armi de* ACHILLE MARO ZZO, *Bolognese, ricorretto et ornato di nuove figure in rame.* 4°. Venetia. 1568.
Copperplates in the text.
This fourth edition, which contains more matter than the previous ones, was brought out under the care of the painter Giulio Fontana, and printed by A. Pinargenti. In the Brit. Mus.
- *Di* M. CAMILLO AGRIPPA. *Trattato di scienza a' arme, et un dialogo in detta materia.* 4°. Venetia. 1568.
Like the preceding book, this edition of Agrippa was printed by A. Pinargenti, and dedicated to Don Giovanni Manriche by the painter Giulio Fontana.
Portrait of the author, and forty-nine copperplates in the text. In the Brit. Mus.
- *Ragione di adoprare sicuramente l' Arme, si da offesa come da difesa ; con un trattato dell' inganno, et con un modo di essercitarsi da se stesso, per acquistare forza, giudicio et prestezza.*
Di GIACOMO DI GRASSI, *da Modena.* 4°. Venetia. 1570.
Appresso Giorgio de' Cavalli.
Some copies bear the indication: *Appresso Giordano Ziletti.*
Portrait of Grassi, and copperplates in the text. In the Brit. Mus. and Bodl.
- *Del Arte di scrimia libri tre di* M. GIOVANNI DALL' AGOCCHIE, *Bolognese. Ne quali brevemente si tratta dell'Arte dello Schermire, della Giostra, dell' ordinar battaglie. Opera necessaria a Capitani, Soldati et a qual si voglia Gentil'huomo.* 4°. Venetia. 1572,
Appresso G. Tamborino. Con Privilegio.
Dedicated to Conte F. Pepoli. In the Brit. Mus.
- *Lo Schermo* VANGELO VIGGIANI, *dal Montone da Bologna. Nel quale, per via di dialogo si discorre intorno all' eccellenza dell'Armi et delle lettere, et intorno all' offesa et difesa. Et insegna uno Schermo di Spada sola sicuro e singolare con una tavola copiosissima.* 4°. Venetia. 1575.
Appresso Giorgio Angelieri.
Nine copperplates in the text. In the Bodl. and South Kens.
- *Nuovo et breve modo di Schermire di* ALFONSO FALLOPIA, *Lucchese, Alfieri nella Fortezza di Bergamo.* 4°. Bergamo. 1584.
Appresso Comin Ventura.
- Viggiani's work (see 1575) was reproduced under the care of Zacharia Cavalcabo.
The author's name was spelt ANGELO VIZANI in accordance with the soft pronunciation of the Venetians, among whom he had so long taught fencing. 4°. Bologna. 1588.
Per Gio. Rossi - con licenza de Superiori. All' illustrissimo Signore, il Sig. Conte Pirro Malvezzi
The text is slightly altered from the first edition, and a portrait of Viggiani is added to the plates. In the Brit. Mus. and Bodl.
- MS. *Discorso di* CAMILLO PALLADINI, *Bolognese, sopra l'arte della Scherma; come l'arte della Scherma e necessaria a chi si diletta d'Arme.* Obi. 4°. 1590 (?)
Forty-two drawings in red chalk, imitated from the plates in Agrippa's treatise. In M. Vigeant's collection.
- *Trattato in materia di Scherma di* MARCO DOCCIOLINI, *Fiorentino. Nel quale si contiene il modo e regolo d'adoperar la spada cosi sola come accompagnata.* 4°. Firenze. 1601.
Nella stamperia di Michelangiolo Sermatelli.
Dedication to Don Giovanni Medici.
- *Essercitio Militare il quale dispone l'huomo a vera cognitione del Scrmire di Spada et dell'ordinare l'Essercito a battaglia, etc., etc.*
Di GIOVANNI ALBERTO CASSANI, *di Frasinello di Monserrato.* 4°. Napoli. 1603.
This is rather a general handbook of the military art than a treatise on fencing. In the Brit. Mus.
- A third edition of CAMILLO AGRIPPA (see 1553) was printed *In Venetia.*
In the Brit. Mus. and Bodl. 4°. 1604.

- *De lo Schermo, ovvero scienza d'arme, di SALVATOR FABRIS, Capo del Ordine dei sette cuori.* Folio. Copenhassén. 1606.
Printed by Henrico Waltkirch. Frontispiece: Portraits of the King of Denmark, Christian IV., to whom the work is dedicated, and of the author.
190 copperplates in the text, by A. Halbeek. In the Brit. Mus.
- *Teatro, nel qual sono rappresentate diverse maniere e mode di parare et di ferire di Spada sola, e di Spada e pugnale ; dove ogni studioso potrà essercitarsi e farsi pratico nella professione dell' Armi.*
Di NICOLETTO GIGANTI, Vinitivo. Oblong 4°. Venetia. 1606.
Al Sereniss. D. Cosmo di Medici.
Appresso Gio. Antonio et G. de Franceschi.
Frontispiece, with the Medici arms, portrait of the author, and forty-two copperplates out of the text. In the Brit. Mus.
- A second edition of the above appeared *in Venegia*. Oblong 4°. 1608.
- *Gran simulacro dell'arte e dell'uso della Scherma di RIDOLFO CAPO FERRO da Cagli, Maestro dell' eccelsa natione alemanna, nell' inclita Citta di Siena.* Oblong 4°. Siena. 1610.
Dedicato al Serenissimo Sig. Don Federigo Feltrio della Rovere, Principe dello stato d'Urbino.
In Siena, al sopportico de Pontani. Appresso Saluestro Marchetti e Camillo Turi, con licentia de' Superiori e con Privilegi.
Portraits of the Duca d'Urbino and of Capo Ferro, and forty-three copperplates engraved by Rafael Schiamirossi, In the South Kens.
- E. TORQUATO. *Precetti sulla Scherma.* 8°. Roma. 1610.(?)
- *Opera intorno alla Praffica e Theorica del ben adoperare tutte le sorti di arme; ovvero, la Scienza dell' Arme, da GIOVANNI ANTONIO LOVINO, Milanese.* MS. On vellum. 4°.
Mentioned in *Bibhographie Instructive, G. F. de Bure, Paris, 1764. Vol. Jurisprudence et Arts.*
- *Gioiello di sapienza, nel quale si contengono mirabili secreti e necessarij avvertimenti per difendersi da gli huomini e da molti animali, &c.*
Nuovamente dato in luce da me ANTONIO QUINTINO ad istanza d'ogni spirito gentile. 12°. Genova. Milano. 1613.
Stampata in Genova et ristampata in Milano per Pandolfo Malate sta.
Portrait of the author and fifteen woodcuts in the text.
- A fifth edition of ACHILLE MAROZZO's work (see 1568) appeared in Verona. 4°. 1615.
- *Arte di maneggiar la Spada a piedi, et a cavallo, descritta dall'Alfiero GIO. BATTISTA GAIANI e dedicata ai Serenissimi Prencipi Vittorio Amadeo e Francesco Tomaso di Savoia.*
Opera per le nuove osservazioni già desiderata. 4°. Loano. 1619.
Appresso Francesco Castillo. Con licenza de' Superiori.
In the Brit. Mus.
- *Oplomachia di BONAVENTURA PISTOFILO, nella quale...etc., si tratta per via di Teoria et di Practica del maneggio e dell'uso delle armi.* 4°. Sienna. 1621.
- *Della vera pratica e scienza d'armi etc. Opera di SALVATOR FABRIS.* Folio. Padova. 1624.
Per Pietro Paolo Tozzi.
- GIO. ANTONIO LOVINO: *Sull'arte di ben maneggiare la spada.*
Dedicated to Enrico III.
This book is mentioned, as having existed, in Mr. F. W. Foster's list of books on sword-play.
- *Il torneo di BONAVENTURA PISTOFILO, Nobile Ferrarese, Dottor di Legge e Cavaliere nel Teatro di Pallade dell'ordine Militare et Accademico.* 4°. Bologna. 1627.
In Bologna per il Ferrone. Con Licenza de Superiori.

Frontispiece and 114 copperplates, fifteen of which relate to the graceful management of the sword. No text. In the South Kens.

- A second edition of NICOLETTO GIGANTF's work (see 1606) was published in Padua. Oblong 4°. 1628. Printed by Paolo Frambotto. Dedicated to the *illustino Sig, Lazaro Stubicka da Koenigsten*.
- *Giuoco d'arme da TORELLI*. 4°. Venetia? 1632.
- *La Scherma di F. ALFIERI, Maestro d'Arme dell' Accademia Delia in Padova. Dove, con nuove Ragioni e con Figure, si mostra la perfezione di quest'Arte, e in che modo, secondo rarme e il sito, possa il Cavaliere restar al suo nemico superiore*. Oblong 4°. Padova. 1640.
Dedicata all' Illumi SS. della sopra det'a Accademia. Per Seb. Sardi, con licenza.
Portrait of the author and 37 copperplates after the manner of Callot. Alfieri wrote also a treatise on the two-handed sword.
(See 1653.)
- *L'Esercizio della Spada, regolato con la perfetta idea della Scherma et insegnato dalla Maestra-mano di TERENZIANO CERESA, Parmegiano, detto l'Eremita. Opera utile e necessaria a chiunque desidera uscire vittorioso dalli colpi della Spada nemica*. 4°. Ancona. 1647.
Dedicata al Sig. Tomaso Paiutici, nobile Anconitano. Ancona, per M. Salvioni. Con licenza di superiori.
- A second edition of F. ALFIERI's work (see 1640) was published in Ancona. 4°. 1645.
- *L'arte di ben maneggiare la Spada, di FRANCESCO ALFIERI, maestro d'arme dell' illustrissima academia Delia in Padova*. Obi. 4°. Padova. 1653.
Many copperplates. In the Brit. Mus.
- *Lo Spadone di F. ALFIERI, Maestro d'Arme dell' Academia Delia in Padova. Dove si mostra per via di Figura il maneggio e Fuso di esse*. 4°. Padova. 1653.
Per Sebastiano Sardi. Con licenza de Superiori.
Seventeen copperplates, many of which are repeated. In the Brit. Mus,
(See also 1640.)
- *Il vero maneggio della Spada, d' ALESSANDRO SENESIO. gentil'huomo bolognese*. Folio. Bologna. 1660.
Dedicato al Sereniss. Principe Fernando Carlo, Arciduca d'Austria, Per VHerede di Benacci.
Fourteen copperplates, out of the text. 8°. Padova. 1664.
- *Qu esiti del Cavaliere in strutto nell arte della Scherma*.
- FRANCESCO ANTONIO MATTEI. *Della Scherma Napoletana*. *Novello de Borns*. 4°. Foggia. 1669.
- *La Scherma Illustrata, composta da GIUSEPPE MORSICATO PALLAVICINI, Palermitano, Maestro di Scherma, per la di cui teorica, e pratica si può arrivare con facilta alla difesa ed offesa necessaria, nell occasioni d'assalti nemici. Opera utiUissima alle persone che si diletano di questa professione, con le Figure della, Scienza pr attica, dichiarate coi loro discorsi*. Folio. Palermo. 1670.
Per Domenico d'Anseimo. Imp. Cuzohnus G. & V. G. Imp. de la Torre R. P. Con privilegio per anni X.
Dedicated All' ili. Signore D. Francesco Statella et Caruso, Marchese di Spaccafurno, etc., etc.
Frontispiece containing the arms of the Marchese di Spaccafurno, and thirty-one copperplates. In the Brit. Mus.
- *Trattato di Scherma Siciliana, ove si monstra di seconda intentione, con una linea retta: Difendersi di qual si voglia operatione di resolutione, che operata per ferire a qualunque, 0 di punta, 0 taglio, che accadesse in accidente di questionarsi*. Aggiunto da GIUSEPPE VILLARDITA. *Con espressione di tutte le regole che nascono di seconda operatione*. 12°. Palermo. 1673.
In Palermo per Carlo Adamo. Imp. Cuz. G. Lu. Imp. R. loppulus P.
- *La seconda parte della Scherma Illustrata, ove si dimostra il vero maneggio della Spada e Pugnale, et anco il modo come si adopera la Cappa, il Brochiero, e la Rotella di mite, le quah regole mn smo state intese da*

nessuno Autore. Composta da GIUSEPPE MORSICATO PALLAVICINI, *Maestra di Scherma Palermitano*. Folio. Palermo. 1673.

Per Domenico d'Anseimo, etc.

(See 1670.)

Dedicated : *All. III. Sign. e padrone colendissimo il Signor Don Girolamo del Carretto e Branciforte, etc., etc., di duchi di Sassoma.*

Frontispiece, containing the arms of the Conte di Racalmuto, and thirty-six copperplates. In the Brit. Mus.

- *La Scherma Napolitana* di FRANCESCO MONICA. 4°. Parma. 1680.
- A second edition of F. F. ALFIERI's *Arte di maneggiare la Spada* (see 1653) was Obj. 4°. 1683. published by Sardi, in Padova.
- *Regole della Scherma insegnate da Lelio e Titta Marcelli, scritte da FRANCESCO ANTONIO MARCELLI, figlio e nipote, e Maestro di Scherma in Roma. Opera non meno utile che necessaria a chiunque desidera far profitto in questa professione. Dedicata alla sacra Real Maesta di Christina Alessandra, Regina di Suetia.*
Parte Prima: Regole della Spada sola.
Parte Seconda : Regole della Scherma.
Nella quale si spiegano le Regole della Spada e del Pugnale, insegnate da Titta Marcelli ; con le regole di maneggiar la Spada col Brocchiere, Targa, Rotella, Cappa, Lanterna; col modo di Giocar la Spada contro la Sciabola. 4°, in two parts. Roma. 1686.
Frontispiece containing the portraits of the Marcelli who were fencing-masters, seven in number. Copperplates in the text from designs by the author himself. In the Brit. Mus. and Bodl.
- *La Spada Maestra di me BONDI DI MAZO, da Venetia. Libro dove si trattano i vantaggi della Nobilissima Professione della Scherma, si del caminar e, girare e ritirarsi, come del ferire sicuramente e difendersi.* Obi. 4°. Venetia. 1696.
Dedicato agl' Illustrissimi e Eccellentissimi Signori Conti di Collalto e San Salvatore. In Venetia per Dominico Louisa a Rialto, a spese dell' A uttor e. Con Licenza di Superiori e privilegio.
Eighty copperplates. In the Brit. Mus.
- MS. British Museum. Additional, No. 23223. A treatise on fencing, in Italian. Forty-seven folios. Date, about the end of the seventeenth century.
- *Scienza pratica necessaria all' huomo, overo modo per superare la forza coll'uso regolato Spada.*
Parte Prima, opera di C. CALAR ONE, detto P Anghiel : Maestro di Scherma Messinese. 4°. Roma. 1714.
Dedicata all' Eccellentissimo Signor Don Ignazio Migliaccio di Principi di Baucina, Principi di Malvagna, Duca di Galizia, etc. Nella stamparla di Luca Antonio Chracas. Con licenza de' Superiori.
Portraits of the Duca di Galizia and of the author, engraved on copper, out of the text. Woodcuts in the text.
- *Ragionamenti Accademici intorno all'arte della Scherma di DI MARCO, professore di Scherma, Napolitano.* 8°. Napoli. 1758.
- *Discorsi istruttivi ne quali si tratta in particolare intorno all' arte della Scherma, da A. DI MARCO.* 8°, Napoli. 1759.
- *Riflessioni fisiche e geometriche circa la misura del tempo ed equilibrio di quello e della natural disposizione ed agilita dei competitori, in materia di scherma, e regolamenti essenziali per saggiamente munirsi da ogni inconsiderato periglio sul cimento della spada nuda; da ALESSANDRO DI MARCO, Professore di Scherma Napolitano, maestro di due nobili Collegy Cape ce e Macedonio, e d'altri cavalieri.* 12°. Napoli. 1761.

Dedicato all ili, ed exc, Signore Francesco Capece Minutolo, Patrizio Napolitano. Con licenza di Superiori.
(See also 1758-9.)
- PICARD ALESSANDRO BREMOND. *Trattato sulla Scherma: traduzione dalla francese nella lingua toscana.* 8°. Milano. Pirola. Date?
This book is mentioned, as existing, in Mr. F. W. Foster's list of books on sword-play, but without date. The French original seems to be altogether unknown.
- GUIDO ANTONIO DEL MANGANO. *Riflessioni filosofiche sopra Varte della scherma,* 8°. Pavia. 1781.

- MICHELE MICHELI. *Trattato in lode della nobile e cavalleresca arte della Scherma, Diretto ai Nobili e Cittadini Toscani*, Small 8°. Firenze. 1798. *Nella Stamperia granducale. Con approvazione*
- *La Scienza della Scherma esposta dai due amici ROSAROLL SCORZA, Capit. dei Zappatori Ital, Agg, allo Stato Magg. del Genio, e GRISSETTI PIETRO, Capitano di Artiglieria Ital.* 4°. Milano. 1803.

...Romane, memento
Haec tibi erunt artes...

Nella Stamperia del Giornale Italiano.
Ten lithographed plates.

GERMAN

- HANS LEBKOMMER. *Der Altern Fechter an fengliche Kunst.* 4°. Franckfurt am Meyn. 1529-36 (?)
Woodcuts from drawings of Albert Durer, by Hans Brosamer, in the text.
- *Fechtkunst, die Ritterlich, mennliche Kunst und Handarbeit Fechtens und Kempfens.* 4°. Franckfurt. 1558.
- *Gründliche Beschreibung der Freyen, Ritterlichen unnd Adelichen Kunst der Fechtens in allerley gebrauchlichen Wehren, mit vil schonen und nützlichen Figuren gezieret und furgestellet, durch JOACHIM MEYER, Freyfechter zu Strasburg.* Oblong 4°. Strasburg. 1570.
At the end : *Getruckt zu Strasburg bey Thiebolt Berger com Weynmarkt zum Treubel.*
Numerous woodcuts. In the Bodl.
- A. GUNTERRODT. *De veris principis artis dmicatoriae,* 4°. Wittemberg. 1579.
- *Sechs Fechtschulen (d. i. Schau- und Pries-fechten) der Marxbruder und Federfechter, aus den Jahren 1573 bis 1614 ; Nürnberger Fechtschuireme v. J. 1579, una Rosener's Gedicht: Ehrentitel un Lobspruch der Fechkunst, 1589.—Mit einer Abbildung aus Leckuchner*s Handschrift über das Messer (Tesak)—Fechten.* 8°. 1573-1614.
Buchhandlung von Karl Groos.
Published at Heidelberg, 1870.
- A second edition of JOACHIM MEYER's work (see 1570) appeared in Augsburg. Oblong 4°. 1610.
Getruckt zu Augspurg bey Michael Mauger, in verbeugung Eliae Witters.
Seventy-three woodcuts. In the Brit. Mus.
- *Ein new Künstlich Fechtbuch im Rappier zum Fechten und Balgen, u. s. w.*
Durch MICH. HUNDT. 4°. Leipsig. 1611.
- *New Künstliches F'echtbuch, das ist ausführliche Deschnption der Freyen Adehchen und Ritterlichen Kunst dess Fechtens in den gebreuchhchsten Wehren, ah Schwe dt, Dusacken, Rappier, &c., &c. Durch den Wolerfahmen und berühmten Freyfechtern JACOB SUTORIUM, von Baden.* 4°. Franckfurt. 1612.
Gedruckt zu Franckfurt am Mayn durch Jchann Bringern. In Verlegung Wilhelm Hoffmans.